A vibrant background of autumn leaves in shades of yellow, orange, and red, with a soft bokeh effect. The leaves are scattered across the frame, with some in sharp focus and others blurred.

Слобожанські перлини

**Альманах
дитячої
літературної
творчості
2025**

За загальною редакцією Л.Д. Покроєвої, кандидата педагогічних наук, доцента, ректора Харківської академії неперервної освіти

Упорядник:

С.В. Клімова, методист Центру методичної та аналітичної роботи Харківської академії неперервної освіти

Слобожанські перлини. Альманах дитячої літературної творчості. Випуск 24. – Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2025. – 294 с.

До двадцять четвертої збірки ввійшли найкращі прозові та віршовані твори учнівської молоді Харківської області – переможців мовно-літературних конкурсів, що проводилися Міністерством освіти і науки України, Департаментом освіти і науки Харківської обласної державної адміністрації та Харківською академією неперервної освіти протягом 2024/2025 навчального року, а також у I семестрі поточного навчального року.

Рекомендуємо використовувати учнівські твори на уроках української мови та літератури, історії України, а також у позакласній виховній роботі.

© *Харківська академія неперервної освіти*

Дорогі читачі!

Ось уже двадцять четвертий рік Вашій увазі пропонується випуск альманаху дитячої літературної творчості «Слобожанські перлини». І четвертий рік, як ми випускаємо цей збірник в умовах війни, спричиненої агресією росії. А це означає, що Українська держава, її захисники роблять усе, щоб діти та молодь продовжували навчатися, брати активну участь у мовно-літературних конкурсах, удосконалювати свої творчі здібності, зростати гідними громадянами своєї країни.

Наш збірник – це зібрання найкращих робіт переможців мовно-літературних конкурсів – учнів закладів загальної середньої освіти Харківщини за минулий навчальний рік, а також у ньому представлені промови переможців Обласного фестивалю ораторського мистецтва 2025 року. Тут ви знайдете цікаві знахідки і справжні перлини творчості юних харків'ян, простежите зростання їхнього інтересу до мови, культури, історії та сучасності України, любові й пошани до видатних українських митців слова. Наразі провідною і найбільш значимою в роботах школярів залишається патріотична тематика, причиною чого є їх величезна любов до рідної землі, великої і малої батьківщини, домівки, друзів та родини.

Упорядковуючи двадцять четвертий випуск альманаху, ми подаємо на розсуд читачеві творчий доробок переможців таких інтелектуальних учнівських змагань, як-от: Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка, Всеукраїнського конкурсу учнівської творчості, Фестивалю ораторського мистецтва, що був присвячений 970-річчю від дня народження Нестора-літописця – видатного історика, письменника та ченця Києво-Печерського монастиря. Темою цьогорічного фестивалю став вислів Івана Огієнка **«Мова – це наша національна ознака, у мові – наша культура, сутність нашої свідомості»**.

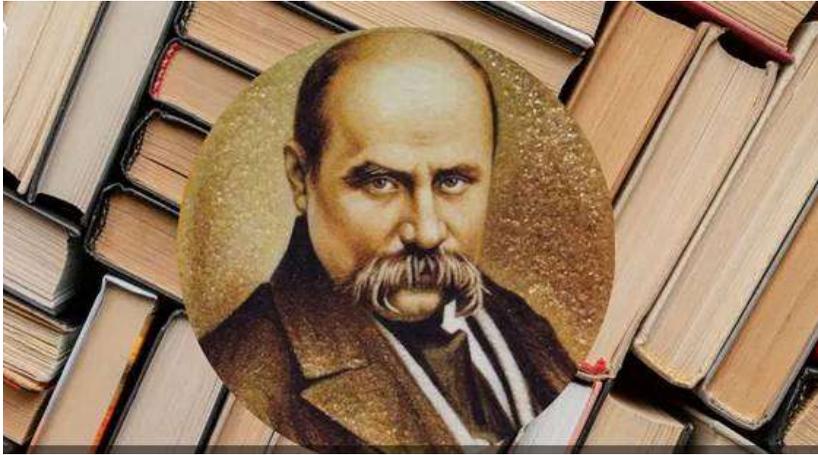
Переможці названих вище конкурсів та фестивалю продемонстрували як літературні таланти та активну життєву позицію, так і громадянську пристрасність, глибокий розум і тонкий естетичний смак, зарекомендували себе здібними особистостями, спрямованими на творчу самореалізацію. Переможці учнівських мовно-літературних конкурсів – справжня еліта не лише Харківщини, а й України, еліта, яка своїм умінням, талантом веде суспільство вперед, примножуючи національне інтелектуальне багатство.

У роботах, уміщених до альманаху, яскраво розкрилась особистість їх авторів, емоційність, працелюбність, самобутність, уміння критично осмислювати події. Школярі виявили глибокі знання історії

нашої держави, патріотизм і віру в майбутнє України, готовність до участі в розбудові її державності, показали себе національно свідомими громадянами, патріотами своєї країни.

Приємно зазначити, що авторами творчих робіт є школярі, які представляють різні територіальні громади Харківської області та райони м. Харкова. Упевнені, що серед авторів альманаху є майбутня зіркова еліта, талановиті учні, котрі за сприятливих умов через деякий час можуть стати письменниками, журналістами, відомими громадськими діячами. Але яку б професію вони не вибрали, ми переконані, що почуття любові до рідної землі пронесуть крізь усе життя.

Тож побажаємо нашим дітям і молоді широкої та світлої дороги до знань, наполегливості в досягненні поставленої мети, високих творчих злетів, успіхів сьогодні та у майбутньому!

*XV Міжнародний мовно-
літературний конкурс учнівської та
студентської молоді
імені Тараса Шевченка – 2025*

На виконання Указу Президента України від 30.09.2010 № 928/2010 «Про Міжнародний мовно-літературний конкурс учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка» у 2024/2025 навчальному році в Харківській області стартував XV Міжнародний мовно-літературний конкурс учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка. Метою його було вшанування творчої спадщини видатного сина українського народу Тараса Григоровича Шевченка, виявлення творчо обдарованої учнівської та студентської молоді, майбутнього сузір'я літературних митців, розвиток їх творчого потенціалу, виховання в молодого покоління українців поваги до державної мови й традицій свого народу, підвищення рівня мовної освіти в Україні.

18 грудня 2024 року відповідно до плану роботи КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» у дистанційному форматі проведено III етап Міжнародного мовно-літературного конкурсу з української мови імені Тараса Шевченка. Конкурс проведено відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 24 червня 2022 року № 711 «Про початок навчального року під час дії правового режиму воєнного стану в Україні».

У III етапі конкурсу взяли участь **226** учнів із 36 територіальних громад області, 9 районів м. Харкова, 6 закладів освіти обласного та державного підпорядкування. Із загальної кількості учасників 151 (66,81%) учні були з територіальних громад області, 63 (27,88%) – з районів м. Харкова, 12 (5,31%) – із закладів обласного та державного підпорядкування.

Творчі роботи конкурсантів оцінювалися відповідно до їхньої специфіки з урахуванням складності, обсягу, важливості у визначенні рівня комплексної мовно-літературної підготовленості учасників, спираючись на оцінювання навчальних досягнень школярів згідно з чинними навчальними програмами.

Учасники конкурсу показали мовну грамотність, здатність до критичного мислення, а також творчі здібності у володінні художнім словом, що надасть можливість віднайти майбутніх поетів, прозаїків, талановитих митців слова. Журі III (обласного) етапу Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка визначило **63** переможці:

I місце

1. *Коваленко Іван*, учень 5 класу Балаклійського ліцею № 3 Балаклійської міської ради Харківської області.

2. *Борисова Марія*, учениця 6 класу комунального закладу «Пісочинський ліцей Пісочинської селищної ради» Харківського району Харківської області.

3. *Юфіт Софія*, учениця 7 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 126 Харківської міської ради».

4. *Стрельнікова Марія*, учениця 8 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 6 Харківської міської ради».

5. *Гасанова Валерія*, учениця 9 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 6 Харківської міської ради».

6. *Гарасюта Дар'я*, учениця 10 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 73 Харківської міської ради».

7. *Жук Олександра*, учениця 11 класу Балаклійського ліцею № 1 імені О.А.Тризни Балаклійської міської ради Харківської області.

II місце

1. *Якубовська Анастасія*, учениця 5 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 6 Харківської міської ради».

2. *Овчів Мурат*, учень 5 класу Берестинського ліцею №1 імені О.І.Копиленка Берестинської міської ради Харківської області.

3. *Іванова Поліна*, учениця 6 класу комунального закладу «Лозівський ліцей № 4» Лозівської міської ради Харківської області.

4. *Лисенко Дар'я*, учениця 6 класу Балаклійського ліцею №1 імені О.А.Тризни Балаклійської міської ради Харківської області.

5. *Тімошова Аліна*, учениця 7 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 142 Харківської міської ради».

6. *Зінов'єва Дар'я*, учениця 7 класу комунального закладу «Первомайський ліцей №6 Первомайської міської ради Харківської області».

7. *Синельник Вікторія*, учениця 8 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 75 Харківської міської ради».

8. *Песчанський Єгор*, учень 8 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 55 Харківської міської ради».

9. *Півень Милана*, учениця 9 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 4 Харківської міської ради».

10. *Зірка Варвара*, учениця 9 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 173 Харківської міської ради».

11. *Євдокімова Аліса*, учениця 10 класу комунального закладу «Дергачівський ліцей № 1 імені Данила Бакуменка» Дергачівської міської ради Харківської області.

12. *Шахвалі Тімур*, учень 10 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 167 Харківської міської ради».

13. *Апостол Софія*, учениця 11 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 47 Харківської міської ради».

14. *Тушева Катерина*, учениця 11 класу комунального закладу «Первомайський ліцей № 6 Первомайської міської ради Харківської області».

III місце

1. *Чубенко Михайло*, учень 5 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 144 Харківської міської ради».

2. *Саламаха Ярослав*, учень 5 класу Піско-Радьківського ліцею (із структурними підрозділами) Борівської селищної ради. Ізюмського району Харківської області

3. *Селіщев Григорій*, учень 5 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 55 Харківської міської ради».

4. *Снурніков Яков*, учень 5 класу комунального закладу «Малинівський ліцей № 2» Малинівської селищної ради Чугуївського району Харківської області.

5. *Куц Єлизавета*, учениця 5 класу комунального закладу «Слобожанський ліцей № 2» Слобожанської селищної ради Чугуївського району Харківської області.

6. *Седнева Ангелія*, учениця 5 класу комунального закладу «Чугуївський ліцей № 5» Чугуївської міської ради Харківської області.

7. *Бакланов Микола*, учень 6 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 47 Харківської міської ради».

8. *Нікітченко Вероніка*, учениця 6 класу комунального закладу «Первомайський ліцей № 6 Первомайської міської ради Харківської області».

9. *Блажко Марія*, учениця 6 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 3 Харківської міської ради».

10. *Деменко Ірина*, учениця 6 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 119 Харківської міської ради».

11. *Древаль Ксенія*, учениця 6 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 162 Харківської міської ради».

12. *Тарнавська Катерина*, учениця 6 класу комунального закладу «Новопокровський опорний ліцей» Новопокровської селищної ради Чугуївського району Харківської області.

13. *Красная Діана*, учениця 7 класу комунального закладу «Пісочинський ліцей Пісочинської селищної ради» Харківського району Харківської області.

14. *Спорник Єгор*, учень 7 класу Ізюмського ліцею № 3 Ізюмської міської ради Харківської області.

15. *Канашикіна Ксенія*, учениця 7 класу комунального закладу «Чугуївський ліцей № 1» Чугуївської міської ради Харківської області.

16. *Леженін Дмитрій*, учень 7 класу комунального закладу «Харківський науковий ліцей «"Обдарованість"» Харківської обласної ради.

17. *Крятова Анна*, учениця 7 класу Берестовеньківської філії Берестинського ліцею № 4 Берестинської міської ради Харківської області.

18. *Інжирова Аліна*, учениця 7 класу комунального закладу «Геніївська загальноосвітня школа I-II ступенів» Слобожанської селищної ради Чугуївського району Харківської області.

19. *Одерій Вікторія*, учениця 8 класу Балаклійського ліцею № 1 імені О.А.Тризни Балаклійської міської ради Ізюмського району Харківської області.

20. *Квітко Маргарита*, учениця 8 класу комунального закладу «Безруківський ліцей» Дергачівської міської ради Харківського району Харківської області.

21. *Самойленко Уляна*, учениця 8 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 173 Харківської міської ради».

22. *Левінсон Софія*, учениця 8 класу комунального закладу «Новопокровський опорний ліцей» Новопокровської селищної ради Чугуївського району Харківської області.

23. *Сніжкова Софія*, учениця 8 класу Ізюмського ліцею № 3 Ізюмської міської ради Харківської області.

24. *Старченко Максим*, учень 8 класу комунального закладу «Первомайський ліцей № 3 «Успіх» Первомайської міської ради Харківської області».

25. *Гришко Марія*, учениця 9 класу Балаклійського ліцею № 1 імені О.А.Тризни Балаклійської міської ради Харківської області.

26. *Іванова Вероніка*, учениця 9 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 144 Харківської міської ради».

27. *Іценко Андрій*, учень 9 класу комунального закладу «Безлюдівський юридичний ліцей імені І.Я. Підкопая Безлюдівської селищної ради» Харківського району Харківської області.

28. *Захаркіна Анастасія*, учениця 9 класу комунального закладу «Зміївський ліцей № 1» Зміївської міської ради Харківської області.

29. *Кондратенко Анастасія*, учениця 9 класу комунального закладу «Наталинський ліцей Наталинської сільської ради Берестинського району Харківської області».

30. *Бабаєва Дар'я Романівна*, учениця 9 класу комунального закладу «Первомайський ліцей № 6 Первомайської міської ради Харківської області».

31. *Казакова Софія*, учениця 10 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 164 Харківської міської ради».

32. *Кузнєцова Соф'я*, учениця 10 класу Ізюмського ліцею № 6 Ізюмської міської ради Харківської області.

33. *Ковалєвська Ольга*, учениця 10 класу Барвінківського ліцею № 2 Барвінківської міської територіальної громади Ізюмського району Харківської області.

34. *Юнаш Арина*, учениця 10 класу комунального закладу «Лиманський ліцей» Слобожанської селищної ради Чугуївського району Харківської області.

35. *Боженко Валерія*, учениця 10 класу Державного ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою «Слобожанський».

36. *Ринденко Ігор*, учень 10 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 178 Харківської міської ради».

37. *Дерипаско Діана*, учениця 11 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 173 Харківської міської ради».

38. *Зарічна Яна*, учениця 11 класу Балаклійського ліцею № 1 імені О.А.Тризни Балаклійської міської ради Харківської області.

39. *Литвиненко Олеся*, учениця 11 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 156 Харківської міської ради».

40. *Брайловська Марія*, учениця 11 класу комунального закладу «Слобожанський ліцей № 1» Слобожанської селищної ради Чугуївського району Харківської області.

41. *Бондаренко Варвара*, учениця 11 класу комунального закладу «Зміївський ліцей № 1» Зміївської міської ради Чугуївського району Харківської області.

42. *Волкова Катерина*, учениця 11 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 57 Харківської міської ради».

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 17.03.2025 № 457 «Про нагородження переможців XV Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка, які навчаються в закладах освіти України» визначені **22 переможці** в Харківському регіоні (серед закладів загальної середньої освіти – 13 з 21 учасника, серед закладів професійної (професійно-технічної) освіти – 1 з 3, серед закладів фахової передвищої освіти – 4 із 6, серед закладів фахової вищої освіти 4 з 9).

Увазі читачів пропонуються роботи учнів, які посіли I-II місця на обласному етапі конкурсу та брали участь у фінальному етапі конкурсу.

Геній, чия творчість поза часом

*Коваленко Іван, учень 5 класу
Балаклійського ліцею № 3 Балаклійської
міської ради Ізюмського району
Харківської області*

Учителька: Щербак Олена Євгенівна

Розплющив оченята – і відразу до вікна. Усім обличчям притулився до холодного скла. Ранок. Весна вповні. Щодня зачаровують нові яскраві барви. Згадав, як нещодавно з бабусею читали «Кобзаря».

Встала весна, чорну землю
Сонну розбудила,
Уквітчала її рястом,
Барвінком укрила.

Дивуюся. Дійсно, талановитий був Тарас Шевченко. Словами написав так, що немовби бачиш перед собою намальовану картину.

Дуже сподобався мені мем про Кобзаря, який я побачив у соцмережах: котик із тюльпанчиком та збіркою Кобзаря. Розповів про цей мем бабусі, бо недавно вона мені казала: «Цінууй, дитино, книги: у них великі скарби – знання!».

Саме від бабусі я вперше почув про твори Шевченка, про його сирітське дитинство й велике бажання вчитися та малювати. Але найбільше мене вразила розповідь бабусі про ув'язнення поета та заборону писати вірші й малювати картини.

Про що ж він писав, що його шанують не тільки в Україні, а й у всьому світі? Розгорнув «Кобзар» і прочитав кілька віршів. Дійсно, писав він про те, що турбувало кожного українця. Він розмовляє з читачем через віки, розповідає, хто ми є і яку вдачу маємо. Писав і про красу рідної землі, і про необхідність її любити й захищати: «Нема на світі України, немає другого Дніпра...».

Тож не випадково саме слово Тараса допомагає нашим воїнам захищати рідну землю

А мем про kota Інжира із книжкою і квіткою в лапах дуже вдалиий. Я добре розумію, у чому сила слова нашого генія, тому весною можна ходити без шапки, але не без «Кобзаря» Шевченка.

Шевченко – майстер створення незвичайного світу

*Борисова Марія, учениця 5 класу
комунального закладу «Пісочинський ліцей
Пісочинської селищної ради»
Харківського району Харківської області*

Учителька: Сидоренко Лідія Олександрівна

Поезія Тараса Шевченка «Червоний місяць аж горить» створює надзвичайно виразну картину нічного пейзажу, вражає містичністю художніх образів. Кольори й звуки тут переплітаються, створюючи загадкову й моторошну атмосферу. Спочатку переважає насичений червоний колір місяця, який «аж горить». Мене охоплює тривожне передчуття. Поступово темні

відтінки все більше проступають крізь хмари. А коли «гори оживають», з'являється сіро-зелене тло нічної діброви. Кольори поступово змінюються, немов художник накладає різні пласти фарб на полотно. І вже переді мною багатомірною казкова картина...

Звукова гама поезії теж надзвичайно багата. Спочатку панує тиша, і місяць теж «тихо виступає». Цей момент підкреслює подальше наростання звуків: таємничо «пугач пуга...», моторошно «сова з-під стріхи в поле вилітає...», гучно крякають жаби.

Ця звукова симфонія створює особливий настрій – відчуття занурення в містичний, незвичайний світ ночі. Мені здається, що художня дійсність у вірші постає живою і динамічною. Тарас Шевченко майстерно унаочнює художній світ, прагне зробити його відчутним і реальним. Дієслова у вірші створюють постійний ефект руху, живого дихання природи. Після прочитання залишається піднесене, хоч і тривожне відчуття. Це викликано поєднанням величної краси нічної природи і водночас її таємничості. Кожен елемент: місяць, гори, хмари, дуб, сова, жаби є частиною великої монументальної картини ночі, яка охопила все навколо. Ми чуємо звуки ночі і бачимо всю її красу й таємничість. І ось уже я відчуваю себе частиною цього містичного й загадкового світу.

Захоплююся генієм і талантом Тараса Шевченка.

Лист до воїна

*Юфіт Софія, учениця 7 класу
комунального закладу «Харківський ліцей № 126
Харківської міської ради»*

Учителька: Бендега Світлана Петрівна

Вітаю тебе, дорогий воїне! Хочу розповісти, чому взялася за перо та вирішила написати тобі листа.

Тривожні дні і неспокійні ночі. Їх уже багато – цих днів, тижнів, місяців, коли лютує ворог, прагне налякати, зруйнувати, убити. Але ми тримаємося, віримо, продовжуємо працювати і навчатися. І все завдяки тобі, мужній воїне. Тобі, який мерзне в окопі, рятує поранених побратимів, відвойовує міста і села і безпощадно знищує ворогів. Я знаю, що там непросто, і це важко описати словами. Але їх – і теплих, і патріотичних мені дуже хочеться знайти для тебе. І допоможе мені в цьому Тарас Шевченко.

Поезії Великого Кобзаря дуже різні: вони можуть бути мелодійні, наче пісня, тоді, читаючи їх, ти згадаєш рідну домівку, своїх батьків, дружину і діток, і хоч подумки відпочинеш. Але є в Кобзаря й інші вірші – сильні, як зброя, грізні, як мечі. Хотілося б, щоб саме вони допомогли тобі у важкі хвилини боїв.

Нехай завжди підтримують тебе слова поета з поеми «Кавказ»:

Борітеся – поборете!
Вам Бог помагає!
За вас правда, за вас сила
І воля святая!

Коли читаєш ці рядки, дивуєшся, яке палке серце було в Шевченка, які гарячі почуття наповнювали його душу. І головне з них – безмежна любов до України. Вірю, що вірші Тараса стануть для тебе дороговказом, втілиться в життя мрія поета про те, що українці зможуть розбудувати вільну й незалежну державу, а ще, що настане справедливий суд над ворогами.

Настане суд, заговорять
І Дніпро, і гори!
І потече сторіками
Кров у синє море
Дітей ваших...

Вірю, що незабаром наші воїни виженуть геть ворогів з української землі. Назавжди! А ми будемо навчатися, подорожувати, зустрічатися з друзями. Зараз це не завжди можливо: одні мої знайомі за кордоном, інші в Західній Україні. Тож інколи я сумую без товаришів, без їхньої підтримки. Та коли пишу тобі листа, розумію, що вам там набагато важче, тож треба гартувати свою силу волі і духу.

А ще я просила б тебе прочитати поему Тараса Шевченка «Гайдамаки», яка розповідає про наше славне минуле, яке ми повинні пам'ятати, яким повинні пишатися, бо ті героїчні роки постійно нам нагадують хто ми, чийх батьків діти. Тому, дорогий воїне, до цього листа я докладаю святу книгу – «Кобзар» Тараса Шевченка. Прагну, щоб його слово завжди підтримувало тебе і побратимів.

Із найщирішими почуттями, Софія, учениця 7 класу.

Нас не зламати!

*Стрельнікова Марія, учениця 8 класу
комунального закладу «Харківський ліцей № 6
Харківської міської ради»*

Учителька: Ляшенко Марія Іванівна

Зараз іде війна! Страшна, жорстока, нічим не виправдана. Ворог лютує на всіх напрямках, намагаючись завдати нищівного удару по наших позиціях.

Але йому це не вдається, бо на захисті протистоять незламні герої, з якими зараз увесь народ. Дуже важливою є допомога наша, дитяча. Ми надсилаємо бійцям листи, малюнки, намагаючись підтримати їхній бойовий дух.

Які б малюнки надіслала я українським героям? Звичайно, такі, які б відтворювали події минулого нашого героїчного народу. А з іншого боку розкривали б історію співіснування українців і росіян, коли останні завжди вважали себе «вищими» за інші народи. І найкраще в цьому мені допоміг би великий Кобзар, який не лише описував минуле, а й зміг заглянути в далеке майбутнє нашої держави. Пригадуються слова з поеми «Тарасова ніч»:

Грає кобзар, виспівує.
Вимовля словами,
Як москалі, орда, ляхи
Бились з козаками.

Той непереможний дух ще з XVI–XVII століть відгукується зараз у серцях незламних патріотів.

Можна уявити картину, де на передньому плані сидить кобзар з бандурою в руках, а за ним наші славні воїни гатять у ворога з артилерії та дронів. Небо затягнуте димом, повсюди пожежі, там у страшних муках гинуть вороги, простягають руки вгору, але Бог не чує їх. Угорі – тільки дрони! А над нашими героями майорять прапори, сам Архангел Михаїл веде у бій безстрашних українців. І зіткнулося Світло з Темрявою, Добро зі Злом.

Не могу не згадати й страшну історію знищення Катериною II Запорізької Січі, а про її попередника Петра I Тарас Шевченко влучно написав:

А він руку простягає,
Немов увесь світ хоче
Загарбати!..

Тож я б намалювала картину, у якій би показала, як російська імперія намагалась знищити Україну в різні часи. Тисячі козаків на чолі з наказним гетьманом Полуботком загинули в болотах на будівництві Петербургу, але «неситому» все було мало. Упевнена: має бути Божа кара за все те лихо, яке заподіяла москальська недокраїна українській державі. Я б показала їй те, як страшний вогонь знищує місто, яке постало на кістках українців.

Третя картина, що постає в моїй уяві, така: з усіх-усюд злітаються славні українці-герої, щоб перемогти ворога, який тікає, залишаючи колони бойової техніки, тисячі вбитих і поранених на узбіччях доріг. І збудуться слова нашого Пророка:

І на оновленій землі
Врага не буде, супостата,
А буде син, і буде мати,
І будуть люди не землі.

Щиро вірю в це пророцтво, адже зі мною весь наш незламний народ і непереможні українські воїни-герої!

Шевченко мобілізує!

*Гасанова Валерія, учениця 9 класу
комунального закладу «Харківський ліцей № 6
Харківської міської ради»*

Учителька: Мундур Валентина Броніславівна

Скільки років ми намагаємося зрозуміти той код, що зашифрований у віршах Шевченка, скільки цензорів працювали на тим, щоб не дійшло до нащадків геніальне слово Тараса! І скільки ще часу потрібно, щоб до кінця усвідомити пророчий зміст слова Кобзаря, скільки ще буде покладено людських життів на вівтар смерті, щоб урешті-решт не тільки ми, а й увесь світ зрозумів, що москалі – це нелюди.

Кожен охочий може відкрити для себе ту аксіому, що слово Шевченка було затребуване в якості зброї в усі часи, коли Україна боролася за свою незалежність. Його вірші додавали сили воїнам-холоднорівцям, «Вовкам да Вінчі», парамедикіням, волонтерам. Слово Кобзаря звучить у серці кожного бійця і в думках кожного з нас.

Вороже зазіхання на наші території ще більше згуртувало українців, нагадало рядки Кобзаря:

А щоб збудить
Хиренну волю, треба миром,
Громадою обух сталить,
Та добре вигострить сокиру,
Та й заходиться вже будить...

Та є одне питання, яке найбільше хвилює українців: чи буде ворогові кара, заслужена й невідворотна?

Коли ЗСУ звільнили Балаклію від ворога, українські воїни зірвали рашистський плакат на бігборді. А під ним усі побачили портрет Кобзаря і його сміливий заклик-заповіт: «Борітеся – поборете!». Це було майже містично. Символічно те, що всі місяці окупації Шевченко був з нами. Тож пророцтво його слів завжди з Україною.

Ім'я славетного поета є символом нашої нації. У його щирому і проникливому слові уся волелюбна душа українського народу, яка прагне миру, свободи, справедливості. Шевченкові твори сьогодні продовжують для нас бути духовною зброєю в боротьбі з агресором, джерелом наснаги й сили духу, незламності й непохитної віри в перемогу.

Живімо і діймо так, як заповідав нам Великий Шевченко, будьмо гідними продовжувачами його справи, єднаймося у боротьбі і не даймо спаплюжити нашу рідну землю. Це святий обов'язок кожного українця.

А що бачите ви у словах Кобзаря?

Шлях поета

*Гарасюта Дар'я, учениця 10 класу
комунального закладу «Харківський ліцей № 73
Харківської міської ради»*

Учителька: Фурманова Олена Миколаївна

Поезія нашого Кобзаря наповнює кожен вагомий момент нашого життя. Тож мій сценарій – скромна осанна українському генію і його сміливій творчості.

Хтось мудрий сказав, що скульптури змушують задуматися, чи людина оживила гірську породу, чи сама перетворилася на

камінь. А про що думав юний Тарас Шевченко, коли влітку змальовував статуї в далекому Петербурзі? Які помисли збурювали в кріпака рельєфні форми і гармонійні лінії?

Саме цією сценою розпочнеться фільм: Літній сад, тиша, лише шепіт листя та віддалені кроки. Тарас сидить на одній з лавок, схилившись над альбомом. Легко ковзаючи рукою на папері, малює контури якоїсь фігури. Зосереджений не одразу розуміє, що його кличуть:

- Юначе, що малюєш?

Тоді хлопчина не міг і подумати, що Іван Сошенко, черкаський художник, змінить його життя назавжди.

- Сам навчився? – запитав чоловік.

Тарас кивнув, не піднімаючи очей. Сошенко ж одразу зрозумів, що перед ним хлопець не звичайний. А фоном лунає музика українського композитора Василя Барвінського, можливо, «Колискова», ніжна й переливчаста.

Твої руки тримають справжнє мистецтво, – промовив Сошенко.

Вільне? Хіба це можливо для кріпака, чії руки належать пану?

У другій сцені спогади Шевченка переносять нас у його дитинство,

коли дідове «слово за словом сміялось, лилося...». І вже Тарасик біжить шляхом, яким ішли гайдамаки на священну боротьбу за свої права. І хапає хлопчик палицю, б'є нею по будяках, немов Гонта воріженьків. І ось наступний кадр: триває бій наших захисників, і один із воїнів ЗСУ вигукує, стріляючи з танкової гармати: «Не вмирає душа наша, не вмирає воля!».

Наступна сцена фільму остання, уся складена із контрастних кадрів. Елегійні пейзажі змінюються вольовим обличчям Тараса Шевченка, якого так і не змогло скорити російське самодержавство. Тож погляд Шевченка гнівний і рішучий, а

фоном слугують картини його буремного життя: промова в Кирило-Мефодіївському братстві, арешт, в'язниця, заслання. І біжать на екрані рядок за рядком, немов хтось їх пише пером?

Та не однаково мені,
Як Україну злії люди
Присплять, лукаві і в огні
Її, окрадену, збудять...
Ох, не однаково мені.

Це фільм-портрет про життєпис українського класика. Але дуже хотілося б, щоб глядачі з різних країн світу зрозуміли, ким є для нас поет, який сміливо кинув тим, хто насміхався з українців:

Не смійтеся, чужі люде»
Церков – домовина
Розвалиться... і з-під неї
Встане Україна.

Отже, наша місія – продовжувати боротися за високі прагнення, які залишив нам у спадок Батько нації.

Холодний яр сьогodenня

*Жук Олександра, учениця 11 класу
Балаклійського ліцею №1 імені О.А.Тризни
Балаклійської міської ради Харківської області*

Учителька: Родіна Ірина Анатоліївна

Для багатьох поколінь українців Тарас Григорович Шевченко так багато значить, що нам, молоді, здається, що ми про нього все знаємо. «Роки й віки віддаляють від нас Шевченка,

а він не піддається, він щодень стає ближчим, зрозумілішим. І щодень потрібнішим...», – влучно зазначає І.Дзюба.

А чи все нам відомо про творчість Шевченка? Чи цікавляться учні чимось більшим, ніж підручник? Питання риторичне, на жаль, бо література – це царина душі, а не розуму. А моя душа зараз належить найактуальнішому, на мою думку, твору Шевченка «Холодний Яр». І рядки саме з цієї поезії нехай будуть месенджером і до наших москальських ворогів, і друзів, і наших чудових співвітчизників.

Холодний Яр – це місце історичної сили українців. Це і дуб Максима Залізняка, і викопані за наказом Богдана Хмельницького три криниці з животвірною водою. Холодний Яр пам'ятає яскраві сторінки нашої визвольної боротьби: «над яром Залізник витає, і на Умань позирає, Гонту виглядає...». Чого вартують для кожного українця і назви Чигирин, Суботів!

Холодноярська республіка... Сотні років криваві події по колу історії хвилюю забирають життя українців. А ворог той самий. Усе не заспокоїться, усе розкриває свою ненажерливу пащу. Йому хочеться усе наше, а свого все мало. Але тільки в нашій крові є ген свободи і беззаперечної сили духу.

Де ж ти дівся, в Яр глибокий
Протоптаний шляху?
Чи сам заріс темним лісом,
Чи то засадили
Нові кати? Щоб до тебе
Люди не ходили...

Та не вмирає в Україні гайдамацтво, і завжди Холодний Яр на вустах. Недаремно одна з найпотужніших бригад ЗСУ продовжує славні бойові традиції нашого козацтва з іменем холодноярівців.

А в поезії «Холодний Яр» Шевченко звертає нашу увагу на внутрішню зраду й байдужість, які є найбільшою загрозою у

боротьбі з ворожими силами. Як це сьогодні нам відгукується! Десь повилазили «ждуни», десь прихильники «руського міра». Вони готові за копійку забути своє коріння, допомагати ворогу, торгувати українською землею.

Тож наша історія хоч і терниста, але багата на вияви справжньої самопожертви за рідний край, тому ми не маємо права ганьбити її та ставити під сумнів нашу незалежність. Кобзар і сьогодні веде українців у бій. До речі, один британський критик назвав Шевченка чи не найбільшим мілітарним поетом у світовій літературі.

Будьмо гідними Шевченка, відповідальними за свою історію і готовими воювати за наше майбутнє! З нами завжди Тарас Шевченко. Усе буде Україна! Тому хотілось би сказати ворогам:

... в день радості над вами
Розпадеться кара.
І повіє огонь новий
З Холодного Яру...

Вчений кіт усього українського Інтернету

*Якубовська Анастасія, учениця 5 класу
комунального закладу «Харківський ліцей № 6
Харківської міської ради»*

Учитель: Янченко Юлія Анатоліївна

Кругленький Інжир заповнив серця поціновувачів коміксів і не тільки... Він цитує великих українців, мотивує рухатися вперед, нагадує фоловерам про прості, але дуже важливі речі. Як на мене, головна мета цього дивокотика – популяризація всього українського.

Меми з Інжиром стали невід'ємною частиною життя багатьох людей у важкі часи війни. Котик майстерно перевтілюється в різноманітні образи, цитуючи Костенко і Стуса, Симоненка і Шевченка.

Інжир завжди доводить важливість глибокого знання українського слова, яке в наш час виступає як зброя проти ворогів. Навіть із приходом весни, пори пробудження й оновлення, уявний блогер не полишає «Кобзаря» у спокої, бо це настільна книга кожного українця.

Ніби Біблійні заповіді читаємо ми рядки «Заповіту», які лунають і на Майдані, і на фронті.

Найбільше мене вражають рядки Шевченка «Борітеся – поборете!», які знає кожен українець. Ці слова викарбовуються сьогодні на шевронах наших захисників, на муралах будинків. І рвуться кайдани з вірою, що впаде двоглавий орел і захлинеться власною кров'ю. Тож Шевченко своїм пророчим словом зумів об'єднати усіх українців. Тому й котик Інжир не розстається з «Кобзарем».

На мою думку, цитування творчості Тараса Шевченка в соцмережах є сучасним свідченням популярності видатного поета. Величезна кількість вподобайок біля мему про kota Інжира, який весною не ходить без «Кобзаря», тому приклад. А ви підписалися на Інжира?

Цінність слова Шевченка

Овчів Мурат Ібадатович, учень 5 класу
Берестинського ліцею №1 імені О.І.Копиленка
Берестинської міської ради Харківської області

Учителька: Бакуменко Тетяна Володимирівна

Навесні можна ходити без шапки, але не без книжки. Цей мем нагадує мені, що книжка завжди наш найкращий друг. Але ж і Шевченківські дні теж припадають на весну. У цю пору року прокидається все живе. Так і вірші Тараса Шевченка про рідну землю дарують нам гарний настрій. Згадаймо хоча б знаменитий «Садок вишневий коло хати...». Дійсно, слово українського генія спонукає жити, радіти, боротися, перемагати.

Особисто для мене «Кобзар» Шевченка є настільною книгою. Ще до навчання в школі мама мені читала вірші Шевченка та розповідала про них. «І досі сниться: під горою...», «Заповіт» – це вірші, які нікого не залишать байдужим.

Твори Тараса Шевченка навчають мене любити природу, бачити її красу, насолоджуватись нею. Коли читаю їх, розумію, що природу треба берегти, а не знищувати. «Хрущі над вишнями гудуть» – це там, де краса, спокій, мир.

Особливою є цінність слова Шевченка сьогодні, коли наша країна бореться за свободу й незалежність. Вірші Тараса допомагають кожному українцеві не забувати, що ми нащадки козаків. Нам захищати, відбудовувати й прославляти нашу Батьківщину.

Чим я особисто можу допомогти нашим захисникам і захисницям? Я гарно навчаюся. А підтримує мене в цьому також слово Шевченка:

Учітесь, читайте,
І чужому научайтесь,
Й свого не цурайтесь.

Гама почуттів у рядках Шевченка як символ оптимізму і надії

*Іванова Поліна, учениця 6 класу
комунального закладу «Лозівський ліцей № 4»
Лозівської міської ради Харківської області*

Учителька: Данильченко Юлія Миколаївна

Ех, думи мої, думи, ви теж, на жаль, сьогодні станете на папері «сумними рядами».

Дійсно, кілька разів перечитавши уважно вірш «Червоний місяць аж горить...», як музикант, я можу одразу сказати, що він написаний у мінорній гамі й викликає особисто в мене тривожні відчуття. Мені здається: ось- ось станеться щось жахливе, бо «червоний місяць» горить, а тишу ночі порушують пугач і сова: пугач пуга, а сова відлітає, неначе їх хтось злякав.

Я чомусь згадала ранок 24 лютого, коли почалася війна з московитами. Тоді теж був такий сірий і тривожний ранок. Ми не хотіли цієї війни, а вона прийшла на нашу мирну землю, принесла багато горя й сліз чи не в кожную родину. Колись я читала, що пугач – символ лиха і смерті. Пригадую, як ще в 2014 році пугач бився у вікно школи в Тошківці, що на Луганщині. Пам'ятаючи, що це недобра звістка, учителі відпустили школярів додому, а через дві години снаряд чи ракета попала в стіни школи. Так, уже тоді росіяни цілили по школах, музеях, будинках культури. Це були для них найстрашніші об'єкти, тому що саме там завжди зберігалось слово Правди і Віри в незалежне майбутнє України.

На мою думку, червоний колір у вірші означає не тільки тривогу, але й закликає бути сильним. Шевченко ніби відчував, що нашому народу доведеться пролити немало крові, щоб здобути незалежність. Темний фон ночі, що минає, у вірші ще більше уяскравлює червоний колір, робить його основним.

І ще один секрет є у віршах Шевченка: які б рядки ти не читав, але відчуваєш, що поет завжди з Україною, його хвилює те ж, що й кожного з нас: жити у мирній державі, радіти родинній злагоді, будувати рідну країну. Тож червоний місяць у вірші – це не тільки тривога, але й надія.

Неповторна краса і глибина віршів Тараса Шевченка

*Лисенко Дар'я, учениця 6 класу
Балаклійського ліцею № 1 імені О.А.Тризни
Балаклійської міської ради Харківської області*

Учителька: Аршинова Ірина Валентинівна

Поезії Тараса Шевченка завжди мене хвилюють, бо в кожній із них можна відчути частинку його душі.

Перші рядки з поеми «Княжна» мене просто зачарували. Я уявила місяць червоного кольору, який символізує силу і впевненість. Темно-зелені могутні дуби, безкрас поле, вільні та величні гори є символом захищеності. Основними для мене у поезії є оксамитово-червоні кольори, що прорізають темряву ночі і дарують усім гармонію і спокій. Але в той же час у рядках вірша звучить і певна тривога, причиною якої є сова, що раптово вилетіла з-під стріхи, і лякливі звуки пугача. Та і в народі кажуть:

сова, хоч і мудра, але може приносити недобрі звістки. А пугач узагалі вважається провісником біди і нещастя. Тож мої почуття під час читання вірша змінювалися. І в цьому велика майстерність слова Тараса Шевченка, який кількома штрихами уміє передати красу і велич природи, спокій і тривогу, які ховаються в різних відтінках ночі. Мені здалося, наче хмари затьмарили небо, і посеред цієї п'тьми з'явився місяць, який раптово вплив з-за хмар і освітив червоним кольором усе навколо.

Мабуть, таким мінливим і тривожним був і настрій поета. Йому боліло серце за Україну, за знедолений люд, який терпів наругу від панів.

А ще цей сумний настрій вірша мені близький, бо я зараз далеко від рідного дому, мрію якнайшвидше туди повернутись. Дуже чекаю на перемогу, на той час, коли ми знову будемо посміхатися, радіти яскравим кольорам і забудемо ці страшні і тривожні ночі.

Лист українському герою

*Тимошова Аліна, учениця 7 класу
комунального закладу «Харківський ліцей № 142
Харківської міської ради»*

Учителька: Катриченко Карина Сергіївна

Вітаю, шановний захиснику України!

Пишу, щоб висловити щиру вдячність за Вашу мужність і незламну віру в перемогу. Ви – справжній герой, що бореться за свободу й незалежність України. У цей нелегкий час надихаєте своєю силою та незламністю.

Ваша боротьба – це продовження великої справи наших предків. Кобзареве слово крізь століття передає генетичний код українського народу. Хочу поділитися думками поета. Вірю, що його вірші допоможуть триматися та не втрачати віри. Кожне слово Шевченка палке та звернене до кожного з нас:

Свою Україну любіть.
Любіть її... во врем 'я люте,
В остатню, тяжкую мінуту
За неї Господа моліть.

Погодьтеся, ці рядки сьогодні надзвичайно актуальні, бо саме зараз ми молимося за Вас, наших захисників, за нашу рідну землю.

Ви, Герою, втілюєте в життя мрію Шевченка про справедливість і волю, рішуче захищаєте нашу славну країну, щоб ми, майбутні покоління, не знали слова «війна».

Тарас Шевченко завжди вірив, що Батьківщина відродиться і стане сильною.

І на оновленій землі
Врага не буде, супостата,
А буде син, і буде мати,
І будуть люде на землі.

Ці рядки пронизують душу. Перемога, мир і злагода – мрія кожного українця.

Знаю, що Вам нелегко, але пам'ятайте: наші воїни – найміцніша стіна, яка захищає Україну. Мільйони сердець маленьких українців б'ються з вашими в один такт. Нехай Господь оберігає Вас і Ваших побратимів.

Віримо в перемогу, молимося щодня і чекаємо Вашого повернення до рідної домівки. Ви – наша гордість. Слава нашій квітучій і сильній державі! Слава Україні!

З повагою та вдячністю Аліна.

Лист українському воїну

Зінов'єва Дар'я, учениця 7 класу
комунального закладу «Златопільський ліцей № 6
Златопільської міської ради Харківської області»

Учитель: Тушева Тетяна Василівна

Добрий день, дорогий воїне!

Вирішила написати тобі листа, щоб підтримати в нелегкій боротьбі з лютим ворогом, який багато років топче нашу землю й руйнує життя. Я навчаюся в сьомому класі, і для мене воїн ЗСУ – найкращий і найсильніший захисник рідної землі, справжній воїн світла! Ти щохвилини доводиш, що «в своїй хаті своя правда, і сила, і воля». Я знаю, як тобі важко, але ти тримаєшся, бо віриш у слова Шевченка, які звучать як заповіт: «Борітеся – поборете!». Кобзар, як ніхто інший, намагався пробудити в кожного українця почуття святого обов'язку бути гідним сином України. Чому він був такий? Відповідь проста, вона в його ж віршах про Україну:

Я так її, я так люблю

Мою Україну убогу...

Віра, якою наповнені сторінки «Кобзаря», приведе нас до кращого життя, на яке ми заслуговуємо. Ми – сильна нація, кожен із нас – неповторна частина тієї сили, яку подарував нам Тарас Шевченко.

У школі ми вивчаємо твори багатьох українських письменників, які розкривають трагедію українського народу, що вимушений віками терпіти такого «доброго» сусіда. Серед ключових, на мою думку, Кобзаревих слів є ті, що головні в житті кожного українця:

І оживе добра слава,

Слава України,

І світ ясний, невечерній

Тихо засіяє...

Хочу цими словами Кобзаря підтримати кожного з воїнів. Сподіваюся, що мої щирі слова зігріли твою душу. Я не знаю твоїх батьків, але знаю, що вони тобою дуже пишаються. Тобою пишається вся Україна, весь наш народ, цілий світ. Я знаю, що ти мужній, відважний, сміливий, бо тільки такі перемагають у бою. Я бажаю тобі, дорогий захиснику, незламної сили духу, успішних бойових операцій. А найголовніше – швидше повернутися додому, обійняти своїх рідних. Борімося, тримаймося, не здаваймося!

Герою! Україна чекає тебе з перемогою. Іншої долі в нас немає.

З доземним укліном, повагою і найщирішими побажаннями – вдячна семикласниця.

Слово до поета

*Синельник Вікторія, учениця 8 класу
комунального закладу «Харківський ліцей № 75
Харківської міської ради»*

Учителька: Боброва Віра Леонідівна

Тарасе! Знову боремося, війна, Тарасе!

Гортаю сторінки «Кобзаря», шукаючи поради в мудрого вчителя і наставника, батька нації – Тараса Григоровича Шевченка. І він кожним своїм вистражданим рядком надихає нас на стійкість, мужність, нескореність ворогові. Перед очима постають вражаючі картини багатовікової боротьби українського народу за волю й незалежність.

Свинцево-сіре небо затягує чорна хмара, жовтогаряче сонце червоними, як кров, променями розливається по обр'ю. Синє море стогне й висє, «кругом хвилі, як ті гори», не видно ні землі, ні неба... І серед цієї стихії випливають на байдаках козаки, а вогняні чайки, як загиблі козацькі душі, кричать і плачуть в унісон. На одному човні стоїть із суворим обличчям легендарний Іван Підкова: «А попереду отаман веде, куди знає...». Він очолує похід козаків до Османської імперії. Це поема «Іван Підкова», яку поет присвятив боротьбі українців проти турецько-татарських завойовників, возвеличивши мужність, силу звитяги козаків та їх отамана. Це сторінки історії шістнадцятого століття.

А ось на чорному тлі ночі палають величезні криваво-червоні язики полум'я. І крізь нього на баских конях вискакують горді й незламні вершники. А попереду гетьман Тарас Трясило. Заграли сурми, загриміли литаври, сповіщаючи про перемогу над польськими загарбниками:

Заспівали козаченьки
Пісню тії ночі,
Тії ночі кривавої,
Що славою стала
Тарасові, козачеству...

Це рядки з поеми Шевченка «Тарасова ніч», у якій поет змальовує розгром військ Речі Посполитої під час повстання біля Переяслава 1630 року. І це вже сімнадцяте століття!

Та боротьба триває. У вісімнадцятому столітті набирає сили найстрашніше зло – розквітає жажлива чорна троянда російської імперії, зріє її апетит щодо загарбання українських земель.

Найсильніші емоції в мене викликала поема «Кавказ», що й нині закликає всіх згуртуватися й підніматися на боротьбу проти росіян – імперців. Важливо й те, що в цій poemі Шевченко згадав про те, що своє художнє слово він присвячує співвітчизникам:

А поки що – мої думи,

Моє люте горе
Сіятиму. Нехай ростуть
Та з вітром говорять.
Вітер тихий з України
Понесе з рососою...

Поет створює в цій поемі дуже виразні картини: високі чорні гори, «кровію політі», а над ними кружляє двоголовий орел, хижо вишукуючи собі здобич. Ці картини немовби взяті з сьогоденної реальності. І Прометей постає вже не просто міфічним героєм, а сучасним українським воїном, що поцілює зі зброї в того ненажерливого птаха. Тож ми, українці, переконані, що виборемо Волю, настане омріяна Перемога і зацвіте Україна вишневим цвітом!

Поки б'ються серця

*Песчанський Єгор, учень 8 класу
комунального закладу «Харківський ліцей № 55
Харківської міської ради*

Учителька: Надточій Ірина Володимирівна

Тарас Шевченко, названий батьком української нації, на сьогоднішній день залишається визначною фігурою для українців. У часи російської окупації слова поета звучать особливо потужно. Висловлюючи свою точку зору відверто, Шевченко став символом боротьби за правду та справедливість. На тяжких перехрестях нашої історії слово Кобзаря стоїть попереджувальним знаком. За його Залізником та Гонтою йшли хлопці з Небесної сотні, тому обрати три твори Кобзаря для

створення малюнків нашим воїнам зовсім нескладне завдання. Так, нескладне, але в той же час відповідальне.

Перший твір, який би я запропонував для таких малюнків, – це поема «Гайдамаки». Упевнений, що гайдамаки є прообразом сучасних воїнів, які захищають українську землю від окупантів. Саме образи козаків, українських повстанців сімнадцятого століття, перегукуються із сучасними бійцями добровольчих батальйонів, які першими стали на захист України у 2014 році. Малюнок може поєднати сучасних воїнів – українців із гайдамаками, створюючи візуальну паралель між боротьбою предків і нащадків.

Другим твором буде поема «Кавказ» Саме в ньому звучать слова-заклик до непохитної віри в перемогу надихають українців у всі часи:

Борітеся – поборете!

Вам Бог помагає!

Шевченко писав цей твір у контексті боротьби кавказьких народів за свою незалежність, боротьби проти імперського тиску, але він передає універсальну ідею – боротися за свої права й ніколи не здаватися. Ці слова можуть стати гаслом для воїнів, які сьогодні захищають свободу України.

Малюнок, що відповідатиме цьому твору, відобразатиме безстрашність, силу та героїзм українських воїнів, які наразі б'ються на передовій.

Третій твір, який би я обрав для малюнку воїнам, – це послання «І мертвим, і живим, і ненарожденним...». Малюнок міг би відобразити обличчя козаків, які стоять на варті незалежності української держави з прапором України в руках. На дальньому плані – історичні козацькі битви за свою свободу. Така ілюстрація підкреслила б безперервність боротьби за незалежність України й надихнула б воїнів на нові подвиги.

На таких малюнках можуть бути зображені історичні постаті: гетьмани, козаки, повстанці, воїни УНР, бійці УПА та інші історичні особи.

Таким чином, вибір творів Шевченка для малюнків нашим воїнам обумовлений ідеями патріотизму, свободи й незалежності. Крім того, твори Кобзаря є символами, що здатні надихати захисників рідної землі у їхній складній боротьбі щодо захисту української державності.

Слова – символи українського духу творах Шевченка

*Півень Милана, учениця 9 класу
комунального закладу «Харківський ліцей № 4
Харківської міської ради»*

Учителька: Брунець Тетяна Михайлівна

Майже три роки триває жорстока війна, розв'язана росією. Українці дивують світ героїзмом і волелюбністю. Але кожен день – це нові руйнування, смерті рідних і зовсім незнайомих людей, нестерпний біль. Дехто втрачає надію та опускає крила. Тож сьогодні, коли Україна страждає від кривавої війни та відстоює незалежність, важливо пам'ятати славних патріотів минулого, які боролися заради волі і щастя народу.

Для молоді XXI століття таким духовним орієнтиром залишається Тарас Григорович Шевченко, пристрасний поет, талановитий живописець, національний геній.

Великий Кобзар був відданим патріотом та великим пророком, який наче бачив майбутнє Вітчизни. Твори цього

митця мають великий потенціал для відродження сучасної України. Слова-символи національного духу у творах Шевченка надихають українців на подвиги, є живильним джерелом, яке примножує сили для розбудови нашої держави.

Першим таким словом-символом, безумовно, є «Україна», яка для істинного патріота ніколи не була Малоросією.

Шевченко відчував нестерпний душевний біль, коли насильно був відірваний від рідного краю, від усього того, що плекало його надії на майбутнє. У вірші «Мені однаково...» митець говорить про готовність зректися особистого щастя заради кращої долі для України.

Та не однаково мені,
Як Україну злії люди
Присплять, лукаві, і в огні
Її, окраденую, збудять...

І сучасні захисники та захисниці, нащадки славних лицарів-запорожців, наслідують ідеали Шевченка, коли на порозі смерті промовляють до ворога: «Слава Україні!». Таку націю не здолати і не поставити на коліна!

Не менш важливим символом українського духу є також мова, без якої нація не може бути самобутньою. Шевченко вважав мову найціннішим скарбом нашого народу. Кобзар ніколи не зрадив українського слова, про що писав у творі «Ну що б, здавалося, слова...». Шкода, що є ще українці, які не сприймають рідну мову як національне багатство.

Колись я розмірковувала, чому Тарас так багато пише про батьківську хату, родину, а потім зрозуміла, що для поета батьківська хата – це держава, це любов і гармонія кожної української родини. Нас у цьому переконують слова Великого Кобзаря:

У нашім раї на землі
Нічого кращого немає,

Як тая мати молодая
З своїм дитяточком малим.

Тож «родина» – це ще одне слово-символ у поезії Шевченка.

Наймилішим спогадом для наших воїнів теж є саме батьківська хата, батьки, дружина, діти.

Безперечним символом незламного українського духу, який яскраво ілюструє саме поезія Шевченка, є слово «боротьба». Найтрагічнішим для багатьох народів світу є пророчий сюжет поеми «Кавказ», де Кобзар зобразив царську росію як величезну й задушливу тюрму народів. Сьогодні, коли українська земля потерпає від підступного ворога – сусідньої країни-окупанта, ми маємо вірити в пророчі слова поета-патріота:

Борітеся – поборете,
вам Бог помагає!
За вас правда, за вас слава
і воля святая!

І наш народ героїчно протистоїть агресії та злу. Так, прикордонний незламний Харків, наче неопалима купина, щодня відроджується після ворожих обстрілів і лікує свої рани, бореться, працює, навчається, живе.

Сучасний світ переживає найдраматичніший період новітньої історії. Наші співвітчизники мужньо воюють заради демократичного майбутнього української держави, багато сміливців платять найдорожчу ціну – життя. Тож провідним символом українського духу є слово «волелюбність». Це слово пронизує все єство і творчість Тараса Шевченка. Тож будьмо гідними наого національного генія і пророка.

Шевченко «не старе», а «вічне»

*Зірка Варвара, учениця 9 класу
комунального закладу «Харківський ліцей №173
Харківської міської ради»*

Учителька: Кременська Катерина Миколаївна

Переконана, що про Тараса Григоровича Шевченка знає вся українська молодь, як і старше покоління. Але Шевченко – це не минуле. У своєму блозі я спробую переконати всіх, що Шевченко максимально сучасний і відображає ество і дух українців.

Коли читаєш і аналізуєш вірші поета, складається чітке й об'єктивне уявлення про ментальні ознаки нашої нації.

Український геній образами – символами окреслив ідентичність наших земляків, силу їхнього духу. У вірші «Думи мої, думи мої...» він писав:

Нехай душі козацькїї
В Україні витають —
Там широко, там весело
Од краю до краю...

Для наших сучасників символом стало поняття козацької волі, мужності, що почувають себе вільно в Україні у всі віки. Саме слово Шевченка єднає в наші дні всю Україну, відроджує її козацьку звитягу.

Ненька-Україна, Мати й Син, Великий Луг, Дніпро, Хортиця, Воля – це слова з поетичного доробку Кобзаря, що уособлюють силу й непереможність українського духу.

Наші зусилля сьогодні спрямовані тільки на перемогу, щоб збулися мрії Тараса:

І на оновленій землі
Врага не буде, супостата,

А буде син, і буде мати,
І будуть люди на землі...

Саме в часи теперішнього протистояння москалям ми зрозуміли силу любові Шевченка до рідної землі, що тільки «в своїй хаті своя правда, і сила, і воля».

Згадайте, підписники, як у 2022 році ми плакали, коли писали Всеукраїнський диктант «Твій дім», і з яким хвилюванням читала його Ада Роговцева! Усі архетипи й художні образи Шевченкової поезії ожили тоді враз.

Мене приваблює творчість Шевченка, бо він змальовує і красу України, і трагічні сторінки її історії. Але Велет духу доводить нам, що після темної ночі попереду яскравий день:

Подивіться на рай тихий,
На свою країну,
Полюбіть щирим серцем
Велику руїну.

У кожному поетичному слові Шевченко зберігає найпотужніші коди українського духу: свободу, любов до рідної землі, непокору тиранії, віру у відродження.

Отже, Шевченко – це не «старе», а «вічне», бо своїм словом поет мотивує рухатися вперед, до свободи навіть тоді, коли нестерпно важко.

Шевченкове слово потужно б'є в ціль!

Тож, дорогі підписники, пишіть, чим хвилює вас слово Шевченка, а ваш репост – це ще один крок до утвердження нашого вільного духу!

Історію пишемо сьогодні

*Євдокімова Аліса, учениця 10 класу
комунального закладу «Дергачівський ліцей № 1 імені Данила
Бакуменка» Дергачівської міської ради Харківської області*

Учителька: Байстриюченко Євгенія Миколаївна

У житті геніїв є моменти, які, мов іскра, здатні запалити вогонь у серцях кожного, бо мистецтво не обмежується континентами або країнами. Саме таким є період «трьох літ» у творчості Тараса Шевченка – час, коли його слово стало зброєю, а доля – символом нескореності та справедливості.

Кобзар нарешті здійснив омріяну подорож на Україну і поїхав на Запорізьку Січ.

- Я радий знову бути на рідній землі! Привіт, ненько!» – сказав Тарас, обіймаючи поглядом запорізькі пагорби.

- Шевченко – це голос свободи, але, на жаль, за цей статус він віддав забагато. Шевченка арештували, одягли на нього кайдани. І ось каземати. Сирі стіни, вологе повітря, що виїдає легені, вузьке вікно, через яке майже не пробивається світло. Перед очима в Тараса тільки кам'яні стіни, але в уяві – краса України, широкі степи та спів пташок.

Поет майже в напівсвідомості, і перед ним з'являється Гнобитель духу.

- Шевченко, ти там заснув чи що? Уже зійшов з розуму зі своїми віршами. Ніхто їх читати не буде. Думаєш, твої слова щось змінять?

- Слово сильніше за кайдани, – твердо відповідає Тарас. – Ваша влада гнила й тимчасова, а моє поетичне слово – вічний вогонь. Тому караюсь, мучусь, але не каюсь.

Сьогодні, як і за часів Пророка, Україна бореться за свободу, за право жити у мирі. Образи козаків, про яких писав Тарас, у наші дні немов оживають у реальності. Наші воїни – живе втілення мужніх героїв, борців за свободу, яких ми бачимо у творах Шевченка. Душі визволителів України, серед яких і ті, хто навчався в моїй школі, палають, як серце Прометейя. Тарас у казематі та воїн в окопі – два символи, що перетинаються в одній правді: перемогти ворогам Україну неможливо!

Тож закликаємо вас бути разом з нашим вільним народом у ці важкі для нашої країни дні, стояти за її свободу.

Тарас Шевченко. Відкриття

*Шахвалі Тімур, учень 10 класу
комунального закладу «Харківський ліцей № 167
Харківської міської ради»*

Учитель: Чупринін Олексій Олексійович

Дійові особи:

*Тарас – тринадцятирічний хлопчик – пастух, кріпак і сирота.
Станіслав Клименко – режисер.*

І картина. Сучасність. Пізній вечір. У робочому кабінеті режисер розмірковує над сценарієм майбутнього фільму, у якому зможе продемонструвати один із аспектів життя Тараса Шевченка так, щоб зацікавити глядачів різних країн світу.

Режисер (схвильовано). Екранізував не один історичний фільм, але ніколи так не хвилювався, як зараз. Маю велику відповідальність. Що найбільше здивує сучасного глядача в усьому світі? (тримаючи «Кобзар» у руках, режисер засинає...).

II картина.

Літній день, «сонце гріло, не пекло», співають птахи, пасеться панська худоба, «ягня, здається, веселилось...».

Режисер (прокидається, здивований). Куди це я потрапив? (Озирається довкола, бачить убогі сільські хатинки, а неподалік, на пагорбі, хлопчика – підлітка, який пасе ягнят, милується ясным сонечком, безхмарним небом і щось малює) Чоловік упевнено підходить до хлопця.

- Як тебе звати? Як справи?

Тарас. Хлопчик трохи схвильований. Добрий день! Я Тарас.

Режисер (не дає навіть відповісти хлопцю, майже перебиває). О! Ти гарно малюєш! (Цитує рядки улюбленого вірша Шевченка «Садок вишневий коло хати»).

Тарас вражений тим, як ці рядки влучно передають зміст його малюнка.

Режисер. Я теж захоплююся живописом і не тільки... Бачу, що у твоїй торбинці багато аркушів. То, мабуть, теж твої роботи?

Тарас. Та які роботи? Так, замальовки олівцем. Показати?

Режисер. Так, звичайно. Мені дуже цікаво (бере аркуші з малюнками, уважно їх розглядає). Овва! Та ти талановитий! Давай ближче познайомимось. Мене звати Станіслав Клименко, я доволі відомий режисер. Хочу запропонувати тобі взяти участь у фільмі про талановиту молодь України для глядачів різних країн світу. Переконалий, їм буде цікаво про тебе дізнатися.

Тарас (сором'язливо). Чи заслуговую на таку увагу? Я – сирота і кріпак, «нема в мене хати, не дав мені бог нічого».

Режисер (замислено) Розумію. Свобода для людини має велике значення: можеш займатися улюбленою справою, почувати себе незалежним.

Тарас (упевнено) Це моя найзаповітніша мрія.

Режисер (з натхненням). Ти не уявляєш, наскільки ти є унікальною людиною, бо маєш неабиякий талант. Твої

широколисті тополі на малюнку неначе живі, а село, як писанка, зеленим гаєм поросло. Твоїми роботами зацікавляться найбільш відомі експерти у всьому світі. Буде класно, якщо в них з'явиться бажання відвідати Україну. Перегляд фільму про тебе викличе інтерес до твоїх шедеврів у всьому світі.

Тарас (підіймається, щоб іти) Вибачте, уже треба йти напувати худобу. Але мене зацікавила Ваша пропозиція.

Режисер. От і добре! Не будеш заперечувати, якщо я тобі трохи допоможу.

Тарас. Звичайно, ні.

III картина.

Станіслав Клименко прокидається від сну в робочому кабінеті (вражено говорить) Оце так сон! Приснилося не абищо, а ідея для створення фільму. Я назву його «Тарас Шевченко. Відкриття». Дивовижна подорож у минуле й зустріч з Тарасом мене надихнула на те, як треба знайомити світ з яскравою творчістю молоді. Упевнений, це буде мій кращий фільм.

Тарас Шевченко – співець прометеїзму

*Апостол Софія Олександрівна, учениця 11 класу
комунального закладу «Харківський ліцей № 47
Харківської міської ради»*

Учителька: Студенцова Наталія Іванівна

Тарас Григорович Шевченко – це не лише український письменник і художник, але й незламний борець проти кріпацтва. Він настільки геніальний, що може бути духовним «батьком» для багатьох народів світу, які ще сьогодні борються за свої права,

відвойовують свої споконвічні землі. Кобзар є голосом усіх, хто не хоче бути рабом.

По-перше «Кавказ» Шевченка – лірико–героїчна поема, яка промовляє до всього світу духом незламності, нескореності та прометеїзму. На мою думку, саме вона повинна бути перекладена й внесена до програм із літератури в різних країнах світу. Іван Франко не випадково називав її «огнистою інвективою проти темного царства». Хоча твір і написаний у 1845 році, він залишається актуальним і сьогодні. Жодна з держав не хоче стати колонією загарбників. По всьому світу розповсюджується заклик Шевченка: «Борітеся – поборете!».

Хоча головна частина цього твору й звернена до російського колонізатора, який сьогодні топче наші землі Донбасу, Херсонщини, Запорізької області, але такі загарбники можуть зазіхати й на інші землі.

По друге, ми живемо в неспокійні часи. Є на нашій планеті ще багато держав, які прагнуть знищити свободу та демократію. Т.Шевченко стверджує в поемі, що кожна людина повинна мати відчуття національної приналежності. У поемі «Кавказ» він викриває імперські зазіхання російської імперії, змальовує незламних горців, які віддають життя за свою землю, так само, як і українці, вони не хочуть жити в «тюрмі народів»:

Не вмирає душа наша,
Не вмирає воля.
І не ситий виоре
На дні моря поле.

Ці рядки поеми «Кавказ» наповнюють духовною міццю не лише серця горців, а й кожного, хто їх читає сьогодні. Наповнюють тією вірою, яка робить кожний народ незламним. Чи не це потрібно нам, українцям, у боротьбі з російським агресором? Чи будуть ці рядки надихати сирійців у їхньому протистоянні диктаторському режиму? Звичайно, так.

Згадую світову історію. Багато народів, які опинилися під колоніальним гнітом, упродовж тривалого часу відстоювали свою незалежність. Тож поема «Кавказ» – це звернення до єднання всіх нескорених, це віра в їхню силу духу і незламність. На жаль, боротьба за правду не втрачає своєї актуальності і в ХХІ столітті.

По-третє, Тарас Шевченко в «Кавказі» підносить на найвищий рівень загальнолюдські цінності, зокрема важливість збереження власної культури, християнських чеснот, незалежності, гідності та рівності кожного народу. Він засуджує будь-яке приниження людини іншої нації:

І на оновленій землі
Врага не буде, супостата,
А буде син, і буде мати,
І будуть люди на землі.

Тож твори Тараса Шевченка не лише увіковічили силу духу українців, а й стали світовим символом правди й нескореності, а ще – великої любові до людини.

Як на мене, то дух прометеїзму має завжди жити в серцях людей, і не тільки в серцях українців, які ніколи не стануть на коліна перед навалою диких орків, але й в серцях усіх народів світу, які понад усе поважають мир, спокій, рівність, справедливість і незалежність.

Тарас Шевченко – пророк української нації

*Тушева Катерина Геннадіївна, учениця 11 класу
комунального закладу «Первомайський ліцей № 6
Первомайської міської ради Харківської області».*

Учителька: Тушева Тетяна Василівна

Хто такий Тарас Григорович Шевченко? Український поет, великий патріот своєї нації, неперевершений митець, майстер рідного слова, борець за волю багатостраждальної української землі. Його знають і поважають у кожному куточку планети. Якби мене запитали, що б я порадила прочитати з великої спадщини Кобзаря, не задумуючись назвала б поему «Кавказ».

Такий мій вибір не випадковий. Характери і прагнення до волі горців дуже нагадують вільнолюбиві віковічні устремління українців. Саме в цьому творі лунають слова поета, що мене хвилюють найбільше:

Борітеся – поборете!
Вам Бог помагає!
За вас правда, за вас слава
І воля святая...

Саме в цьому творі поет стверджує, що вільнолюбивий народ ніколи не вдасться знищити, навіть якщо вороги проллють вогненне море сліз того народу, який вони будуть прагнути підкорити..

З боєм і подивом дивимося сьогодні на обдурені і наповнені рабською покорою народи, які називають себе росіянами. Буряти і якути, тунгуси й ескімоси – чи пам'ятають вони звідки вони і чий вони діти. Мабуть, ні, тому що їх історія вкрадена й вилущена як волоських горіх. Тому слухняно беруть у руки зброю, а потім

йдуть шукати смерті в українській землі. В українців такої крові немає й не буде! Розкриває Шевченко очі всьому світу і тоді, коли ставить самодержця-монарха в один ряд із «хортами, гончими, псарями».

Правда й воля стають для поета тими поняттями, які достойні людей, що не хочуть гнити у ярмі. Тож для кожного з нас слово Шевченка є зрозумілим і надихаючим.

Коли розпочалася війна з орками у 2022 році, я все частіше розкриваю «Кобзар» Шевченка, бо в ньому кожне слово звернене до мого серця. Мене схвилювало й протистояння російської та української церкви, і саме в Тараса я знайшла відповіді на питання, що хвилювали мою душу. Поет розвіяв усі мої сумніви щодо легітимності російської церкви в Україні. Церкви, яка дере з пастви гроші на нашій землі, а пересилає їх ворогові. Тож мені дуже хочеться, щоб брехливе обличчя московського бога побачив увесь світ. Ті, хто голосує на Генеральній асамблеї ООН проти України повинні знати, що завтра самодержавного орла можуть зацікавити їхні території, їхні національні багатства.

Тож читаймо нашого великого Тараса, вивчаймо його літературну спадщину, щоб сіяти по світу зерна правди й істини.

*XXIV Всеукраїнський конкурс
учнівської творчості
«Об'єднаймося ж, брати мої!»*

На виконання Указу Президента України від 22.03.2002 № 284 «Про Всеукраїнський конкурс учнівської творчості» та відповідно до листа Міністерства освіти і науки України від 11.11.2024 року № 1/21031-24 «Про проведення XXIV Всеукраїнського конкурсу учнівської творчості» у 2024/2025 навчальному році відбувся XXIV Всеукраїнський конкурс учнівської творчості, що проходив під гаслом «Об'єднаймося ж, брати мої!».

До розгляду в конкурсі приймалися роботи на тему «Творимо заради майбутнього» у номінаціях «Література» та «Історія України і державотворення», присвячені ролі української культури, її митців, які присвятили свою творчість боротьбі за свободу і незалежність нашої держави.

Епіграфом до творчих робіт стали слова Тараса Шевченка: «Наша дума, наша пісня не вмре, не загине...От де, люде, наша слава, Слава України!».

Протягом січня 2025 року в КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» відбувся III (обласний) етап конкурсу, у якому взяли участь **84 учні** закладів загальної середньої освіти територіальних громад та районів міста Харкова (у номінації «Література» – 50, «Історія України і державотворення» – 34).

Переможцями обласного етапу стали 50 учнів, які отримали дипломи I-III ступеня. Кращі 10 робіт направлені для участі в підсумковому етапі конкурсу в м. Києві.

Це роботи таких учнів:

У номінації «Література»

1. *Кротова Анна, учениця 7 класу, Берестовеньківської філії Берестинського ліцею № 4 Берестинської міської ради Берестинського району Харківської області*

2. *Полбінцев Віталій, учень 5 класу Добренського ліцею Наталинської сільської ради Берестинського району Харківської області*

3. *Присіченко Кароліна, учениця 9 класу Комунального закладу «Зачепилівський ліцей» Зачепилівської селищної ради Берестинського району Харківської області*

4. Сухно Анна, учениця 10 класу Ізюмського ліцею № 5 Ізюмської міської ради Ізюмського району Харківської області

5. Тушева Катерина, учениця 11 класу Комунального закладу «Златопільський ліцей №6 Златопільської міської ради Лозівського району Харківської області»

У номінації «Історія України і державотворення»

1. Альошина Поліна, Бовкун Катерина, учениці 6 класу Комунального закладу «Миколаївський ліцей» Зачепилівської селищної ради Берестинського району Харківської області

2. Бровко Анастасія, учениця 10 класу Комунального закладу «Златопільський ліцей № 2 Златопільської міської ради Лозівського району Харківської області»

3. Лазебний Ігор, учень 8 класу Комунального закладу «Вовчанський ліцей № 1 Вовчанської міської ради Чугуївського району Харківської області»

4. Мулик Анастасія, учениця 9 класу Комунального закладу «Великобурлуцький ліцей Великобурлуцької селищної ради» Куп'янського району Харківської області

5. Сбитов Антон, учень 8 класу Володимирівської гімназії Наталинської сільської ради Берестинського району Харківської області

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 28.03.2025 року № 524 «Про нагородження переможців XXIV Всеукраїнського конкурсу учнівської творчості» від Харківської області визначені два переможці:

у номінації «Література»:

- Полбінцев Віталій, учень 5 класу Добренського ліцею Наталинської сільської ради Берестинського району Харківської області – за збірку казок про символи незламності українського народу;

у номінації «Історія України і державотворення»:

- Сбитов Антон, учень 8 класу Володимирівської гімназії Наталинської сільської ради Берестинського району Харківської області – за роботу «Сила творчості: культурний фронт українських митців».

Знайомтеся з творами переможців конкурсу.

Номінація «Література»

Тварини на захисті країни

*Полбінцев Віталій, учень 5 класу
Добренського ліцею Наталинської сільської ради
Берестинського району Харківської області*

*Керівник: Семіон Наталія Олександрівна,
учителька української мови та літератури
Добренського ліцею Наталинської сільської ради
Берестинського району Харківської області*

*Об'єднаймося ж, брати мої!
Т.Г. Шевченко*

Автор збірки — творчо обдарована особистість. Полбінцев Віталій навчається у п'ятому класі Добренського ліцею. Хлопчик активний, допитливий, толерантний. Віталій засвоює основи моралі серцем і душою, у нього розвинені почуття доброти, чуйності, совісті, правдивості, любові до всього живого. Особливу цікавість автора викликає світ природи. Хлопчик переконаний, що люди повинні жити в гармонії з довкіллям. Особливо гостро постає це питання зараз, коли Україна знаходиться на межі екологічної катастрофи. Через війну страждають беззахисні тварини.

Історії в ЗМІ про те, як звірі, птахи і навіть комахи допомагають Збройним Силам боротися з російськими загарбниками, привернули увагу Віталія, і він вирішив створити низку творів про символи незламності українського народу.

Автор не дарма обирає жанр казки, бо вона вчить нас бути сміливими й мудрими, долати перешкоди й біди, вірити в перемогу добра .

Герої казок переконують читачів в тому, що кмітливість, розсудливість та згуртованість — основна зброя проти ворога.

Нарада

Зібрав якось Бог усіх звірів і птахів на нараду. І промовив:

— Любі мої! Ви знаєте, що я чимало зусиль доклав, щоб створити цей світ прекрасним та барвистим. Багато хто з вас живе серед людей і бачить, які вони різні: одні слідуєть моїм заповідям, інші – перейшли на бік зла, темряви.

Зненацька залетіла Сорока, яка завжди спізнювалась, і проскрекотала:

— Боже, друзі, в Україні почалася війна! Допоможіть! Моя родина загинула, а я дивом врятувалася, бо замешкалася у сусідньому селі.

— Не може цього бути! — промовив Пацючок, — Адже українці — мирний народ.

— Вони чудово співають, — зазначив Соловейко.

— Так, — промовив Бог, — я наділив українців пісню. Це особливий дар: він надихає людей на творчість, розраджує у скрутні хвилини, зміцнює дух, освітлює розум.

— Та цього замало! — вигукнула Сорока.

— Треба їм допомогти здолати ворога, — запропонував Песик.

— Та що ми, беззахисні тварини, зможемо? — спитала Білочка.

— Любі мої, — звернувся Господь до звірят, — усі ви маєте унікальні здібності й використовуєте їх у повсякденному житті, навіть не помічаючи цього.

— У мене хороший нюх і міцні лапи! — з гордістю промовив Песик.

— У мене дзвінкий голос, — проспівав Півник.

— А в мене великі крила, можу перелетіти навіть океан, — сказав Лелека.

— Я також маю гострий нюх, але, як кажуть люди, крім шкоди нічого не роблю, — засмучено прошепотів Щур.

— От і будеш псувати харчі, одяг та помешкання ворогів, — запропонував Котик.

— А ми хоч і маленькі, зате боляче жалимо, — прогуділи бджоли.

— Тож до роботи, друзі! — всі вигукнули завзято.

— Благословляю вас, — промовив Господь, — а я з неба буду за вами спостерігати та в разі чого допомагатиму.

Отож звірі, птахи й комахи вирушили на Україну нищити ворогів. Бійтеся, орки, наших сміливців!

Рис. 1. Ілюстрацію створено за допомогою ШІ <https://www.canva.com/dream-lab>

Пес Патрон

...Довго блукав песик спустошеними зруйнованими селами й містами. Коли зустрічав людей, намагався з ними потоваришувати. Але всі навколо метушилися, кудись поспішали, не помічаючи собачку. Песика охопив відчай. І він захотів якось допомогти людям?

Одного разу, блукаючи містом, забрів він до зруйнованого будинку. Раптом відчув, що під завалами є щось живе. Ледь помітний теплий подих торкнувся носа. Песик почав розгрібати купу сміття, уламків стелі, меблів. І ось побачив дитячу рученьку. Собака обережно потягнув за руку маленьку дитину. Це була дівчинка. Від лагідного доторку вона прокинулася, а потім почала вибиратись із пастки.

— Ти мене врятував, — промовила дівчинка і обійняла песика.

— Як тебе звати? — спитав рятівник.

— Марійка, а тебе?

— Я не маю імені, бо не маю господаря.

— Хочеш, я буду про тебе піклуватися? Ми будемо найкращими друзями.

— Так, було б чудово. Ходімо звідси, тут небезпечно. Я відчуваю загрозу. Такий незвичайний їдкий запах, аж пронизує серце.

Тільки-но Марійка ступила кілька кроків, як песик вигукнув:

— Стій! Не рухайся!

Серед купи мотлоху лежала міна. Песик обережно вивів дівчинку в безпечне місце. Тут вони розговорилися. Марійка розповіла, як вона з друзями грала у футбол на майданчику, а потім м'ячик закотився у той будинок. Дівчинка побігла за ним. Неподалік стався потужний вибух, стеля обвалилася, стало темно і моторошно. А потім песик її врятував.

— Я знаю, як тебе назвати! Твоє ім'я – Патрон! Тобі подобається? — спитала дівчинка.

— Так, бо я чую запах вибухових предметів. Це мій особливий дар. Я хочу допомагати людям відшукувати ці жакливі штуки, що несуть смерть.

— А мій тато – сапер. Ти будеш йому допомагати?

— Залюбки!

Рис. 2. Ілюстрацію створено за допомогою ШІ
<https://www.canva.com/dream-lab>

Друзі пішли до рятувальників. Марійчин тато прийняв Патрона на службу. Всі аплодували маленькому співробітнику. Марійка назавжди запам'ятала той день, коли її врятував найхоробріший пес у світі.

З того часу Патрон став справжнім героєм у своєму містечку. Його любили всі, а Марійка часто приходила до нього з ласощами, адже знала, що завдяки його сміливості вона знову може обіймати своїх рідних.

І так триває донині. Патрон продовжує допомагати людям, бо справжня сміливість ховається в серці.

Півник та Котик

Довго йшли Півник та Котик українськими полями й лісами. І нарешті забрели у містечко Бородянка.

— Темніє вже. Треба пошукати, де нам заночувати, — запропонував Котик.

— Знайдемо пустий будинок та й оселимося там, — відповів Півник.

Так і зробили. Багатоповерхівка була напівпорожня. Друзі зайшли у квартиру, де ще відчувався дух сімейного затишку. Котик вмовстився на м'якенькому ліжку, а Півник злетів на шафку, котра була прикріплена високо на стіні. Мандрівники так втомилися, що відразу міцно поснули.

Ще сонце не встигло зійти на небосхилі, як вогняне полум'я охопило весь простір. Страшений грім розбудив місто. Зненацька згори щось вдарило — і будинок розколовся навпіл. Півник голосно закричав:

— Біда! Біда! Рятуйтеся, хто може!

Він розкинув крила, щоб утримати частину вцілілої стіни. Сил не вистачало і Півник, піднявши голову заголосив:

— Боже, допоможи!

Рис. 3. Ілюстрацію створено за допомогою ШІ
<https://www.canva.com/dream-lab>

Господь почув благання птаха. Враз із неба полилося тепле світло, вибухи припинилися, але Півник застиг на шафці, занімівши назавжди.

Рис. 4. Фото кореспондентки «Суспільного» Єлизавети Серватинської

Котик опинився в протилежній частині квартири, відрізаної від виходу. Він розумів, що треба набратись терпіння і чекати, поки його врятують. Сумно дивився на друга, що нерухомо стояв на полиці. Але віліла шафка з посудом надавала віри в перемогу над силами зла. Вона ніби промовляла: «Ми все витримаємо. Ми переможемо.»

Минуло чимало часу, поки Котика знайшли люди. Він був зовсім кволий, ледве тримався на своїх лапках, але очі так само відважно світилися. Ветеринари виходили його і передали добрим людям. Але не зміг спокійно жити Кіт і подався до Збройних Сил України. Він і досі перебуває на службі

Рис. 5. <https://rubryka.com/article/symbols-war-ukraine/>

Пригоди котика Василька

Жив-був кіт Василько. Добре йому було у господарів: годували смачно, спав на м'якенькому ліжечку, ловив мишей у коморі, мав багато друзів. Навіть коли настала зима, його ніщо не

турбувало, бо про нього піклувалися хазяйські діти. Жив, як кажуть, наче вареник у маслі.

Та от однієї холодної лютневої ночі жахливі звуки збудили всю родину. Почалася війна. Люди бігали з кімнати в кімнату, збирали речі. Василько злякався, забився під ліжку у самий куточок. Котик не міг зрозуміти, що трапилося. Він нізащо не вийде зі своєї схованки. Коли все стихло, наляканий пухнастик потихеньку виліз і оглянув помешкання. Нікого не було. Василько вирішив почекати, поки повернуться господарі. Чекав-чекав, але ніхто не приходив. Котик жалібно нявкав, оббігав пів села, та марно. Миші, яких було багато, не дали йому померти, а воду він знаходив сам.

Настала весна. Василько вийшов на вулицю, зліз на паркан і милувався сонячною погодою.

— Здоров, брате! Сумно тобі самому? Ходімо з нами, якщо не злякаєшся вибухів! — заговорив до муркотика чоловік у військовій формі.

— Не злякаюся!

Так кіт Василько приєднався до лав Збройних Сил України.

Рис. 6. Ілюстрацію створено за допомогою ШІ <https://www.canva.com/dream-lab>

Завдяки своїй інтуїції, котик швидко реагував і попереджав підрозділ про небезпеку. А коли все затихало, він розповідав кумедні історії зі свого життя. Так у Василька з'явилася нова родина.

Як бджоли покусали орків

Після зборів у Бога бджоли полетіли на південь України, бо там було тепліше і раніше розквітали квіти. Летіли-летіли та й прилетіли на Херсонщину. Заселилися в пусті вулики й заходилися господарювати.

Навколо простягалися фруктові сади та соняшникові поля. Смугасті комахи були дуже задоволені своєю новою домівкою. Цілими днями вони літали з квітки на квітку, збираючи нектар.

Та одного погожого ранку зненацька чорна хмара почала насуватися з півночі. Квіти нахилили голівки, пелюстки опали, трава всохла. Бджілки занепокоїлися, вони ніяк не могли зарадити лихові. Треба було дізнатися, у чому причина загибелі рослин.

— Рушаймо в тому напрямку, звідки пливе хмара,— наказала Королева-Бджола, — знайдемо джерело зла і знищимо його.

— Вперед! — вигукнули всі.

Бджолиний рій усе збільшувався, наче величезна повітряна куля, стрімко рухався назустріч темряві.

— Спиніться! Ви загинете! — цвірінчали горобці.

Але смугастики знали, що їхня сила в єдності. Разом вони можуть знищити найбільше зло на землі.

Почувши про рій, Сорока вирішила розповісти всім, про що дізналася:

— Друзі, ось послухайте! На Україну напали орки. Так українці називають російських окупантів. Ці орки безжалісно вбивають мирних людей, нищать їхні домівки, спалюють ліси й поля. Це велика ворожа сила і зброя у них страшна. Ви, маленькі комахи, не зможете з ними впоратися.

— Ми згуртовані, і в цьому наша сила. Не дозволимо оркам знищити наш край! — загуділи бджоли і кинулися в бій.

Сміливці налетіли на територію військової частини, яку захопили російські солдати, й накинулися на ворога. Комахи діяли особливо агресивно, трьом загарбникам їхній напад коштував життя. Іншим теж добряче дісталось. Отож орки зрозуміли, що Україні захищатись допомагає сама природа.

Рис. 7. Ілюстрацію створено за допомогою ШІ
<https://www.canva.com/dream-lab>

Свою територію бджілки відстояли. Незабаром Збройні Сили звільнили частину Херсонщини від російських загарбників. Але історія на цьому ще не завершилася.

Бойові гуси

На берегах Дніпра жили дикі гуси. Нещодавно вони прилетіли з далеких країв додому, щоб вивести пташенят. Тільки-но облаштувалися, як у небі загуркотіло, заревло, ніби наближався жахливий дракон. Пернаті хаотично літали, вишукуючи загрозу, але нічого не було видно. І ось з-за хмар виринув літак, за ним ще кілька. Вони несли смерть на українські міста й села.

— Що робитимемо, громадо? — звернувся ватажок до зграї.

— Нам не можна тікати, бо ось-ось вилупляться пташенята.

Станемо всі на захист рідної землі! — загелготали гуси.

Отож вирішили деякий час спостерігати за тими залізними птахами. Треба було вивчити їхні особливості та виявити вразливі місця. Дивно було, як рухаються ці істоти: вони не махали крилами, натомість щось всередині ревло, наче дикий звір.

Один молодий гусачок був дуже допитливим і сміливим. Він підлетів дуже близько до винищувача і добре його розгледів. Єдина рухлива частина – мотор. Якщо його зупинити, літак упаде. Своїми міркуваннями гусачок поділився з ватажком. Старійшини зібралися розробити план дій.

Одного ранку на обрії з'явився ворожий літак. Гуси приготувалися атакувати. Коли винищувач пролітав над річкою, гуси кинулися на ворога.

Рис. 8. Ілюстрацію створено за допомогою ШІ

<https://www.canva.com/dream-lab>

Підлетівши до мотора, кожен скинув по пір'ячку — і двигун зупинився. Наче стріла падав залізний дракон. Невдовзі хвилі Дніпра вкрили смертоносця.

Зграя раділа своїй перемозі. Всі розуміли, що сила в єдності. А внизу їм аплодували звірі і люди.

Лелека

Облітав Лелека всю Україну. Бачив, як знайомі йому міста й села перетворилися на руїни. Довго шукав місце, де б оселитися. Нарешті знайшов. У мальовничому затишному селі на Вінниччині стояла занедбана водогінна башта з пласким дахом. Тут і почав будувати гніздо крилатий мешканець. Люди зраділи односельцю. Усі говорили, що цей птах приносить щастя. Тому намагалися його всіляко задобрити: одні підсипали зерна, ставили відро з водою, а хлопчачки навіть підкидали жаб і рибок. Лелека цінував турботу мешканців і завжди дякував їм. Він ставав на одну ногу, піднявши голову догори, і довго клацав дзьобом.

Жінки, сини й чоловіки яких були на війні, зверталися до птаха з проханням, щоб той просив Бога захистити їхніх рідних та вберегти український народ від російських загарбників. Чорногуз погоджувався, адже мав змогу відвідувати Господа.

Одного разу трапилася біда. Загинув воїн, що був родом з цього села. Зранку всі мешканці стали живим коридором проваджати бійця. Пернатий також приєднався до похоронної процесії. Він відчував, що душа загиблого була поряд.

Рис. 8. Фото з інтернет-ресурсу

https://patrioty.org.ua/images/2023/12/10083822_222224_3739534398387131213_n1_large.jpg

—Тобі боляче покидати рідний дім? — спитав Лелека загублену душу.

— Так. А ще я не зможу подолати довгий шлях на небо, бо знесилився. Від цього мені ще сумніше.

— Я допоможу тобі. Сідай мені на крила — полетимо до Бога.

Птах провів церемонну процесію до цвинтаря, а потім злетів, несучи на собі безсмертну душу захисника.

Рис. 9. Ілюстрацію створено за допомогою ШІ
<https://www.canva.com/dream-lab>

Відтоді Лелека супроводжував душі героїв до Раю.

Використані джерела

1. Фото кореспондентки «Суспільного» Єлизавети Серватинської
https://zaxid.net/statti_tag50974/
2. Фото з інтернет-ресурсу
https://patrioty.org.ua/images/2023/12/10083822_222224_373953439838_7131213_n1_large.jpg
3. Ілюстрація з інтернет-ресурсу <https://65rubryka.com/article/symbols-war-ukraine/>
4. Ілюстрації створено за допомогою штучного інтелекту
<https://www.canva.com/dream-lab>

«Журавчині журавлята»

(документальний нарис про поетесу-піснярку

Зою Іванову (Журавку)

*Присіченко Кароліна Сергіївна,
учениця 9 класу комунального закладу
«Зачепилівський ліцей» Зачепилівської
селищної ради Берестинського
району Харківської області*

*Керівник: Мірошніченко Леся Миколаївна,
вчитель української мови та літератури комунального
закладу «Зачепилівський ліцей» Зачепилівської селищної ради
Берестинського району Харківської області*

Бринить мелодія

Вечоріє. Ось крайнеба на кілька хвилин освітлюється яскравими малиновими променями вечірнього сонця, пророкуючи їй на завтра вітер.

Цей несамовитий вітер, що шумить між деревами, завиває, як поранений звір, тужить прощальним криком птахів, що відлітають у вирій, покидаючи рідну землю до наступної зими. А, може, то справді вчувається журавлиний журливий крик? Ні, певне, пізно вже. Зовсім скоро зима подарує землі білі шати.

То вітер виспіває свою несамовиту пісню, запрошуючи в танок останнє листя, яке вже давно зірвав з гілок. Він то підхоплює його вверх, то жбурляє купами додолу.

Звідки ж вчуваються журавлі? Певне, свідомість мені підказує цей образ. Спливає в пам'яті пісня, яку чула неодноразово, а зовсім ось недавно під час зустрічі з цікавою

людиною, дізналася, що авторка слів такої відомої в усій країні пісні – наша землячка.

Бринить у голові мелодія, слова складаються в рядки важкі, болючі:

А ключ у небі журавлиний
Махає їм з небес крильми,
То не сім'я літа пташина,
То наші янголи-сини.
- Мамо, мамо!
Він крикнув криком журавлиним
- Мамо, мамо!
І янголом злетів у вись.
- Чуєш, тату?
Я захищав свою країну,
А ви живіть,
А ви живіть тут, як колись...

Завжди, коли чую цю пісню, згадую нашого Андрія – коханого чоловіка моєї старшої сестри, Героя України. Загинув він рік тому на Запорозькому напрямку під час виконання бойового завдання... Усе в нашій сім'ї надламалося, адже наш Андрійко (його не можна було не любити) був для нас центром Всесвіту. Осиротів малий Сергійко, а Настя стала вдовою в 26 років, почорнівши, зігнувшись, утративши блиск в очах та жагу до життя. Почула я, що здавна в Україні жінок, чоловіки яких загинули на війні, називають журавками. Журавка й моя сестричка.

Ті «Журавлі», та пісня завжди підіймають в душі моїй бурю, не гіршу, ніж той вітрисько сьогодні за вікном.

У будинку тепло й затишно, поруч матуся й бабуня, можна було б мріяти про майбутнє, про далекі мандрівки (так люблю подорожувати), але в Україні йде війна.

Не злічити їх уже – тих героїв-журавлів, що янголами знялися ввись, безліч таких журавлят і журавок! Війна ж іще продовжує свій чорний ужинок. І надто часто в голові пульсує: «Скільки ще?! Скільки?!! Скільки?!!!»

Колись прийде час, можливо, зарубцюються в душі рани, які ще й досі ятять, і я обов'язково напишу про нашого рідного Героя України – Сядристого Андрія, яким ми всі пишаємося (додаток А).

Сьогодні ж – «Журавлі», той шквал емоцій, що виникає кожного разу, коли чую цю пісню: жаль і гордість, почуття непоправної втрати, патріотичні пориви, думки про сміливість і героїв...

Думаю й про авторку пісні – поетесу, землячку, жінку, водночас просту й незвичайну, бо наділив її Бог не талантом – даром! Адже так багато неньок і батьків, дружин-журавок і осиротілих дітей зараз, слухаючи тих «Журавлів», переймаються думкою, що їхні кохані, діти чи батьки – воїни, героїчні оборонці рідної землі, її народу не канули в безвість, а перетворилися на легких янголів, на прозорих журавлів, на зорі, що посилають нам з небес своє сяйво. Та пісня – гімн батьківського і материнського горя. «Журавлі» – біль України.

Колиска рідного краю

«Наша дума, наша пісня не вмре, не загине...

От де, люде, наша слава, Слава України!»

Тарас Шевченко

Мальовниче село Чернещина розкинулося на пагорбах, розтяглося вздовж річечки, що несе свої тихі води, як і колись. Орчик влітку напуває корів, годує цибатих лелек, купає качок, гусей і лебедів, яким так зручно виводити й ростити потомство в

тихих широких заплавах. А ще дітлахи тут, як жабенята, мокнуть цілими днями у воді, набираються від неї та від ласкавого сонечка життєдайної енергії, сили та здоров'я. Навкруги – степ безкрайї та Чернечинська гора. На ній з ранньої весни, від перших рожевих брандушок і до осіннього падолисту, до червоного намиста глоду та шипшини, до темно-синїх китиць терну діється казка, яку пише сама природа.

Ну, як же було не сходити ту гору вздовж і впоперек малим ніжкам, не сплести віночка з жовтих кульбабок, не помилуватися квітом бузини, не зазирнути до гнізда соловейка? На горі вітер колише ковилу, переливається все тихим срібним сяйвом. А в червні все тут пахне п'яним солодким чебрецем (додаток Б). Отак надивишся, находишся, вбереш у себе стільки краси, що здається вже по вінця її. А треба ж іще навідатися до джерела, напитися студеної смачнющої води, про яку кажуть, що вона – цілюща.

А зима! Яка це чудова пора! Снігом укрита гора виглядає королевою в ошатному дорогому вбранні. Гілочки терну та шипшини обмерзли льодом і сяють, ніби дорогоцінні прикраси. Сніг на землі нагадує білий оксамит, куші – мереживо, дерева, здається, одягнули хутрянї шапки. А як весело спускатися з гори на санчатах чи лижах! Ще ж можна й на річку піти, на каток. А вона, ріка Орчик укрита льодом і здається, що заснула до весни...

Серед цієї краси й народилася майбутня поетеса, пісні якої нині знані в усій Україні. У далекому 1969 році в подружжя Жури Миколи Леонтійовича та Лідії Андріївни з'явилася дівчинка, якій, без перебільшення, судилося стати поетичним голосом народу (додаток В). Маленька Зоя виросла в талановиту поетесу Зою Журавку. Її вірші глибоко проникають у серця, залишаючи незабутній слід, а негасима жага творчості раз по раз відкриває нові горизонти її натхненної душі. Але все це прийде згодом...

...Поки ж тихе дитяче щастя гомоніло в душі дівчинки, розвивалося в особливий світ із зарубками в пам'яті на все життя, витесувало отой гордий талант, що, прийде час, і розів'ється в прекрасну маківку, так само, як із тугого, налитого сонцем, пуп'янка розквітає вогниста квітка.

«Мама дуже гарно вишивала. Узимку, коли в селян було більше вільного часу, вона бралася до рукоділля. Різнокольорові квіти розквітали на полотні, зеленим стелився барвінок, червоніла калина, голуби парами тулились на гілці, і все було чарівним і гармонійним. Мама мені теж давала голку з ниткою, на канву з простеньким візерунком одягала п'яльця і стібок за стібком у мене теж з'являлась якась квіточка. Потім мама заводила пісню, і ми вже разом співали. Я ще дитячим голосочком невміло наспівувала народні пісні, про любов, мудрість і нашу силу. У хаті тепло, затишно, там жило щастя. Це відчуття досі в моєму серці», – згадує тепер Зоя Миколаївна.

Дитячий всесвіт малої Зої і в ньому – лагідний янгол-бабуся Домаха (додаток В). Про неї, про важке повоєнне життя написано такі рядки:

А дощ іде вже кілька днів,
Снують хмарини чорно-сині.
Чомусь так сумно на душі –
Піду в бабусину хатину.
Стареньке фото на стіні
Від часу добре пожовтіло.
Лиш очі дивляться сумні,
Піджак старенький, спідничина.
А поряд з бабцею стоять
Два хлопчаки білоголові.
Штани короткі, в картузах,
Напіврозірвана свитина.
Кому і що Господь дає?

Кому палац, кому жебрацтво.
І що нам судиться прожити,
Того не обминуть нізащо.
Праворуч хлопчик – батько мій,
А фото це післявоєнне.
Якийсь фотограф так давно
Відзняв той кадр з жалю, напевно.
Дідусь загинув на війні,
Лишив він матері синів.
Життя сплигло, як літня злива,
Лише сім літ була щаслива.
А потім що? Війна страшна,
І німцем спалена хатина.
Голодні діти на руках,
І зовсім зношена свитина.
Сама трудилась день і ніч,
Улітку в курені тулились.
А їли що? Що день приніс:
Із калачів зелені намистини,
З лопуцьки стовбур, листя клена
І лободяники зелені.

Пройшли роки, життя змінилось.
Сини здійняли свої крила
І полетіли в світ шукати долі,
Сплигло вже й їх життя поволі.
Лиш залишилася хатина,
Де нас чекала бабця мила.
Нема її багато років,
На згадку нам лишилось фото.

(«Стареньке фото»)

Зі згадок Зої Миколаївни, бабуся Домашка, а саме так її називали ласкаво, гарно співала. Узагалі, вся родина її співоча. Любили вдома у них збиратися люди з якоїсь нагоди аби просто поспівати. Пригадати улюблені народні чи авторські твори. Не дивно, що й сама Зоя змалку виконувала улюблені пісні. Та й зараз виходить у неї це нівроку, адже з Народною артисткою України Оленою Білоконь співає свої пісні!

Згодом про малу батьківщину народиться така поезія:

Моє рідне село – мого роду колиска.

Я в коханні зізнаюсь, вклонюсь тобі низько.

Тут колись я купалась в ранковій росі,

Босоніж споришем бігли ніжки мої.

А з-за хмари до мене сонце всміхалось,

Зігрівало мене і веселкою гралось.

І дощем полоскало коси мені,

Віночком впліталися квіти рясні.

Тут барвінок стелив мені стежку життя,

Щоби ніжок моїх не колола стерня.

Ще кремезні дуби шелестіли вгорі

І про мудрість життя шепотіли мені.

Я черпала в них сили і далі жила.

Своїх діток ростила, мов квітка цвіла.

А тополя розлога у білім пуху,

Немов наречена вдяглась у фату.

Моє рідне село – мого роду колиска.

Я в коханні зізнаюсь, вклонюсь тобі низько.

Тут коріння моє і мій стовбур життя,

Тут і крона зелена, й розлоге гілля.

Поливай щедро, дощичку, землі родючі

І широкі степи, і долини, і кручі.

Щоб життям налились колосочки пшеничні,

А в садах, щоб родили і сливи, і вишні.

Соловей, щоб співав про кохання пісні,
Щоб кущі калинові стояли рясні.
Щоб і пісня вечірня лилась над селом,
І щоб хліб із печі із парним молоком.
Щовесни нехай цвітом бузковим дурманить,
А верба в свою тінь хай закоханих манить.
Ой яка ж неповторна ця дика краса!
А чи є де ще краща? Хто знає...хто зна?
Нехай вітер грайливо вгорі шепотить,
І малесенька річка струмочком біжить.
Моє рідне село – мого роду колиска,
Я в коханні зізнаюсь, вклонюсь тобі низько.
(«Моє рідне село»)

«Ось так, між краси і в щасті, збігли безтурботні роки майбутньої піснярки.

«Журавка – творчий псевдонім Зої Миколаївни Іванової. Обрала його за своїм дівочим прізвищем Жура. Народилася вона в Чернещині, на межі Харківщини й Полтавщини. В історичних документах вісімнадцятого століття згадується хутір Чернецький, який належав полтавському Хрестовоздвиженському монастирю.

Була в села довгий час назва Орчикова Чернещина – від розташування на березі невеликої річки Орчик. Здобувати спеціальну освіту й професію земляки Зої Жури часто їхали до найближчого міста, хоч і не обласного, але популярного в тих, хто хотів працювати в медицині й педагогіці, – Краснограда (тепер Берестина – авт.) Отак і Зоя навчалася на медсестринському відділенні Красноградського медичного училища. Працювала в Харківській міській лікарні № 1, медсестрою у відділенні новонароджених. Чоловік Олександр родом із сусіднього села Новоселівка, ходили в одну школу, то й

повернулася 1989 року до нього з Харкова, до Чернещини. То був час, коли з роботою почали виникати проблеми. Отак Зоя вже Іванова почала працювати в бібліотеці. Згодом стала завідувачкою. Її багаторічна праця відзначена медаллю «За безкорисливе служіння Батьківщині». [14]

У Зої Миколаївни не просто книгозбірня, а своєрідний музей з рушниками й меблями середини минулого століття, архів з багатьма старими фотографіями й газетами та найновішими експедиційними матеріалами. До війни обходила вона домівки старожилів, записувала їхні спогади про традиції та звичаї, будні й свята. Щедро ділилася наробками в групі односельців, до якої приєднуються в різних країнах світу, де тепер мешкають колишні сільські випускники. Школа, бібліотека залишаються з покоління в покоління центрами спілкування, зародження дружби, а для когось і кохання.

Віршувати, як згадує Зоя, почала ще у роки школярства, та соромилася показувати свої вірші, тому писала їх потайки. Писала, а потім спалювала.

Але, як кажуть, усьому свій час. Тому в непрості 90-і роки, коли не було грошей майже в кожного: країна разом зі своїми громадянами переживала важкі часи. Не видавали зарплатню, а товари в магазинах продавали за талонами, вона, розмірковуючи, як привітати матусю з днем народження, написала пісню. З мелодією допоміг її колишній учитель музики Каленіченко Віталій Володимирович, поклавши слова вірша на музику, щоб Зоя могла їх заспівати.

Я маюю тебе в яблуневому цвіті.
То твоя сивина і життя вже прожите.
Яблуневий той цвіт вітер ніжно колише,
Рідна мамо моя, як тебе не любити?
Усміхнулись сади у квітчастім намисті.
Руки, мамо, твої в росах ранніх умиті.

Ти зустрінеш мене біля свого порогу,
Лиш тобі принесу я свій біль і тривогу.
Заспівали сади співом рідної мами.
Пісня та про любов та про вічне кохання.
І було б так завжди, та весна одцвітає,
Тільки мама любов нам свою залишає.

Приспів:

Я у Бога для мами прошу
І здоров'я, і щастя й любові,
І щодня я до неї спішу
В сад, де трави квітують медові.
З яблунь цвіт уплітає в косу
Сріблом смуток лишає мережку,
Боже, Боже, тебе я прошу,
Барвінками встели її стежку.

(«Пісня про маму»)

Це був найчарівніший подарунок! І з того часу все змінилося.
Вона більше не спаловала свої поезії. Перестала приховувати ту
іскру Божу від людей.

Душа між поетичних рядків

Коли ж познайомилися ближче з героїнею нашої розповіді,
зрозуміли, що попри високе обдарування, Зоя Миколаївна –
проста людина, сповнена жіночими клопотами. Занурена в
домашні турботи, повсякденні обов'язки та професійні справи,
волонтерську діяльність... Але ж вирізняють її небайдужість,
активна життєва позиція, а ще – твори. Вірші й пісні, сповнені
щирості, відвертості. Між поетичних рядків струмує, яскраво
світиться душа авторки. Її творів-журавлят, бо ж вона – Журавка
(а псевдонім – від дівочого прізвища Жура), чимало, і кожен
знаходить шлях до серця читача. Незалежно від теми – Україна,

родина, кохання чи роздуми над життям – її поезія завжди променіє теплом, оптимізмом, глибоким патріотизмом, любов'ю та добром.

Твори чернечинської поетеси популярні у виданнях «Життя», «Життєві історії», «Дніпро» та «Чорнильна хвиля», районній газеті «Горизонти Зачепилівщини» (додаток Г). Добірки її поезії з'явилися в літературних альманахах «Дух землі», «Мати», «Антологія сучасної української літератури» (2015), «Сонячна палітра» (2016), «Українська вишиванка» (2019). Знаходять своїх читачів вірші Зої Журавки й на сайті «Клубу поезії» в Інтернеті, отримуючи високі бали. Слухає її пісні й молоде покоління в соціальній мережі Instagram. **У 2023 році Ютюб відзначив її як автора з рекордними переглядами.** Запрошують Зою Миколаївну й на Суспільне Харківське телебачення та на Центральний канал (додаток Г).

У минулому 2023 році світ побачила дебютна книга «Лети, моє слово...» (додаток Г) – збірка краших творів поетеси Зої Журавки про кохання, вірність, глибоку материнську любов, життєвий біль. Її патріотична лірика сповнена героїзмом і вірою в перемогу. Кілька десятків віршів покладені на музику, і стали відомими піснями.

Серед творчого ужинку є громадянська, філософська, пейзажна, інтимна лірика. Є й прозові твори.

Головна тема громадянської поезії – глибока любов до Батьківщини, тривога за її долю, прагнення бачити свій народ вільним і щасливим, а ще – заклик до активних дій заради звільнення від орди рашистів, задля процвітання рідної землі. Уже самі назви віршів — «Ми українці», «Я люблю Україну», «Не думай, людино, що вічно живеш», «Мое рідне село», «За Україну» — свідчать про те, що автор є щирим патріотом, який усвідомлює відповідальність кожного з нас, як і всього народу, за майбутнє України.

Це Україна – пшеничне поле, синя даль.
За Україну моя і радість, і печаль.
Я українка – цього нікому не змінить.
За рідну землю завжди душа моя болить.
(«За Україну»)

Жінка ця вражає своєю багатогранністю: вона може бути ніжною, ліричною, закоханою в рідний край. Її творчість наповнена яскравими образами, де «вишня в садочку, і туман, і роса, вишивана сорочка і русява коса», де «всміхаються очима волошки в житах», а «мальви, як цариці, вдягли зелен-спідниці», де «тополя розлога у білім пуху, немов наречена». Ці рядки дихають любов'ю до рідної землі, захопленням її красою.

«Водночас, Зоя Журавка здатна бути гострою і безкомпромісною, особливо, коли йдеться про несправедливість чи байдужість. Її слова сповнені обурення, коли вона говорить про тих, хто дбає лише про власне збагачення. У творах звучить гірка правда, вона засуджує лицемірство тих, хто, «обікравши країну, моляться Богу». Цей голос — не лише критика, а й заклик. Авторка звертається до кожного, нагадуючи, що байдужість до долі матері-України — це злочин перед власним народом і майбутнім та застерігає:

А прийде хвилинка, спитає Господь:
Як жив ти, чи є на руках твоїх кров?
Не думай, людино, що вічно живеш,
На той світ нічого цього не візьмеш.

(«Не думай, людино, що вічно живеш») [14]

Тема війни через громадянську поезію Зої Журавки проходить червоною ниткою. І, що б не казали політики, вона все одно, переконана в тому, що ця кровопролитна війна жорстока та

несправедлива. Вона несе тільки горе, розлуки сімей, розруху та смерть. І на папір падають тяжкі, мов ті сльози, слова:

Війна – то надія й чекання,
Павутиння пряде сивина.
Щось застрягло у горлі...мовчання.
Так болить, що і сліз вже нема.
(«Війна»)

Як і будь-яка жінка, дружина, мати, бабуся, поетеса глибоко переживає новини з фронту. Особливий біль викликають у неї звістки про загибель українських захисників, які ранять серце. Її поезії: «Розмова... до і після...», «Нестерпний біль», «Благословення свекрухи» — пронизані щирими емоціями, які неможливо читати без хвилювання. Кожен рядок дихає співчуттям, скорботою і незламною вірою в силу духу українського народу. Слова, немов дзеркало, відображають біль кожної української родини, але, водночас, підтримують і нагадують, що любов і пам'ять про героїв завжди житимуть у наших серцях:

Я завжди з тобою буду, як колись,
Я бузком розквітну, мамо, посміхнись,
Я могутнім дубом стану край воріт,
Буду тобі тінню у спекотні дні.
Я впаду росою ранком на поріг,
Я розквітну маком на твоїм дворі,
Я загляну сонцем у твоє вікно,
Дощиком краплистим на твоє чоло.
Прилечу весною, мамо, журавлем,
Кину в твої коси пір'ячко вінцем.
Білим-білим снігом в косах залишусь,
Боєм в твоїм серці завжди відгукнусь.
Ти не плач, матусю, рідна, не журись.

Я завжди з тобою буду, як колись.
Райдугою в небі влітку посміхнусь,
Руки поцілую й в небо повернусь...
(«Я завжди з тобою буду, як колись»)

Читаєш зворушливі рядки й розумієш: герої не вмирають. Вони завжди живуть в наших серцях, думках, у пам'яті. Їх не забудеш. Ніколи. Будеш розповідати про наших героїв дітям та онукам, і до смерті дякувати їм за життя. Дякувати за те що віддали своє, щоб захистити нашу країну від ворога.

Герої не вмирають,
Це наша пам'ять, наша суть.
Своє життя, що обірвалось,
У наших віршах доживуть.
(«Герої не вмирають!»)

Історія про Павла Ніконова

Глибоким болем відгукнулася в серці Зої Миколаївни звістка про трагічну загибель 49 воїнів 25-ї окремої повітрянодесантної бригади ЗСУ в червні 2015 року. Серед полеглих був і 23-річний Павло Ніконов, онук Л.К. Сливки – сусідки з Чернечини. Молодий, сильний, сповнений енергії — Павло був справжньою окрасою своєї громади: красень, сміливий, розумний, завжди в центрі уваги. Каратист, боксер, футболіст, десантник — він присвятив своє життя служінню Вітчизні, захищаючи її в найважчий час. Його молоде життя трагічно обірвалося, залишивши нереалізованими мрії, плани та палке бажання віддати всі сили на благо України. Коли смертельно поранений військовий транспортник ІЛ-76 упав на обпалену луганську землю, душа Павла злетіла в небо, залишивши після себе яскравий слід — немов зірка, що сяє в наших серцях, нагадуючи про його подвиг і самопожертву». [15]

Для Зої Журавки пам'ять про юного героя, якого вона добре знала і не раз зустрічала на сільських вулицях, ожила у творах. Саме про нього **поезія «Він крикнув криком журавлиним» і прозовий етюд «Дощ із материнських сліз»** — прониклива історія про Пашу, його родину та біль втрати. Цей невеликий за обсягом твір зворушує до глибини душі. У ньому йдеться про почуття матері, яка втратила сина, і про батька, який, попри трагедію, став волонтером, допомагаючи іншим. «Стільки добрих справ уже зроблено, а біль не вщухає. Серце стискається і плаче, як цей дощ за вікном, що оплакує пекучий біль», — так описує авторка невимовний смуток. Матері здається, що вона не одна у своїх стражданнях — разом з нею і з тисячами інших матерів тужить сама природа. Жінка зводить до неба зболені очі й у молитві звертається: «Мати Божа! Коли ж закінчиться ця війна і вщухне болючий дощ із материнських сліз?» [14] Цей твір — не лише художній прояв, а й щирий заклик до влади, до політиків: зробити все можливе, щоб завершити війну, повернути мир на Донбас і зупинити безкінечний біль, який крає душі тисячам українських родин.

Аеропорт

Опісля в житті нашої землячки сталася ще й така подія.

«Дніпро. Національний аерокосмічний центр. Тут у жовтні 2016 р. відбулося велике патріотичне зібрання, ініційоване Всеукраїнською громадською організацією учасників бойових дій «Побратими України». 118-ти мужнім бійцям 25-ої окремої повітрянодесантної бригади були вручені відзнаки «За оборону Луганського аеропорту». Під час цього заходу медаллю «За безкорисливе служіння Батьківщині» була нагороджена й наша землячка, бібліотекарка з с. Чернещина Харківської області Зоя Іванова.

У відповідь, дякуючи за таку високу нагороду, Зоя Миколаївна прочитала свої твори, серед яких і присвячені захисникам Луганського летовища.

І полинули в залу, викликаючи сльози в мужніх воїнів АТО, їх рідних, волонтерів, схвильовані тривожні слова.

Аеропорт, як привид-корабель,
Тривожить сон, дурманить спокій,
Стріля неспинно кулемет,
Із диму стовп стоїть високий.
Руїни, звалище, пільма
І дим, їдкий, неначе в пеклі,
Нестерпний біль і зморена душа,
І лиш надія ще тріпоче в серці.

(«Захисникам Луганського аеропорту»)

І оживали перед очима місяці жаху і смерті, героїзму і нескореної волі, любові та ненависті. Безутішно плакали матері, що втратили на східному фронті своїх синів, дякували непереможні, незламні славнозвісні кіборги автору за проникливість і щирість поезій. І нагорода, і щирі оплески, і сльози слухачів - це, безумовно, визнання таланту і обдарованості Зої Миколаївни, твори якої близькі людям». [15]

Сила і ніжність віршованого слова

Вірш «Він крикнув криком журавлиним», написаний Зоєю Івановою (Журавкою), здобув нове життя, ставши частиною репертуару видатної актриси Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка Наталії Сумської. У виконанні Сумської цей твір лунав у столиці під час святкових заходів, присвячених Дню незалежності України, зачаровуючи глядачів глибиною і драматизмом. Згодом, переборовши безліч перепон, Зоя Журавка знайшла для своєї пісні, а саме так вона

сприймала твір від самого задуму його створення, авторку музики й виконавицю Олену Білоконь (додаток Є), яка очолювала центр культури і студентської творчості у Полтавському національному технічному університеті імені Юрія Кондратюка, зараз – солістка Національного президентського оркестру при Міністерстві оборони України, викладачка Київського національного університету культури і мистецтв.

«Навесні 2022 року Національний президентський оркестр в межах соціально-мистецького проекту «Бій за Україну» виступав з концертами на Поділлі, Буковині, Львівщині. За словами ініціатора, диригента Національного президентського оркестру підполковника Максима Гусака, музика — це зброя, якою завойовують культурний фронт». [14]

Мелодійна пісня «Журавлі» знайшла відгук у серці співачки Народної артистки України (<https://www.youtube.com/watch?v=F2bEYbvux90>). Вона не лише включила цю пісню у свій репертуар, а й запросила авторку на свій сольний концерт, надавши їй словам нове звучання й емоційне забарвлення. Творчій співпраці судилося довге життя. Адже на сьогодні їхній тандем створив уже двадцять три пісні, а цього вистачить на великий концерт. Ті пісні стали яскравим доказом сили слова й музики, що здатні об'єднувати таланти і надихати на прекрасне (додаток Є) .

Творчий доробок Зої Журавки удостоєний багатьох дипломів у конкурсах. Та чи не найвагоміша серед них – відзнака «Берегиня України», отримана в 2021 році в Києві в Будинку прийомів при офісі Президента (додаток Е).

Варто розповісти й про «Mili Dueli» – міжнародний онлайн-конкурс поезії, котрий у 2023 році зібрав 711 авторів зі 105 країн. Мета конкурсу – популяризувати поезію і знайомити читачів у різних країнах із якісними текстами зі всього світу.

«Я зрозуміла, що війна змінила всіх українців, і я не виняток, – згадує героїня нашої розповіді, – дізналася про Міжнародний поетичний конкурс *Mili Dueli*, усвідомила, що доля дає мені шанс розказати віршами про свою Батьківщину, війну, наших героїв, попросити допомоги у світу, щоб зупинити цю навалу, щоб здобути Перемогу. Увійшла в 10 кращих поетів світу на конкурсі *Mili Dueli*, виборовши 9 місце серед 711 учасників зі 105 країн світу, отримала нагороду «Національний переможець України» (додаток Е) .

Війна забрала в мене спокій, щасливе, стабільне, радісне життя, мрії про спокійну старість... але це не найстрашніше, бо є знайомі та родичі, які ніколи не вийдуть на зв'язок, бо вони, як у моїй пісні, журавлями полетіли в небо... Але війна дала можливість усвідомити силу мого віршованого слова, зробила сміливішою, упертішою, упевненішою, змусила не здаватися перед труднощами, познайомила з цікавими людьми, які стали друзями.

Коли розпач охоплює і здається, що сили немає боротися, то беру аркуш і пишу про омріяну перемогу і свої виплекані мрії, які, не зважаючи ні на що, світлими променями освічують мій життєвий шлях:

Дай, Боже, сили нам перемогти
І Україну нашу вберегти,
У спадок дітям не залишити війну,
А відродитися із попелу й вогню.

(«Дай, Боже, сили нам перемогти») [13]

Повертаючись до жанрового багатства творчості Зої Журавки, варто відзначити вагому частину інтимної лірики. Це не лише поезії про кохання, такі як «Для тебе», «Кохай мене», «Тобі одному», «Зима за вікном про кохання співа», «Я тебе вимолю у Господа», «Туманами схована сповідь», або етюд «Як

довго я тебе чекав». У її творах глибоко звучить тема родини, значення батьківських настанов, відповідальності за долю близьких, людяності й небайдужості, до того, як живуть рідні. Ці мотиви розкриваються в таких поезіях, як «Молюсь за сина», «Сидять старенькі біля тину», «Долею зігнута», «Заповіт», «Батьківський садок», «Сину», «Родина», «Я хочу спинити час», «Дві Маринки», «Сини мої – два лебеді крилаті».

Однак провідним мотивом її інтимної лірики є оспівування матері та її святої любові. Зоїні поезії зворушливо передають безмежну самопожертву матері, її готовність зробити неможливе заради щастя своєї дитини. В її творчості звучить щира вдячність не лише до власної матері, а й до всіх українських жінок-матерів, які є втіленням сили, любові й духовного тепла:

Любов материнська й молитва свята

Завжди оберегом для них щоб була.

Летіть, святі янголи, вслід, де сини,

Від лиха страшного прикрийте крильми.

(«Сім янголів»)

«Рушники», «Мені цю ніч наснилась мама», «А може, ще й стріну», «Молюсь за маму», «Пісня про маму», «Думки летять до тебе, мамо» — цей список поезій, присвячених незгасному почуттю вдячності матері за її безцінний подвиг, можна продовжувати й продовжувати. В кожному вірші нашої землячки звучать щирість, душевна теплота і навіть певна наївність, яка лише підкреслює благоговіння перед образом української Матері, її величчю і жертвністю. Нещодавно відбулася прем'єра пісні **«Присвята матері»**. (<https://youtu.be/CZ-aa6J5MF0?si=6Z9zwQzmFAprfC7e>)

Не менше вражає й пейзажна лірика Зої Миколаївни, у якій природа оживає, набуваючи яскравих одухотворених рис. Поетеса майстерно використовує художні засоби — епітети,

метафори, порівняння, створюючи надзвичайно образні картини. У її рядках туман «закружляє осіннім листом», сніжинки виконують «дикий танець пухких сніжинок», а вітер «впаде до ніг сніжним пухом» («Хурделиця»). Літо «покотом у траву», хмарини «в небі зграями кружляють хоровод», а сльози «росами впадуть у споришах» («Дощем дихнуло літечко»). Навіть сіно в її творах «дурманить, п'янить хмільним ароматом», а сонячні промені «грайливо блукають по тілу». Кожен її образ наповнений життям і емоціями, що дарують читачеві відчуття гармонії з природою.

Жінка, маючи двох синів, часто замислюється над питаннями виховання. Вона добре усвідомлює важливість прикладу, котрий подають батько та мати, а також відповідальність за те, якими людьми стануть її діти, які моральні цінності будуть закладені в них із раннього віку. Тому вона переконана:

Якщо життя ми дали дитині,
То нам довіку нести провину.
Ніхто не винний, так ми навчили.
Як нас не любить – ми не любили.
Що ми вкладали в дитяче серце?
Любов і вірність чи зради зерна?
Бо що посієш, те й будеш жати,
Радіти будеш чи сумувати.
(«Діти наші»)

Поезія «Рани в серці не лікує час» спонукає до філософських роздумів, наголошуючи на важливості життя за Божими заповідями, мудрості та терпіння у подоланні випробувань і труднощів. Адже:

Це не правда, що лікує рани в серці час,
Лиш бинтує милосердно, щоб вогонь не згас.

Ти від того болю ліків не шукай –
У молитві з Богом тихо розмовляй.
Попроси, що хочеш, поділись, що є,
І пусти той спокій, що Господь дає.
А написане на долі треба пережити –
Час всьому... сміятись, а тоді тужити.
(«Рани в серці не лікує час»)

Пісні Зої Журавки теж допомагають бійцям воювати, а рідним – чекати їх. Простота й сердечність слів принесли їй відзнаки від Всеукраїнського Інтернет-фестивалю авторської пісні, пісенно-поетичних творів «Цвіте барвінок, ряст цвіте». Рішення журі й голосування глядачів збіглися.

Пісня **«Сини мої»** (<https://youtu.be/Pr17pQcv4nk?si=mBYLpN5gs9YbSlx3>) за певний період мала найбільше переглядів і отримала приз глядацьких симпатій» (<https://gromada.group/news/statti/18465-pisnyu-bibliotekarki-iz-cherneshini-vikonav-prezidentskij-orkestr>). Зоя Миколаївна розповіла: «Цю пісню я написала про своїх синів, у мене їх двоє, у кожному слові моя материнська любов до них. Пісня в соцмережах має мільйонні перегляди, численні коментарі, полюбилася людям, бо багато матерів такі ж слова хочуть сказати своїм синам.

У номінації «Пісенна поезія» найбільше переглядів набрав вірш «Він крикнув криком журавлиним», що вже став піснею «Журавлі». У нього теж мільйонні перегляди. «Журавлів» переспівують різні виконавці. Вони звучать на конкурсах патріотичної пісні, використовуються в патріотичних роликах і торкаються серця кожного, хто її почув» (у нашому селищі цією піснею проводжають в останню путь воїнів-захисників, які повернулися на щиті – авт.).

«Пісні «Сини мої» та «Журавлі» звучали не тільки вокально, а й у супроводі президентського оркестру на державних святах. Я дуже вдячна всім, кого зацікавила моя творчість», – сказала Зоя Миколаївна.

Вона продовжує працювати в бібліотеці рідної Чернечини. Книжки читачам доступні, а ось масові заходи обмежені, щоб не наражати земляків на небезпеку. Подорожує Україною, спілкується з друзями (додаток Е), волонтерить (додаток Д): пече різні частування для захисників, передає на передову. Підтримує і переселенців. Розповіла про таке: «Ми з чоловіком прихистили чотирнадцять родичів та їх друзів з Харкова. Вирвалися до нас з-під обстрілів, прямо з підвалу з маленькими дітками. Та знаєте, за ці дні, хоч були між ними й зовсім чужі, а стали, як рідні. Телефонуюмо, спілкуємося, після війни обов'язково будемо їздити в гості. Війна змінила все в нашому житті. За час війни народилося ще декілька пісень.

Зоя Журавка – то незламний патріот, поціновувач сили поетичного слова. Її поезії – глибокі переживання і палка любов до рідного народу:

Лети, моє слово, до серця людського,
Торкай щирю душу і плакати змушуй.
Я буду від серця свого говорити,
Щоб слово моє могло ворога вбити.
Лети, моє слово, і змушуй кричати,
Народ український з колін підіймати,
Вселяй, моє слово, любов і надію,
А в ворогів наших щоб тіло тремтіло...

(«Лети, моє слово»)

Ось і закінчується наша мандрівка сторінками творчості завідувачки Чернечинської бібліотеки-філії З.М. Іванової (творчий псевдонім — Зоя Журавка). Ми розкрили основні теми її поезій. Сама ж авторка зазначає: «Пишу про те, що болить і

хвилює». А хвилювань у неї чимало. Саме тому вона наполегливо працює, створюючи нові вірші й пісні-журавлята. Разом із Зоєю Миколаївною дарують їм крила, відправляючи у високий політ, виконавці-композитори. А їх чимало! «Я миру благаю» виконує Зоя Тимченко – заслужена діячка естрадного мистецтва України. «Квітують маки на землі» заспівала Олена Червінчук, яка живе в Італії. «Журавлі», «Молитва за солдата», балада «Синові», «Все буде Україна» та ще 18 пісень – із репертуару заслуженої артистки України Олени Білоконь (додаток Є).

Створюють музику та виконують пісні Зої Журавки Олександр Барановський, В'ячеслав Прийма, Ярослав Гудима, Сергій Басс, Ігор Мілевський, Анатолій Крутько, Наталія Сапко.

Край наш Зачепилівський степовий може пишатися багатьма талановитими людьми, які прославляють Батьківщину своєю наполегливою працею, досягненнями в спорті, науці та мистецтві. Серед цих видатних постатей особливе місце належить нашій землячці – Зої Миколаївні Івановій, знаній під псевдонімом Зоя Журавка.

Післямова-побажання від героїні нарису

«Я все життя живу в селі, надихаюся неймовірною красою природи, черпаю силу від землі і прошу благословення в неба. Дуже хочу, щоб села України були багатолюдними й красивими, щоб не втратили свою колоритність і духовність, бо саме село зберігає нашу самобутність, щоб нарешті Україна розправила свої крила, вдихнула повітря волі, якої не мала багато століть, і розквітла яскравими барвами веселки, щоб висохли сльози в наших дітей і дзвінкоголосий дитячий сміх переплітався з солов'їним співом, щоб українці жили щасливо під мирним небом і на своїй Богом дарованій землі». [13]

Завершуючи свою розповідь, хочу сказати, що горда з того, що маю змогу спілкуватися з такою талановитою відомою та,

водночас, простою і скромною людиною, поетесою-пісняркою Зоєю Журавкою. Пишаюся, що мала змогу слухати пісні, читати поезії, досліджувати творчість її та життєву дорогу. Певна, що Ваша творчість надзвичайно важлива. Вона допомагає нам вистояти. Мені здається, що Ваші пісні чують у небі й ті, хто стали напівпрозорими журавлями. Чують і знають, що їхній подвиг тут, на землі, не забудуть ніколи, бо ж герої не вмирають!

Наснаги Вам, шановна Зоє Миколаївно, щедрості на людське тепло й приязнь, нових пісень-журавлят, сильних їм крил, вдячності за Вашу творчість. А всім нам – омріяної Перемоги! Воли! Миру для нашої незламної Вітчизни! Насамкінець, слідом за Зоєю Журавкою, сказати хочу всім, і закликаю вірити в це щиро, з усіх своїх сил: «Все буде Україна!» (<https://youtu.be/NS0p2ZRLFpg?si=7FwuyHJBXMfKSAfi>)

Список використаної літератури

1. Антологія сучасної української літератури. Хмельницький. Вид. ФО-П Стасюк Л.С. – 2016. – с.32-36.
2. Дух землі. Хмельницький. Вид. ФО-П Стасюк Л.С. – 2015. – с.109-114.
3. Журавка З. Лети моє слово... Поезії / З. Журавка. – Кропивницький. Вид. ФО-П Лисенко В.Ф. – 2023.
4. Журавки поетичне джерело// Горизонти Зачепилівщини. – 2015. - №11. – с.4.
5. Матеріали Інтернетклубу «Клуб поезії».
6. Мати. Хмельницький. Вид. ФО-П Стасюк Л.С. – 2015. – с.6-15.
7. Оборонцям Луганського аеропорту присвячено// Горизонти Зачепилівщини. – 2016. - №47. – с.2.
8. Поезії// Горизонти Зачепилівщини. – 2017. - №1. – с.3.
9. Поезії // Життєві історії. – 2017. - №18. – с.7.
10. Поезії // Життя. Історії. – 2017. - №17. – с.7.
11. Поезії // Життєві історії. – 2016. - №5. – с.3.
12. Сонячна палітра. Літературний альманах. Хмельницький. Вид. ФО-П Стасюк Л.С. – 2016. – с.3-6.

13. <https://www.facebook.com/people/%D0%97%D0%BE%D1%8F-%D0%96%D1%83%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BA%D0%B0/100069271413983/> #140історійУКРАЇНКИ #незламніУкраїнки #ВікМожливостей #ЖіночийРух.

14. <https://gromada.group/news/statti/18465-pisnyu-bibliotekarki-iz-cherneshini-vikonav-prezidentskij-orkestr>.

15. https://tamara-chub-57.at.ua/30012018/zoja_zhuravka.pdf.

16. <https://www.facebook.com/profile.php?id=100006499962745>

17. https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbiad=pfbid0jQQHtbsDMCPxbqLeiLbeiXVxy7YmDvfqC1wMAhzAbB6y8XuA9ExSHfPbSgEfjX2l&id=100005530879202.

Додаток А

Фото 1. Загиблий в боях за незалежність, Герой України молодший лейтенант Андрій Сядристий, посмертно нагороджений Золотою зіркою.

Фото 2. Могила загиблого героя, рідної людини авторки нарису.

Додаток Б

Фото 1. Рідні місця Зої Журавки. Краєвиди за селом Чернещина.

Фото 2. Бібліотекарка села Чернещина Зоя Іванова.

Додаток В

Фото 1. Бабуся Зої Іванової – Домаха разом із синами.

Фото 2. Її батьки: Жура Микола Леонтійович та Лідія Андріївна.

Фото 3, 4. Зоя Жура (Іванова). 7 та 17 років.

Додаток Г

Фото 1. Стаття в районній газеті «Горизонти Зачепилівщини».

Фото 2. Під час телепередачі на Центральному телебаченні.

Фото 1. Творчий доробок Зої Журавки удостоєний багатьох дипломів в різних конкурсах та чи не найвагоміша серед них відзнака «Берегиня України».

Фото 2. Свідчення участі в міжнародному конкурсі «Mili Dueli».

Фото 3. «Лети, моє слово...» – дебютна збірка кращих творів поетеси Зої Журавки.

Фото1,2. Волонтерська діяльність.

Додаток Е

Фото 1,2. Неабияка наснага на творчість від подорожей історичними місцями України.

Фото 3. Отримує наснагу й від спілкування з друзями. Олена Білоконь щира подруга Зої Іванової.

Додаток Є

Фото 1. Співачка Народна артистка України Олена Білоконь – композиторка та виконавиця пісень Зої Журавки, зокрема пісні «Журавлі».

Фото 2. Творчий тандем, який уже подарував слухачам чверть сотні пісень.

Розстріляна пісня

Есе

*Сухно Анна Анатоліївна, учениця 10-А клас
у Ізюмського ліцею № 5 Ізюмської міської ради
Ізюмського району Харківської області*

*Керівник: Мастепанова Лариса Володимирівна,
вчитель української мови та літератури
Ізюмського ліцею № 5 Ізюмської міської ради
Ізюмського району Харківської області*

*Наша дума, наша пісня
Не вмере, не загине...
От де, люде, наша слава,
Слава України!
Т. Г. Шевченко*

Спочатку було Слово. Серед усіх дарів, якими доля щедро наділила людину, цей, безперечно, найкоштовніший. А якщо Слово сповнене поезією, то це нетлінний спадок, що з'єднує людей у націю, окрилює та надихає. А ще Слово – зброя, що захищає від підлості, байдужості, зневіри й пристосуванства. Ця істина підтверджувалася неодноразово й Франком, якого ситі гімназисти за вірність нашій мові називали бидлом та мужиченям, і Шевченком, що, вдихаючи гірку сіль Аральського моря, марив Україною. Здавалося б, толерантне ХХІ століття не дає підстав для дискримінації та агресії. Але ж ні! Сталося так, як і передбачав наш Кобзар:

*Запалили у сусіда
Нову добру хату*

Злі сусіди; нагрілися
Й полягали спати,
І забули сірий попіл
По вітру розвіять.
Лежить попіл на розпутті,
А в попелі тліє
Іскра вогню великого.

Цю іскру мужності, добра, відданості оберігають ті, кого можна назвати совістю нації – наші митці. За це вони зазнають тортур та гинуть. 23 березня 2022 року в селі Капитолівка Ізюмського району Харківської області агресори забрали на допит до своєї катівні **дитячого письменника Володимира Вакуленка**, а згодом по-звірячому вбили тільки через те, що він був українцем. Щоб його недоспівана пісня не загинула, варто зібрати спогади тих, хто бачив його перші літературні кроки, хто підтримував творчі шукання й прагнення донести красу рідного слова до кожного.

А починалося все так. Одного засніженого ранку в залі редакції газети «Обрії Ізюмщини» зібралися члени літературного об'єднання «Крем'янець». Микола Іванович Калюжний, редактор видання й голова літоб'єднання, представив невисокого парубка з чорним козацьким чубом. Помітно ніяковіючи, Володимир розповів, що з дитинства захоплюється літературою, але перші підліткові спроби нікому не показував, бо писати вірші – не чоловіча справа (так думали всі хлопці з його класу). Але що поробиш, коли славна історія Русі – України так і проситься на папір. Надихало й те, що ізюмська земля змальована в «Слові про похід Ігорів», бо, за гіпотезами літературознавців, саме Крем'янець був тією горою, що закрила від князя Руську землю. Зізнався, що покладену на вірші історію України княжих часів уже надсилав до одного зі львівських журналів. Літератори уважно слухали хрипливатий голос молодого автора, але хвалити

не поспішали. Адже літературна творчість – це не лише натхнення, але й щоденний труд, копітка праця над кожним рядком. Свої перші спроби Володимир називав «стіхи». А мета літературного об'єднання – зробити так, щоб «стіхи» стали віршами, а можливо, доросли до поезії.

На слушні зауваження Володимир відреагував спокійно. Він уважно дослухався до порад, багато читав, гаряче обстоював свою думку під час обговорення літературних спроб. Правда, ідею покласти всю історію на вірші визнав не дуже вдалою, бо поезія – це не просто викладання сухих наукових фактів на папір, це погляд душі. Захоплювався новим, бунтував, приміряв на себе різні напрямки та стилі, врешті, знайшов свій, експериментальний, на ґрунті постмодернізму, модернізму та неокласицизму з елементами логічного абсурдизму, якому дав звучну назву: контрлітература. І в цьому розкотистому забіяцькому р-р-р він був увесь: грався асоціаціями, відшукував парадокси, створював незвичні образи, проводив чудні паралелі, бавився алітерацією, - словом, творив. А ще відкрив для себе верлібр. До першого звучного р-р-р додалося друге, і це була гримуча суміш. Коли Володимир приходив на чергове засідання ізюмського літоб'єднання «Крем'янець» (чорні шкіряні штани, чорний светр, чорна шкірянка, чорний буйний козацький оселедець, сяюча сережка у вусі) та читав тільки-но народжений вірш, присутні спочатку розгублено замовкали, а потім вирішували: а чом би й ні? Може, творчі шукання таки виведуть початківця на широкі шляхи літератури. Треба ж і нам мати в літоб'єднанні (члени «Крем'янця» скромно називали себе літераторами) власного контрлітератора! До речі, жарт і гумор Володимир розумів і любив, але був тактовним, дбав про чистоту мови, ніколи не дозволяв собі й іншим грубості та лайки. Щодо цього ніяка мода не могла примусити його спаплюжити твір нецензурщиною.

Якось довідався, що в літературі вже є автор Володимир Вакуленко. Розгубленість тривала недовго. Потрібен псевдонім! Але власним прізвищем, як і славним родоводом, дорожив, тому на кшталт давніх мудреців-філософів, які вказували, звідки вони, вирішив додати назву рідного села – Капитолівський. Так і з'явився Володимир Вакуленко-К. (іноді скорочував до ВКВ). Але ні псевдонім, ні звучна назва літературного стилю не допомогли початківцю з публікаціями. На жаль, газета «Обрії Ізюмщини» літературну сторінку випускала нечасто, тому Володимир надсилав творчі доробки до косянтинівської Донецької області, львівської, кийвської, запорізької, тернопільської, закарпатської, харківської преси. Відповіді доводилося чекати довго. Та Вакуленко не журився: «Мені достатньо буде завше знаходитись поміж небом і землею, а не бути на всесвітньому небі чи у всеземній славі. Я не хочу закінчити життя невдахою», – так писав Володимир у соцмережах і пояснював, що невдахи – ті, хто зарозуміється, відривається від життя та втрачає натхнення.

Ізюмські літератори підтримували Володимира, як могли. Вчителька української мови та літератури Мастепанова Л. В. запросила його якось на уроки літератури рідного краю. Це були випускні одинадцяті класи. Учні зраділи й почали готувати свої запитання: поганяємо автора по знаннях з теорії літератури (за активність на уроці було обіцяно високий бал). Але побачили перед собою не огрядного дядечку в окулярах та краватці, а до болю знайомого неформала у шкірянці, яка аж сяяла від безлічі металевих прикрас, із сережкою у вусі. Каверзні питання були забуті. Натомість з'явилися інші: який кумедний випадок зі свого шкільного життя пам'ятає, чи писав щось про кохання, чому обрав саме такий імідж, чому його вірші не римуються, може, не вміє? Про що його творчість? Володимир гідно витримав це випробування, хоча й руки спочатку тремтіли, і голос іноді

зривався. А після двох поспіль проведених уроків чесно зізнався: легше город копати чи мішки розвантажувати, ніж на уроках спілкуватися з дітьми.

Це перша спроба. Потім були інші уроки, літературні читання, зустрічі. До літоб'єднання «Крем'янець» приходило чимало дітей зі своїми творчими роботами. Вакуленко уважно вслухався в ці рядочки, йому відкривався світ дитячими очима, верлібри стали поступатися місцем римам. Мабуть, саме тоді й почав формуватися дитячий письменник, що **подарував дітворі тринадцять чудових книжок**. Володимир зрозумів: маленький читач особливий, відразу відчуває нещирість та байдужість. Треба відшукувати такі слова, поняття, образи, які допоможуть дитині відкрити світ.

Володимир Вакуленко заслужено здобув чимало різних відзнак. Але Інтернет не говорить про найпершу та найдорожчу літературну премію. Наш лицей (тоді ще школа) навесні відзначав Міжнародний день поезії. Того разу зібралися вчителі й учні різних класів, щоб визначити кращі творчі досягнення, нагородити чудовою премією: «Бубликів в'язка». Це, дійсно, були бублики, причому престижність залежала від розміру бубликів, їх кількості та від кольору нитки, на яку вони були нанизані. Видавалася премія не лише за вірші, хтось написав оповідання, у когось гарно склалася казочка, той намалював ілюстрацію, інший – майстер писати шкільні твори. На цьому заході до складу журі входив і Вакуленко. Під кінець, коли взялися визначати, кому ж дістанеться найбільший бублик, дітвора одноголосно вирішила: Володимирові Вакуленку! І от уже премія на шії у лауреата. Пізніше письменник пригадував, що найбільший бублик вдома поділив з близькими, а маленькі сушки їсти не поспішав, вони довго прикрашали настінний килим у його кімнаті. Ця дитяча премія була для нього найдорожчою.

Діяльна натура Володимира проявилася також і в тому, що він прагнув простору, нових знайомств, ширшого кола спілкування. Чесно сказати, літоб'єднання «Крем'янець» не виходило за межі Ізюма та району. І тут Вакуленко висуває ідею: їдьмо до Харкова особисто відвідати Спільку письменників! Подивимося, як вони працюють, ще й себе покажемо! Ну що тут скажеш? А дітвора, молодші члени об'єднання, в захваті. Ура! Ну що тут поробиш? І от одного буднього червневого дня електричка везе літераторів підкорювати Харків. Де знаходиться Харківська обласна організація Національної спілки письменників України, дізналися заздалегідь. Володимир відчиняє важкі двері й пропускає делегацію всередину прохолодного приміщення з високою стелею, великими вікнами й урочистою тишею. Приїхали без попередження (ну хто ж так робить?!), тому Вакуленко пішов, за його словами, шукати головного. Інші почали розглядати обстановку: велика напівтемна кімната з портретами письменників, фотографії значущих подій по стінах, книжкові виставки, старовинне високе дзеркало й великий стіл для більярду посередині. А на столі – кіт! Почувши шум, невдоволено зиркнув зеленими очиськами, солодко позіхнув і повернувся на інший бік. Оксанка, одна з малих початківців, захоплено сплеснула в долоні й заявила, що це, напевне, зовсім і не кіт, оскільки живе в Спільці письменників. Це – Пегас! Звісно ж, спробуй прогодувати тут коня! От зараз вона знайде в нього крила! Мабуть, було б котові непереливки, але тут на порозі з'явилася молода жінка, яка запросила літераторів до кабінету відповідального секретаря Харківської обласної організації НСПУ – Миколи Кириловича Возіянова. І досі дивно: як вдалося Вакуленку домовитися із серйозною зайнятою людиною на незаплановану зустріч. Може, секретаря вразив імідж Володимира (сережка й козацький чуб). Але, швидше за все, причиною стала харизма Вакуленка, було в ньому щось таке, що

не давало відмахнутися, як від надокучливої мухи. Міг знайти спільну мову будь з ким, бо відчувалася щира зацікавленість, а не хитра корисливість; уболівання за спільне, а не якийсь особистий інтерес. Як сяюча зоря притягає планети, так і Вакуленко залучав до орбіти літературної праці небайдужих людей, скрізь знаходив однодумців.

Микола Кирилович того дня відклав усі свої важливі й нагальні справи, щоб поспілкуватися з прочанами від літератури з Ізюма. Розмістивши делегацію на м'якому дивані, що стояв у кутку кабінету, секретар по-дружньому всміхнувся, побачивши матеріальні та духовні набутки ізюмчан. Аякже! Їхали в гості, то ж не з порожніми руками, привезли гостинців: сушених грибів і тараньки, ще й кошик запашної полуниці (знають усі, що Ізюм – грибна й полунична столиця Слобожанщини) та рукописні збірки своїх творів. З відстані років стає зрозуміло, наскільки наївними й провінційними видавалися гості. Але Микола Кирилович не даремно обіймав таку високу й відповідальну посаду. Можливо, якби делегацію розвернули, то життя Володимира й інших літераторів пішло б зовсім іншим шляхом. Але хазяїн кабінету уважно слухав гостей, час від часу поглядаючи зі смішинками в очах (звісно ж, гуморист) на принесені дари. Вислухав. На прохання Оксанки прочитав декілька своїх творів для дітей. Дав поради. Обіцяв, що у Спільці переглянуть надані рукописи. Схвально відгукнувся на запрошення приїхати на творчу зустріч до Ізюма. Щедро обдарував книжками (у нього завжди під рукою були і власні авторські примірники, і книжки інших членів Спільки). І, найголовніше, запросив юних літоб'єднанців узяти участь у роботі «Молодої Слобожанщини» – конкурсу для творчої молоді. Саме тоді Вакуленко усвідомив: література для дітей – серйозна справа. А також те, що мало самому писати твори, потрібно допомагати іншим розкрити талант, треба нести поетичне слово широкому загалу.

До речі, це була не остання зустріч із Миколою Кириловичем. Він дотримав слова й разом з іншими вільними в той день письменниками приїхав до Ізюма. Відбулися численні творчі зустрічі, завітав Возіянов і до нашої школи. З честю можемо сказати, що він другий удостоївся «Бубликів в'язки», а фотографія письменника з нашими бубликами на шиї прикрашала кабінет української мови та літератури до лютого 2022 року, коли «визволителі» вдарили по навчальному закладу ракетою. За делегацією письменників вишикувалась черга. Володимир сміявся: Ізюм дорвався до живої літератури. Митці, як колись мандрівні дяки, подорожували від школи до школи. Коли Вакуленко, який організував цей захід, привіз їх до своєї Капітолівської школи, на шиї Возіянова теліпався самотній бублик. Тоді Володимир спитав Миколу Кириловича, чи не жаль йому їсти премію, а гуморист відповів, що ці бублики дорогі його серцю, але для шлунку вони дорожчі. Звичайно ж, гостей нагодували смачним обідом і зі словами вдячності відправили до Харкова.

Це було пізніше. А в той пам'ятний день візиту до Спілки письменників літератори гуляли по Харкову. Ось і Кришталевий струмінь. Тут до Володимира прийшла ідея: треба цей день якось відзначити. Що як прямо зараз провести посвячення в письменники? Письменників ціла делегація, ще й вода тут під боком. Набравши повну пригорщу, Вакуленко щедро окропив усіх літераторів. А Оксанка слушно зауважила, що треба полити й самого автора ідеї, ще й не просто посвятити його, а з оркестром. Оркестру не було, але батьки дали в дорогу Оксанці дитячу парасольку, до ручки якої був прив'язаний свисток (а раптом хтось наважиться скривдити малечу?). Під гучні оплески й сюрчання ритуал було закінчено. Але на звуки свистка з'явився наряд охоронців порядку. Перед ними розвернулася дивна картина: мокрі тітки й дядьки, мокрі діти, дівчинка щосили

сюрчить у свисток. А посередині парубок у чорній шкірянці, шкіряних чорних штанях, чорному светрі, із козацьким оселедцем на голові та ще й із сережкою у вусі. Жах! Чи металіст, чи націоналіст, але неодмінно затримати! А краще заарештувати! А ще краще ув'язнити! По суворому обличчю Володимира стало зрозуміло: подібне трапляється не вперше. Ось уже люди в погонах зовсім близько. І тут Оксанка підбігає до Вакуленка, підстрибує й чіпляється йому на шию. Він механічно обіймає її й притискає до себе. А літератори галасливим натовпом оточують міліцію, тицяють їй під ніс книжки з автографами, присягаються, кличуть у свідки всю Спільку письменників, пояснюють, що мокрі, бо нещодавно був дощ, галасливі, бо подія значна, дитина свистить з радості. Спантелечений наряд радить їти.... куди збиралися й крокує шукати інших порушників. Втомлені й задоволені, ізюмчани приїхали на Леваду, звідки відправлялася електричка додому. Залишалось трохи часу, тому домовилися, що кожен придбає щось їстівне, а тоді вони зустрінуться вже на пероні. Ніякої халепи вже не очікували. Аж раптом пролунало голосне сюрчання Оксанчиного свистка. Передчуваючи біду, кинулися на звук. Так і є. На вокзалах завжди чергує міліція. І ось наряд бачить: парубок у чорній шкірянці, шкіряних чорних штанях, чорному светрі, із козацьким оселедцем на голові та ще й із сережкою у вусі. Жах! Чи металіст, чи націоналіст, але неодмінно затримати! А краще заарештувати! А ще краще ув'язнити! Це дрібниця, що він не хуліганить, не вимахує зброєю, а мирно за власні гроші купує бублики. Але ж руки в татуюванні! От тільки чому в нього вчепилася дівчинка, чому вона сюрчить? Тут нагодилися літератори. Знову в хід пішли книжки з автографами, пояснення й умовляння. Чим би все закінчилося, неясно, але тут оголосили електричку на Ізюм. Міліція зітхнула з полегшенням і проводила всю делегацію до самого вагона. Чи махали вслід хусточками – про те історія

замовчує. Уже в поїзді Володимир розказав, що раптово в іграшковій крамниці побачив самого себе. Поки шукав та відраховував гроші, сплив час, тому бігцем кинувся до віконечка, де продавали їстівне. Тут його й спробували затримати. Але це побачила Оксанка й врятувала, подавши сигнал сюрчанням. Спільнота зацікавилася, що за іграшку придбав їх товариш. Вакуленко зізнався: «Я, як Пітер Пен, 12-річний хлопчик всередині». Володимир зі свого розцяцькованого значками, нашивками, емблемами рюкзака дістав ... чортеня! М'яку іграшку у чорній шкірянці, шкіряних чорних штанах, чорному светрі, із козацьким оселедцем на голові та ще й із сережкою у вусі. Вагон мало не зійшов з рейок від дружного реготу. Контролер підозріло глипнув на компанію, але квитки були в порядку, на цей раз (велике диво) обійшлося без міліції. А Оксанка, розглядаючи іграшку, довго допитувалася у Володимира, де він дів свої чарівні червоні ріжки та довгий чортячий хвіст. Вакуленко зізнався, що роги й хвіст залишає вдома, щоб не лякати малечу. А взагалі дуже любить іграшки. Це чортеня довго жило в його рюкзаку, доки він не подарував його якійсь знедоленій дитині. Далі подорож проходила без пригод. Гризли бублики та ділилися враженнями. Виходячи з електрички на рідному вокзалі, знов побачили міліцію. Правда, охоронець порядку був сам один, але вся його постать говорила про те, що він готовий до рішучих дій, адже на платформі парубок у чорній шкірянці, шкіряних чорних штанах, чорному светрі, із козацьким оселедцем на голові та ще й із сережкою у вусі. Жах! Чи металіст, чи націоналіст, але варто затримати? А може заарештувати? А ще краще ув'язнити? Але компанія, що була з ним, по всьому видно, твереза, ще й разом із дітьми... До самого виходу з вокзалу в спині Володимира, як ніж, стримів пильний міліцейський погляд.

Подібні неприємності траплялися часто, але хоч щось змінювати у своєму іміджі Володимир не збирався. «Володя

не те що намагався не бути як усі, він відстоював свою самість, можливість бути собою, право людини бути тим, ким хочеш, ким є, ким відчуваєш себе, – згадувала письменниця Лариса Денисенко. Він сміливо обстоював право на власну думку, на життєву позицію, на вільний розвиток рідної мови: «Найбільший мій страх – зникнути з цього світу порожнім. Життя для мене – це ніби берег уздовж річки, а отже, моя задача по цьому берегу постійно рухатись, часом і проти течії...». Цей невпинний рух уперед виявлявся в пошуку творчих контактів, Вакуленко був частим гостем не тільки на засіданнях «Крем'янця», виступав перед літераторами Костянтинівки, Краматорська, Дергачів, відвідував разом з молодшими членами літоб'єднання творчі зустрічі «Молодої Слобожанщини», хоч уже не входив до критеріїв віку учасників (молодь до двадцяти восьми років), на правах гостя уважно дослухався до порад більш досвідчених авторів, що проводили майстер – класи, щиро радів, коли вірші ізюмської дітвори увійшли до розділу «Зелені пагони» щорічної збірки. В Інтернеті створив сайт, де викладав творчі доробки земляків. Чимось Вакуленко нагадував Івана Франка. Великий Каменяр також своєю вишиванкою, яку носив з офіційним костюмом, шокував бундючне панство й намагався залучити кожного, хто має іскру Божу таланту, до літературної спільноти, безкорисливо допомагав початківцям з публікаціями.

У 2007 році Володимир Вакуленко разом з Іриною Новіцькою видав поетичну збірку «Ізюмська гора». Тут було багато віршів, написаних дітворою. Коли Володимир привіз збірку до Ізюма, то видався добрим чарівником, що виконує найзаповітніші бажання. Тримати в руках книжку, яка смачно пахне типографською фарбою, розгорнути сторінки, прочитати власні рядочки, а ще й позбирати автографи всіх, хто разом із тобою причетний до цієї знаменної події. Володимир видав збірку власним коштом. «Він був щедрим, добряком по житті –

йому не важило віддати останні гроші на якийсь літературний проект, а самому потім абияк крутитися до кінця місяця», – згадує Ірина Новіцька. І в цьому він увесь: дбає не про себе, а про інших, з далекого Львова, де на той час була його сім'я, повертається до рідної ізюмської гори, що стала для нього першою життєвою вершиною. Вакуленко часто любив підійматися на Крем'янець, підставляти лице вільним вітрам, вдивлятися в суворі риси кам'яних половецьких воїнів. Він ніби передбачав, що ці давні фігури стануть у лютому 2022 побратимами захисникам Ізюма, прикриваючи спини хлопцям, які під шаленим вогнем стояли до кінця. А після приходу окупантів не припинять чинити опір, бо ті червоні ганчірки, що загарбники почепили їм на шиї, швидко були зірвані й попливли водами Дінця у синє море, як у Шевченковому «Заповіті» ворожа кров.

«Не терплю інертних людей. Життя – це рух. Проблеми формуються для того, щоб їх вирішувати, а не скиглити над ними...», – писав Вакуленко. Разом із малим сином Віталіком, якого не міг залишити через те, що дитина мала розлад аутичного спектру, він був серед захисників на Майдані, на Стрийській блокував військову частину. Тоді в його творчості знов переважають верлібри, важкі, як розібане каміння київської бруківки:

Бруківка пахне пеклом,
Бруківка пахне спиртом,
Чому я не лишився бруківкою?
Впалий долілиць з пробитою аурою
Молиться у вишиваному бронжилеті –
Палаюче серце назване фашистським...

А потім кривава розправа в Маріїнському парку, під час якої Володимира було сильно травмовано. Та мужність і віра в краще,

як і побратими, підтримали митця. У присвяті «Небесній сотні» Вакуленко писав:

...розхристана душа
З підголеним мозком в кривавому парку,
Де птахи дзьобали й гієни згризали
І як бо ж з цим жити довік винятковим,
Коли ти поетом не хтів просто бути?
Я вірю у те, що ще стану писати,
У те, що весна завіттує лугами...

Врятувала знеможену душу поета любов до дитини. От рядочки з його вірша «Ніжність»:

А вікна безокі,
Цеглини беззубі,
Вмонтовані шини
В палаючий спокій.
Мій плюшевий зайчик
Заснув біля вуха –
Він дихав дитинством
В моїх сновидіннях.

«Коли в мене питають, чи щаслива я людина, відповідаю: так. Я вижив і повернувся з усіма при мені кінцівками. Ви спитайте про щастя у тих, хто не має рук чи ніг. Мені доводилось спілкуватися не лише з дорослими, але й з дітьми-інвалідами. І деякі серед них набагато сильніші за мене духом...», – казав Володимир. Чимало сил він, який сам з юності мав інвалідність через проблеми зі слухом, віддавав дітям з особливими потребами. Наприклад, був одним із засновників проєкту «Зірки на долонях»: видання серії книжок за принципами універсального дизайну (шрифтом Брайля для незрячих дітей та звичайним шрифтом для слабозорих). Їх передавали до інтернатів дітям. Серед авторів проєкту були й молоді початківці, зокрема випускниця нашого ліцею Софія Живолуп, чия казка «Тернові

шляхи Калинового краю» теж була вперше надрукована завдяки Володимирі. Може, саме це вплинуло на рішення Софії вчитися на журналіста. Турбота про дітей, їх творчий розвиток, було одним із найважливіших завдань, яке Вакуленко поставив перед собою. Вірші, написані для Віталіка в 2011 – 2014 роках, увійшли в «Татусеву книгу» – кращий подарунок для малечі. Представляючи цю збірку по інтернатах для дітей з особливими освітніми потребами, Вакуленко поведився як рідний для них тато: привозив подарунки, розмовляв, грався, створював атмосферу доброти й любові: «Діти, які часом обділені батьківською ласкою, почуваються вільно, розкуто. Вони почувають себе дітьми. У кожного доля невідомо як складеться, але поки вони діти – найлишиться хоч крихта відчуття того, що ти комусь потрібен».

Травма голови, проблеми зі слухом та хребтом не дозволили Вакуленку піти на фронт добровольцем. Але з перших днів російської війни він долучився до волонтерського руху. Володимир діставав медикаменти, харчі, рації та інші необхідні речі для місцевої тероборони. У соцмережах писав: «Все було закрито. На весь нал купив хлопцям цигарки, вийшло 6 пачок, все. Знайшов єдину крамницю, що працювала. Сусіди зібрали марлі, завтра хлопцям на бинти віднесу. От думаю, а велосипедні шини не підуть натомість джгутів?».

Іноді проходив по двадцять кілометрів на день, щоб рознести потрібне добровольцям. І це під постійними обстрілами, з тринадцятирічним сином (не міг його залишити ні на хвилину). «Звикаєш до всього, головне, ким ти в усьому цьому залишаєшся», – записав у своєму щоденнику періоду російської окупації Ізюмщини Володимир Вакуленко. Він не терпів брехні ні в літературі, ні в житті. Один із записів Володимира звучить так: «До повномасштабної війни цінував кожен день і тішився тому, що прожив його мирно. Я бачив війну до цього всього і

бачив її наслідки. Спочатку росія знищує житлові квартали разом з людьми, а потім прикидається доброю». Щоби правда про агресію не зникла безслідно, письменник з перших днів вів щоденник: «Через декілька днів по тому ворожі літаки касетними та вакуумними бомбами бомбардували рідне місто і, що характерно, саме житлові квартали. Неподалік рідного села чотири будинки як ніколи й не було – лише велика вирва та цегла, передроблена в дрібне каміння. По дорозі рясніли уламки бомб, обірвані дроти, купа різного передробленого мотлоху. На початку вулиці залишилася самотня стіна, а в кінці вирви перебіта водогінна труба, з якої сочилася, ніби кров із порізаної вени житлового сектора, цівка води». Володимир вірив, що злочини агресора буде розглядати міжнародний суд. «Сьогодні десятий день окупації. Розумію, що якщо ці рукописи потраплять до рук ФСБ, яка має прийти після рашистської дивізії «Z» ось тільки закінчатся бої, але все ж розраховую їх передати в разі довготривалої окупації в руки міжнародних організацій, а вони, за правилами міжнародних спільнот, будуть. Все ж я вірую в ЗСУ. Отак як в Бога, хай не гнівиться на мене».

Володимир чудово розумів, що він зі своїми патріотичними поглядами й принциповою позицією не подобається декому з односельців: розмовляє українською, робить зауваження продавчині, яка вдає, що не знає мови, примушує прибрати сміття побіля двору сусіда, возиться з чужими дітьми, не змовчує, коли хтось виправдовує агресію, волонтерить, витрачаючи гроші не на власні потреби, а на користь громади й держави. Тому залишатися в окупації було небезпечно. Але ж на руках хвора дитина, яка від усіх тривожних змін замкнулася в собі, хворий батько, що переніс коронавірус та ще й інсульт. «Мені з моїми патріотичними проукраїнськими поглядами вкрай небезпечно було б опинитися затиснутому у вороже кільце, але я не мав вибору. Поруч зі мною дитина, до всього з особливим

сприйняттям усього що навколо, яка ще в перших числах березня взагалі припинила будь-яке спілкування із зовнішнім світом. Врешті я й так розумів, що всі оці вибухи, «гради», бомбардування і нові команди на кшталт «лягай» торкнуться і його аутичної психіки», – писав Вакуленко в щоденнику. **Коли 7 березня танки агресора з'явилися на вулицях Капітолівки, пішов смертельний відлік часу.** На жаль, знайшлися охочі до срібняків іуди. 22 березня на подвір'я п'ятдесятирічного хворого поета, знесиленого від недоїдання (тушене м'ясо віддавав синові-інваліду, перебивався самою картоплею), вдерлося п'ятеро окупантів. Поводилися зухвало, перевернули всю хату, шукаючи зброю та літературу. Забрали Володимира разом із сином. У комендатурі били й принижували після того, як Вакуленко навідріз відмовився співробітничати з «ною владою». Примушували роздягатися, шукали татуювання добровольчих підрозділів. На той раз відпустили. Володимир встиг зробити в щоденнику записи, що допоможуть розкрити правду про дії «визволителів», навіть вказав псевдоніми тих, хто його катував. Але наступного дня жахіття повторилося. Вакуленка знов забрали, тепер уже назавжди. За що? Яка його провина? Любов до України, рідної мови, рюкзак з шевронами «Азова» (Володимир дуже любив оздоблювати речі подібними прикрасами), палка ненависть до тих, хто хоче загарбати чуже, прикриваючись гучними словами.

Складається враження, що письменник задовго передчував свою загибель. Ще в далекому 2014 році на Майдані він написав вірш «Лелеча пошта», який до болю схожий на обставини загибелі митця:

Лелеки приносять згорілі листи,
Лелеча над згарищем пошта...
Пожди мене, сонце, у снах підожди –
Світанком зустрінеш кого ж ти:

Чи квіти, розтріпані десь на скарбах,
Чи, може, розлущений камінь?
Чечню, Дагестан, Крим, Карабах
І Київ на лоні поранень.
Розпечена болем у небі душа
Складає листа обгоріло...
Лелеки летять. День розкуто лежав
На просторі сліз. Прострілили.

Прострілили. Двома пострілами. В спину. Тіло поета кинули на роздоріжжі. Близькі та друзі довго сподівалися на чудо: а раптом живий? Ніяких відомостей про долю митця окупаційна влада не надавала. І тільки безіменна могила під номером 319 свідчила про скоєний злочин. Генетична експертиза довела, що це місце вічного спочинку доброї людини, дитячого поета, люблячого батька й щирого патріота України – Володимира Вакуленка. Перепоховали Володимира в Харкові, але він тут, з нами, його іменем названа одна з вулиць Ізюма. А вітер наспівує не тільки осиротілому синові, усій ізюмській дітворі розстріляну колискову пісню:

Хай тобі насниться
Кольоровий слоник,
Райдужна лисиця
І моря солоні.
Хмарки найсолодші,
Береги із крему,
Шоколадні ночі,
Карамельний ему,
Яблучні ліхтарики,
Персикові кульки...
Засинай, Віталику,
Спи, мій вередульку!

Мотанка: символи та історія в одному вузлику

(нарис про народну майстриню Олену Бацман)

*Тушева Катерина, учениця 11 класу
комунального закладу «Златопільський ліцей № 6
Златопільської міської ради Харківської області»*

*Керівник: Тушева Тетяна Василівна,
учитель української мови та літератури
комунального закладу «Златопільський ліцей № 6
Златопільської міської ради Харківської області»*

Бацман Олена Володимирівна
– народний майстер з лялькарства,
керівник гуртка «М'яка іграшка» КЗ
«Златопільський будинок дитячої та
юнацької творчості Златопільської
міської ради Харківської області»

Наша Слобожанщина, квітуча Харківщина – чудовий край з багатими традиціями і прекрасним народом. Мої земляки зробили значний внесок у різні сфери життя: науку, мистецтво, культуру, спорт, музику, літературу.

Харківщина має значний культурний і науковий вплив, який поширюється не лише на національному рівні, а й на міжнародній арені.

І зараз ми живемо в дивовижний час: поруч з нами таланти, генії, митці, які в майбутньому стануть відомими в усьому світі. Я особисто знаю таку незвичайну жінку-берегиню – Бацман Олену Володимирівну – народну майстриню з лялькарства.

Що ж надихнуло Олену Володимирівну на створення ляльки? Першу мотанку вона зробила у дитинстві, а продовжила справу всього свого життя майже через півстоліття, коли потрапила до позашкільного закладу. І вже впродовж тридцяти років навчас дітей шити та виготовляти м'які іграшки, створює авторські та ігрові ляльки, презентує колекції. Вирішальним моментом став 2018 рік, коли її вихованці взяли участь у конкурсі «Традиційні художні ремесла» у рамках фестивалю традиційної народної культури «Крокове коло» (м. Харків). Саме тоді її здивувало різноманіття ляльок, вразила краса одягу й головних уборів. Так майстриня почала досліджувати історію народного лялькарства, створювати свої шедеври.

Лялька-мотанка — це один із символів української народної культури, який має глибоке значення і вражаючий зв'язок із нашою історією. Заслужують на увагу композиції Олени Володимирівни «Колядники» (Додаток 1) та «Пори року» (Додаток 2), де кожна лялька відображає певні емоції та стан душі майстрині. Вражає композиція «Мамине щастя», яка розкриває тему материнства, передає ніжні почуття та безмежну любов матусі. Стискається серце перед композицією «Стривожена», яка відтворює у собі глибокі переживання неньки за свою дитину під час війни. Не залишає байдужим композиція до роковин голодомору. «Ляльки для ненароджених»... <https://www.facebook.com/share/p/1ByYT5cdqz/> (Додаток 3). Кожна лялька має свою історію, відображає емоційний стан майстрині.

Зачаровує колекція народних ляльок у традиційних строях Харківщини. <https://www.facebook.com/share/v/1DHuw7YdXA/>.

До створення своїх робіт майстриня ставиться дуже відповідально: спілкується з етнографами, відвідує музеї, шукає зразки регіональної вишивки... Але інформації обмаль, збирати доводиться по крихтах...Першим виробом була лялька Балаклійщини. Проаналізувавши зібраний матеріал, Олена Володимирівна відтворила незвичайний візерунок – пташку (Додаток 4). Наступного дня планувала зшити спідничку, а назавтра – війна...

24 лютого 2022 року змінило все. Той день для багатьох українців став відправною точкою нової реальності – реальності війни. Уже не було тихих ранків, мирних вечорів, багатолюдних вулиць. Усе змінилося: тривога стала частиною повсякденного життя, а страх і невідомість охопили наші серця. У ці темні часи кожен шукав свій спосіб впоратися з болем, тривогою і безвихіддю.

Перші три місяці народна майстриня не могла налаштуватися за роботу, відчувала, що війна забирає душевний спокій. І в той момент, коли серце було переповнене болем і переживанням за своїх близьких, вирішила, що саме в такий складний час повинна закінчити ляльку Балаклійщини, хоч руки опускалися, бо в цей час ця територія була окупована, надходили сумні новини, зовсім поряд відчувався подих війни. Рукоділка була переконана, що саме так зможе підтримати своїх земляків. Хотілося відтворити ті регіони, які найбільше постраждали від російської агресії. «Спочатку було важко. Руки тремтіли, думки плуталися, здавалось, що нічого не виходить. Але як тільки я зав'язала перший вузол, усе змінилося. Руки самі рухалися, і з кожним новим оберегом я відчувала, як моє серце наповнюється спокоєм. Я творила не тільки для себе, а й для своїх рідних, друзів, волонтерів, для тих, хто на фронті виборював право на існування», – згадує Олена Володимирівна. Надзвичайно

кропіткою була робота над лялькою Ізюмщини. Білі візерунки на білому тлі справляють надзвичайне враження (Додаток 5).

Процес виготовлення ляльки – це свого роду медитація, коли кожен рух, кожен вузлик стає частиною великої справи. Це свого роду психотерапія, яка бере свої витoki в глибокій давнині, яка допомагає зняти певні психологічні травми. Лялька, зроблена з добрими думками, несе в собі магію, яка здатна змінити не тільки простір навколо, а й атмосферу в серці того, хто її тримає.

Згодом інтер'єрська іграшка з «харківським обличчям» переросла у справжній проєкт «Ляльки у народному одязі Харківщини». Кожна лялька Олени Володимирівни з цієї колекції виконана з урахуванням регіональних особливостей крою і візерунків українського вбрання Харківщини. Саме ця колекція була представлена на виставці «Рідній Харківщині присвячую» у Харківському обласному організаційно-методичному центрі культури і мистецтва. Наразі майстриня продовжує роботу над наповненням цієї колекції новими зразками ляльок. На даний момент ця колекція налічує тринадцять представниць різних регіонів Харківщини. Ляльки представляють Первомайщину (Додаток 6), Чугуївщину, Золочівщину, Сахновщину, Дрорічанщину, Лозівщину (Додаток 7), Шевченківщину, Балаклійщину, Ізюмщину (Додаток 8). Багато зусиль доклала майстриня до образу ляльки Первомайщини, оскільки народилася тут, тож хотіла відтворити ляльку батьківщини. На жаль, ні в музеї, ні в архівах матеріалів не знайшла, тому відтворювала за клаптиком сорочки, яка належала бабусі, що жила тут. Тож дерево життя прикрашає сорочку цієї ляльки. В їх руках звичайнісінький клаптик тканини перетворився на шедевр, а нитками вона, ніби зв'язала далеке минуле з сьогоденням. Професії майстрині навчитися майже неможливо, потрібно відчувати кожну лялечку, вкласти в неї свою душу. І я переконуюся в цьому, коли дивлюся на ці витвори

мистецтва. Майстриня вірить і сподівається, що ця праця не марна, і це надає їй сили не зупинятись на досягнутому.

У часи випробувань і труднощів саме такі маленькі символи допомагають нам не втрачати надію, не забувати, хто ми є. Пам'ятати, що наша сила – в єдності та традиціях. Лялька-мотанка – це не просто частина нашої культурної спадщини, це символ нашої боротьби, нашої здатності відроджуватися навіть у найтемніші часи. І, безумовно, вона буде жити доти, поки ми будемо пам'ятати, звідки ми прийшли і куди йдемо.

Ці ляльки стали для майстрині особливим оберегом, способом підтримки в умовах війни. Вони не тільки нагадують про важливість українських традицій, але й дарують відчуття контролю над ситуацією. Кожна мотанка несе в собі віру в перемогу, силу духу і єдність. Кожен вузол – як символ нашої непохитності, кожен вигин — наше бажання бути разом, підтримувати один одного.

Бацман О.В. долучилася і до створення виставки вузлової авторської ляльки «Князівни та княгині», присвячену дружинам та донькам князів Русі-України, жінкам княжих родів. В експозиції представлено понад 80 ляльок. А організувала її Ніна Хаген із міста Осло (Норвегія). Над реалізацією цього проекту працювали майстрині з України, Норвегії, Канади та Бразилії: кожна обрала певну історичну особу і представили її.

<https://www.facebook.com/share/p/19epVANGk4/> Олена Володимирівна звернулася до постаті Марії-Добронегі — дочки великого князя київського Володимира Святославича, княгині Польщі (Додаток 9). Феномен образного лялькового світу занурює глядача в таємничу добу Київської Русі, демонструє тисячолітні родинні зв'язки України з Європою. Це виставка про те, яку насправді силу таїть у собі українська жінка.

Особливо значущими стали мотанки, виготовлені в умовах війни. Кожна з них несе в собі історію конкретної людини або

родини, їхні почуття, спільну боротьбу та надію на перемогу. Вони також стали способом об'єднання українців по всьому світу, бо виготовлення таких ляльок стало своєрідним актом солідарності. Вони потрапляють до рук волонтерів, на передову, в госпіталі, передаються рідним і близьким – і в кожному випадку їхня присутність дарує відчуття підтримки та віри в краще майбутнє.

Олена Володимирівна бере активну участь у різноманітних благодійних акціях: разом зі своїми вихованцями виготовляють ляльки-обереги і передають їх воїнам, які боронять нашу землю. Співпрацюють з волонтерами, які організують ярмарок за кордоном, зокрема в Англії. (Додаток 10). Ляльки мають попит, продаються, а на ці кошти благодійні організації закупають необхідні речі та ліки для ЗСУ. Діти відчувають, як зростає зв'язок між ними, як маленька мотанка стає частиною великої сили, що об'єднує людей в умовах війни. У кожній такій ляльці закладена наша спільна енергія — енергія надії, боротьби, і, зрештою, перемоги. Мотанки стали символом того, що навіть у найтемніші часи ми можемо знаходити світло, можемо зберігати традиції, віру і надію. І хоча війна триває, ляльки, які створює майстриня, нагадують мені і моїм близьким, що Україна непереможна, що ми зможемо вистояти і вийти з цієї боротьби сильнішими.

Разом зі своїми колегами, працівниками Будинку творчості, Олена Володимирівна шиє прапори, балаклави, долучається до виготовлення кікімор – маскувальних костюмів, які допомагають нашим військовим залишатися непомітними.

Олена Володимирівна є постійною учасницею різноманітних фестивалів та конкурсів, виставок народного мистецтва (Додаток 11). Її майстер-клас з виготовлення ігрової ляльки було опубліковано у друкованому виданні другої збірки «Секрети лялькарки України» (м. Київ, Видавничий дім

«Стилос», 2021 р.). У каталозі Обласного конкурсу сувенірів «Дарунок з Харківщини», виданий КЗ «Обласний організаційно-методичний центр культури і мистецтва» майстриня разом з дітьми вивчає традиції виготовлення народних ляльок, проводить майстер-класи, вона помічає, що дітям цікава тема досліджень української народної ляльки.

Делегації від нашої громади, відвідуючи з робочими візитами інші країни, презентують нашу родзинку – ляльку-мотанку. Так, перебуваючи у польському місті Губіні, за українськими традиціями, наша делегація подарувала обереги ляльки-мотанки, які були зроблені Бацман О.В. Майстриня передала дві ляльки - відтворила строї того регіону (Зелена Гура) і нашої Слобожанщини (Додаток 13) У Німеччині наші земляки також презентували український оберег, виготовлений Оленою Володимирівною.

Тож і сьогодні лялька-мотанка не втрачає свою популярність. Молодь виявляє інтерес до національних традицій. А мотанка залишається символом родинного тепла і національної ідентичності.

Лялька-мотанка – це більше, ніж оберег. Вона нагадує нам про силу традицій, про те, як важливо пам'ятати своє коріння і берегти духовну спадщину. У її простоті ховається велика мудрість: а все, що створене з любов'ю і вірою, завжди приносить добро.

Список використаних джерел

1. Білан М.С. Український стрій: навч. посіб. для вищих і серед. навч. Закл./ М.С. Білан, Г.Г. Стельмашук; Інститут народознавства НАН України, Львівська академія мистецтв. Науково- дослідницький центр. Львів: Вид-во Фенікс, 2016. 328 с. [Електронний ресур] URL <https://www.biblioteka.uz.ua/vistavka/?presentation=288> (Дата звернення: 11.12.2024)

2. Білецька В.Г. Українські сорочки, їх типи, еволюція і орнаментация // Матеріали до етнології та антропології. Львів: Вид-во «Кобзар», 2005. 358 с.
3. Бойко В. М. Українські народні традиції в сучасному одязі. Київ: Вид – во Либідь, 2014. 180 с.
4. Добронєга Володимирівна [Електронний ресурс] URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D0%B3%D0%B0%D0%92%D0%BE%D0%B%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B0> (Дата звернення: 22.12.2024)
5. Традиційний слобожанський костюм [Електронний ресурс] URL: <https://www.cultura.kh.ua/uk/news/7165-traditsijnij-slobozhanskij-kostjum> (Дата звернення: 11.10.2024)
6. Український національний одяг: від історії до сучасності [Електронний ресурс] URL: <http://surl.li/jzlurr> (Дата звернення: 21.12.2024)
7. Український народний одяг UKRAINIAN FOLK COSTUME [Електронний ресурс] URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/2674/file.pdf> (Дата звернення: 29.11.2024)
8. Українська народна лялька [Електронний ресурс] URL: <http://surl.li/twcgse>
9. Українська народна лялька: історія появи та традиції виготовлення. [Електронний ресурс] URL: <https://violity.com/ua/new/6184-ukrayinska-narodna-lyalka-istoriya-poyavi-ta-tradiciyi-vigotovlennya> (Дата звернення: 20.12.2024)
10. Центр культури і мистецтва. [Електронний ресурс] URL: <https://www.cultura.kh.ua/uk/about> (Дата звернення: 21.12.2024)

Композиція “Коляда”

Різдвяне диво.

Острозький замок, 2020

Лялькова композиція «Пори року»

Ляльки для ненароджених. Меджибіж Хмельницька область

Фрагмент візерунку сорочки
Молодиця Балаклійщини

ляльки Балаклійщини

Додаток 5
Фрагмент візерунку сорочки ляльки Ізюмщини

Пояснення

Молодиця Первомайщини із серії «Ляльки в народному одязі Харківщини» виконана за народними традиціями, висота 35 см. Сорочка за кроєм уставкова (авторське бачення). Мріяла зробити ляльку в традиційному одязі рідного краю, та, на жаль, оригіналу сорочки Первомайщини не знайдено. Спідниця виконана з щільної тканини та оздоблена шовковими стрічками рожевого та помаранчевого кольору. Головний убір – стрічка, яка прикрашена квітами. Прикраса – намисто. Родзинкою костюму є кишеня (с. Киселі, Лозівський р-н, Харківщина). У сільському вбранні Слобожанщини існували різні варіанти кишень за формою: від простих прямокутних, овальних до більш складних форм, які отримували назву «на три пальці», «на чотири пальці», в залежності від кількості трикутників по низу. Кишені шили із залишків тканин та щедро прикрашали вишивкою, аплікацією й носили поверх стегнового одягу.

Кишеню створено за матеріалами альбому «Традиційне народне вбрання Харківщини», КЗ «Обласний організаційно-методичний центр культури й мистецтва», м. Харків. (Із розповіді майстрині Бацман О.В.)

Лялька на дерев'яній основі, виконана за мотивами вузлової ляльки, у святковому строї Лозівщини кінця XIX і початку XX століття, висота 35 см.

Жіноча сорочка з уставкою, пришитою по пітканню. Рукава рясно оздоблені ручною вишивкою - червоно-чорний орнамент (дерево) вишитий косою листвою, хрестиком, штапівкою. Спідниця синього кольору прикрашена атласною стрічкою та складочками. Керсетка виконана з чорного плісу з трьома «вусами» позаду, оздоблена кантом червоного кольору й має характерну для Харківщини застібку «зубці».

Головний убір – стрічка з візерунком, прикрашена квітами. Прикраса – намисто, дукач.

Візерунок вишивки сорочки та крій керсетки було відтворено за зразком виробу, що знаходиться у фонді краєзнавчого музею с. Артільне Лозівського району Харківської області, а спідниці - з с. Краснопавлівка Лозівського району.

(Із розповіді майстрині Бацман О.В.)

Молодиця Лозівщини із серії «Ляльки у народному одязі Харківщини»

Колекції «Ляльки в народному одязі Харківщини»

<https://www.facebook.com/share/v/1DHuw7YdXA>

Добронєга Володімірівна, княгиня Польщі 1039-1058

Князівни і княгині. Тернопіль

*Князівни і княгині.
Переяслав*

Участь Бацман О.В. у різноманітних виставках та конкурсах

- ✚ Виставка ляльок-мотанок «Різдвяне диво». Острозький замок - Державний історико-культурний заповідник м. Острог. 2024
- ✚ Обласний дистанційний конкурс сувенірів «Дарунок з Харківщини». Обласний організаційно-методичний центр культури і мистецтва. Посіла I місце в номінації «Інтер'єрна іграшка з «харківським обличчям».
- ✚ Всеукраїнська виставка-конкурс народного мистецтва «Кращий твір 2021 року». Національна спілка майстрів народного мистецтва України. Київ.
- ✚ Виставка «Рідній Харківщині присвячую» Харківський обласний організаційно-методичний центр культури і мистецтва (2022 р.)
- ✚ Виставка «Ляльки для ненароджених». 2023 – 2024. До роковин голодомору. Харків, Черкаси, Меджибіж.
- ✚ Виставка авторської вузлової ляльки «Князівни та княгині» (лялька Марія-Добронєга) 2023 – 2024. (Луцьк, Кропивницький, Тернопіль, Черкаси, Переяслав, Луцьк).

- ✚ Всеукраїнський відкритий конкурс-виставка декоративно-прикладного мистецтва «Слобожанські візерунки». Лозова. 2023, 2024. I місце.
- ✚ Всеукраїнська виставка «Натхненні лялькою» (Закарпатський музей народної архітектури та побуту, м. Ужгород).
- ✚ «Наша лялька» (культурно-просвітницький центр «СвітЛиця», м. Бровари).
- ✚ Всеукраїнський фестиваль-виставка авторської ляльки «Україна у вогні» (Обласний літературно-меморіальний музей Юліуша Словацького, м. Кременець).

Мотанки, що символізують дружбу між Польщею та Україною

«Джерело нашої слави» (Збірка віршів)

*Крятова Анна Максимівна, учениця 7 класу
Берестовенської філії Берестинського ліцею № 4
Берестинської міської ради Берестинського району
Харківської області*

*Керівник: Трецова Вікторія Вікторівна,
учитель української мови та літератури
Берестовенської філії Берестинського ліцею № 4
Берестинської міської ради Берестинського району
Харківської області*

Передмова

*Наша дума, наша пісня
Не вмере, не загине.
От де, люде, наша слава,
Слава України!
Тарас Шевченко*

Українська культура – це багатогранний скарб, що об'єднує мистецтво, літературу, музику, театр та народну творчість. Вона не лише відображає багатовікову історію народу, але й слугує потужним рушієм у боротьбі за незалежність, за формування національної свідомості й єдності.

У найскладніші періоди історії саме культура ставала джерелом сили й натхнення. Народна пісня підіймала дух українців під час визвольних змагань, література та театр висвітлювали правду про боротьбу за свободу, а образотворче

мистецтво увічнювало героїзм і віру в майбутнє. Завдяки творчості таких митців, як Тарас Шевченко, Леся Українка, Микола Лисенко, Василь Стус, Іван Карпенко-Карий, Ліна Костенко, Сергій Жадан, українська культура стала невід'ємною частиною руху за незалежність.

Національні традиції й надбання – це фундамент, на якому формується єдність українців як в Україні, так і за її межами. Вони зберігають духовний зв'язок поколінь, допомагають зміцнювати міжнародні взаємини й популяризують українську культуру в світі.

Сучасні українці, продовжуючи традиції відомих митців, засвідчують, що саме культура є запорукою успішного майбутнього. Вона потужним голосом на весь світ проголошує про нашу свободу, силу духу й унікальність.

У ці непрості й визначальні для нашої історії часи, коли наш незламний народ відстоює власну незалежність, саме волонтери стали добрими янголами-охоронцями не тільки для військових, але й для цивільних, які потрапили в біду. Вони, не рахуючись із власним часом, організують збір коштів, надають гуманітарну допомогу постраждалим, сприяють евакуації людей з небезпечних регіонів, забезпечують бійців усім необхідним.

До земно вклонімося нашим воїнам, які, незважаючи на небезпеку, віддають свої сили, здоров'я, власне життя заради захисту рідної землі. Вони стали тим щитом, який оберігає наші родини, домівки та наше мирне майбутнє. Завдяки цим титанам, які тримають на своїх сталевих плечах рідну країну, ми маємо можливість жити, вчитися, мріяти та вірити в перемогу!

Від автора

Іван Мацена – гетьман Війська
Запорозького, відомий своїм
господарюванням в Україні з 1687 року. Він
здав їй віру, підніс славу, став
усвідомленням шляхетності та гоніс
свіження про Україну світові. Щедро
фінансував розвиток мистецтва, зокрема
архітектури й малювання, сприяв розвитку
культури та духовності українського народу.

Величний гетьман

Серед степів, де вітер вільно грає,
Гетьман Мазепа військо збирає.
Завзятих козаків скликає на раду:
«Не буде ненависному ворогу пощади!»

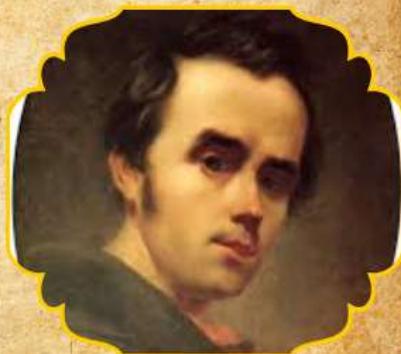
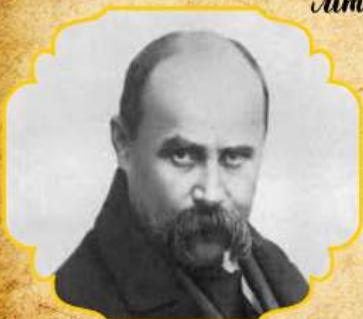
Шаблі весело в полі дзвеніли –
І ворожі голови на землю летіли.
Бились відважно вправні вояки –
Запорозькії славні козаки.

Іван Мазепа – визначний діяч державний,
У військовій справі козарлюга вправний.
А ще він гарно володів пером
І бездоганно знав аж вісім мов.

Сучасні українці – волелюбні люди,
Славу про Івана нестимуть усюди.
Мазепа – найславніший будівничий України,
Бо мріяв він завжди про вільну країну!

Тарас Шевченко – поет, письменник,
художник, живописець, гравер, етнограф,
провідник ідей національного відродження.
Він є творцем ідентичності українського
народу та знаковою постаттю національної
пам'яті України. Його творчість сприяла
розвитку й становленню нової української
літератури.

Кобзар

Великий Кобзар – вірний син України,
Народний співець у всім світі єдиний.
Він словом людей до борні закликав,
І символом волі для нації став.

Тарас Шевченко – поет, патріот –
Уславив на весь світ український народ.
Любив Україну безтямно, їй віддано служив,
Думками в землі рідні линув, бо на чужині жив.

Поет бачив кріпацтво, і горе, і гніт,
Маленьким хлоп'ям пережив безліч бід.
Плекав Україну, як мати – дитя,
У боротьбі за свободу поклав він життя.

Ми вдячні Тарасу за слово святе,
Що правду і віру народу несе.
Нашадки Шевченка живуть у вільній країні,
А слово його в наших серцях аж донині.

Іван Карпенко-Карий – український письменник, драматург, актор, ерудит, новатор, один із корифеїв українського подільського театру, зачинатель нової української драматургії. Саме з ним пов'язують становлення реалістичного театру. І. Карпенко-Карий збагатив українську літературу творами різноманітних жанрів.

Карпенко-Карий – театру душа

Серед степів, де вітер гуляє,
Де червона калина квітне край хат,
Карпенкове слово віру вселяє
І рідна культура буяє як сад.

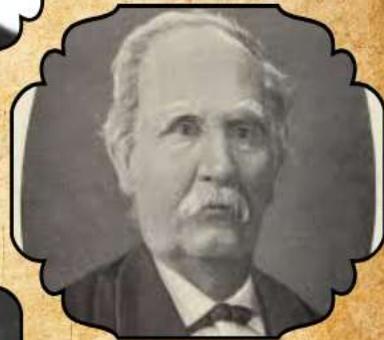
П'єси його віддзеркалюють долі
Селянських злиднів, панської гри.
Правда живе в кожному слові,
Нам у спадок залишив справжні дари.

Істини вічні, прагнення світлі
Звучать у драмах, єднають серця.
І українці, брати його рідні,
П'ють чисту воду з того джерельця.

Письменник збудував театр надії,
Де кожен довершене міг слово почути.
Для України, для її мрії,
Для незалежності, якій завжди бути!

Микола Лисенко – український композитор,
піаніст, диригент, педагог. Він створив понад 600
обробок народних пісень, ораторію для хору.
Його називають батьком української класичної
музики.

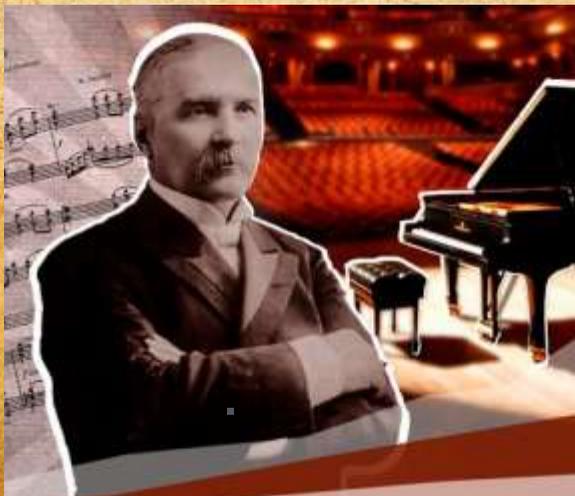

Гетьман української музики

Мета його життя – служити Україні,
А Лисенкові опери сучасні й донині.
Найкращий у світі віртуоз - піаніст
Окрилив свій талант і по світу поніс.

Упродовж життя фольклор він збирав,
Перлини народні в діамант обробляв.
Джерелом його творчості пісня була,
Багатьом його творам початок дала.

У доробку майстра є вальси й полонези,
Мазурки, марші та музичні п'єси.
А музика його лунає по країнах,
Розповідає всім про славу Україну!

Леся Українка – поетеса, перекладачка,
культурна діячка, символ доброти та
духовну незалежність. Вона вдосконалила
формальні можливості української поезії,
розвинула естетичні концепції літератури,
розширила жанрові й стилістичні
можливості поезії, прози, драматургії.

Спів незламної душі

У родині Косачів дітей любили,
Для їхнього розвитку все можливе робили.
Якщо про навчання змалку корпіти,
У майбутньому з'являться дивовижні квіти.

Леся була мила та ніжна, як діти,
Подорожувала у фантастичному світі.
Слова в її віршах – справжні перлини,
А постать – вірний талісман України.

Донька Прометея – тендітна троянда,
Її мужність і сила – приклад для нас.
Красива, незламна, талановита,
Вогник надії в її серці не згас.

Борис Грінченко – письменник, педагог,
літературознавець, етнограф, історик.
Сприяв відродженню української мови,
втілював ідею національної школи. Він
зродив вагомий внесок у справу
систематизації української народної
просвіти, заклав основи української педагогіки.

Великий просвітитель

Душа освітянська, серце палке,
І слово правдиве, як дзвін, б'є.
Свою рідну мову найдужче любив,
Для її процвітання все можливе робив.

Він бачив майбутнє в освіті й свободі,
У праці щоденній, у старанній роботі.
Грінченко – натхнення для душ молодих,
«Словник» його – скарб саме для них.

Софія Крушельницька – за життя визнана
найвидатнішою співачкою світу. Мала
вроджений акторський талант, досконале
виконавське мистецтво. Вона прославила
Україну та українську пісню на весь світ.

Світова зірка

Народилась дівчина в селянській родині,
Батьки українство плекали в дитині.
Соломійка й на фортепіано грала премило,
На сцені Львівської опери звучав її голос.

За кордоном здобула музичну освіту,
З тріумфом гастролювала по всьому світу.
Давала концерти в різних країнах,
Не забувала ніколи про власне коріння.

А українські народні пісні
Завжди жили в серці її.
Коли за кордоном вона їх співала,
Душа її часто додому літала.

Василь Стус – поет-дисидент,
перекладач, прозаїк, літературний
критик, який борівся за правду, свободу
та незалежність України в ХХ ст.

Борець за правду

Ти жив для народу, ти був його радою,
Чоло не схиляв перед вбивчою владою.
Був чесним, сміливим, не став на коліна,
Був вірним країні, незламним борцем.

Був голосом правди і вірив у те,
Що гостреє слово повік не засне.
Хоч біль обіймав твій самотній світанок,
І сніг припорошував табірний ганок.

Стояв ти на захисті права людини,
Боровся із владою майже щоднини.
І весь час вагався і думав про те, що
«цей світ чи знищить, чи прийме» тебе.

Ліна Костенко – українська поетеса,
письменниця, публіцистка, громадська діячка.
Про неї говорять: «Висока жінка, горда, нагел
дунт». Несподарово виїжджала в зону АТО,
щоб підтримати дійців нацвартії, ЗСУ.
Боролася за збереження української мови,
культури, відродження національної свідомості.

Душа України

Поети- шістдесятники, ви нескорені люди!
Народ України про вас не забуде.
За вами – епоха й слово пророчче,
Що розкривало заплющені очі.

Ліна Костенко – з цієї плеяди,
Її слово лунало, як постріл гармати.
З її рим проростали людськії надії,
Змінюючи погляд на тогочасні події.

Ця сильная жінка не мала страху,
Бо правда сильніша за біль і тюрму.
Крізь час, заборони її слово летить,
А правди святої не можна спинить.

Ліна Костенко – приклад незламності,
Віри, надії в перемогу державності.
Уособлює дух сміливості й свободи,
І через це її шанують у народі!

Серій Жадан – письменник, поет,
перекладач, проладський діяч, фронтмен
гурту «Жадан і Собаки», штаб-сержант
служби військової журналістики.

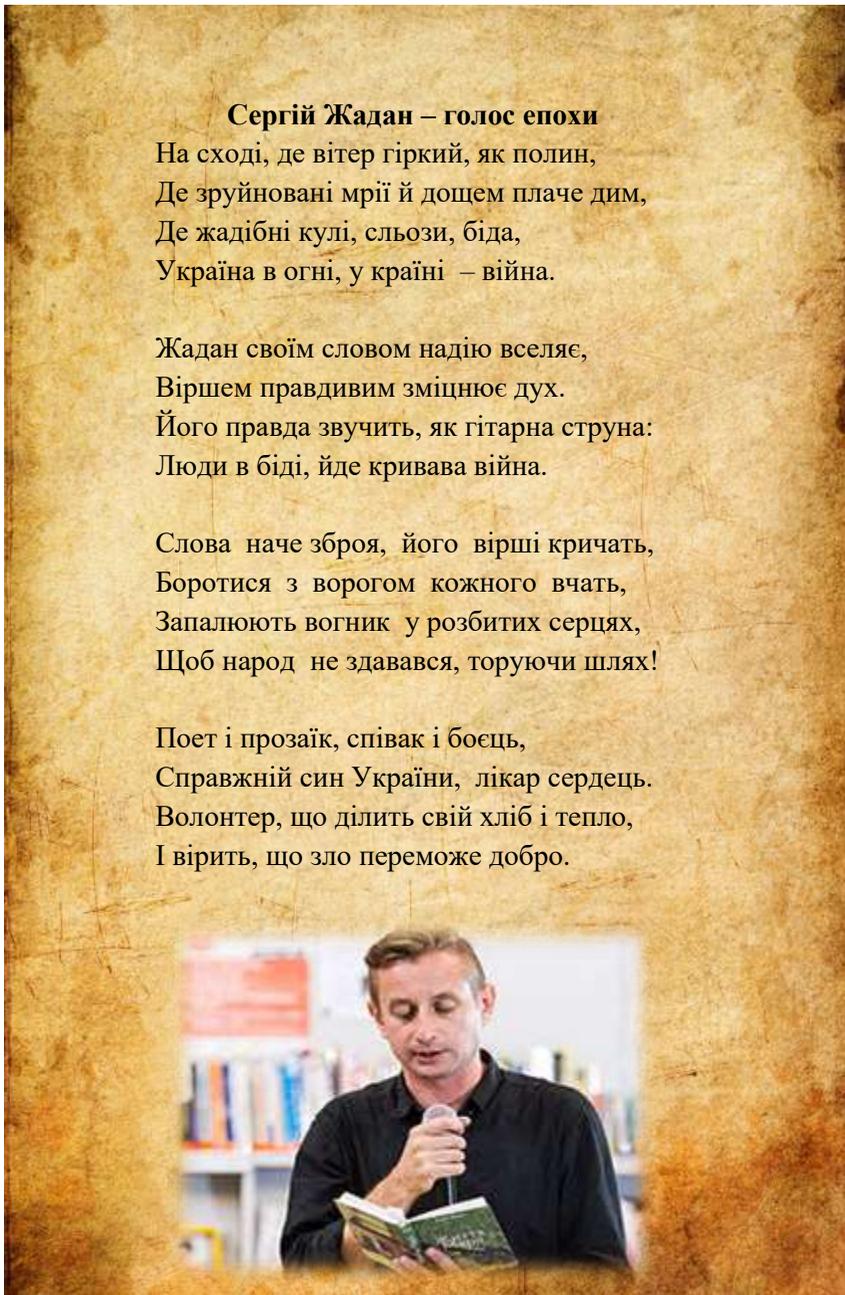
Сергій Жадан – голос епохи

На сході, де вітер гіркий, як полин,
Де зруйновані мрії й дощем плаче дим,
Де жадібні кулі, сльози, біда,
Україна в огні, у країні – війна.

Жадан своїм словом надію вселяє,
Віршем правдивим зміцнює дух.
Його правда звучить, як гітарна струна:
Люди в біді, йде кривава війна.

Слова наче зброя, його вірші кричать,
Боротися з ворогом кожного вчать,
Запалюють вогник у розбитих серцях,
Щоб народ не здавався, торуючи шлях!

Поет і прозаїк, співак і боєць,
Справжній син України, лікар сердець.
Волонтер, що ділить свій хліб і тепло,
І вірить, що зло переможе добро.

Гурт «Ваха Браха» – етно-хаус гурт, який поєднує народні мотиви з сучасними звучаннями. Їхні виступи на міжнародних фестивалях популяризують українську культуру і доносять її далі до глобальної аудиторії.

«Даха Браха» – голос України

Зі сцени звучить пісенний розмай –
«Даха Браха» оспівує наш рідний край.
Дзвінки голоси, як Дніпро, що живе,
А звук барабанів – мов серце живе.

Та музика лине, де сяє світанок,
Звуки бандури пробуджують ранок.
У піснях лунають народні мотиви,
Народжують в душах золоті переливи.

Цей гурт надихає любити своє,
А ще відкривати постійно нове.
Пісні «Дахи Брахи» руйнують кордони
І вчать нас долати усі перепони.

Віта Кін – дизайнерка, модельєрка та фотографиня. Вона перетворила українську вишиванку на світовий тренд, популяризуючи елементи традиційного одягу, основою якого стали національний орнамент, візерунки та вишивка.

Майстриня краси

Вишита сорочка – історія народу,
Який багато років здобував свободу.
У сучасному світі – ознака ідентичності,
Духовності, культури, людської міцності.

У дизайнерських сорочках кожна нитка
Повільно перетворюється в квітку.
Червоні, чорні, синії нитки
Такі чарівнії малюють завитки.

Модний стиль – об'єднання часів,
Де минуле й майбутнє сплелися в єдине.
І на подіумах далеких країв
Популярним є одяг моєї країни.

Галина Таран – поетеса, письменниця,
членкиня Національної спілки письменників
України, редакторка літературно-
художнього альманаху
«Красноградські етюди». Є почесною
громадянкою міста Краснограда.

Зірка мого краю

Вона письменниця, вона поетеса,
Про неї пише місцева преса.
Веде активний спосіб життя,
Кожен ранок дарує їй нові відчуття.

Вірші Галини про власну родину,
Про Красноградщину, про Україну,
Про далеке дитинство, маленьке село,
У якому подвір'я бузком поросло.

Про схід сонця барвистий, про Берестову,
Про смугу лісу, що прим'яла траву.
Вона вірить у силу свого народу,
Який бореться за власну свободу.

Її голос лунає так дзвінко,
У словах лише правда й міць:
«Я жінка звичайна. Я жінка
Із роду богинь і цариць».

Волонтери – це люди, які змінюють світ своїми добрими справами. Вони безкорисно допомагають військовим та постраждалим від війни. Їхня самовідданість та щирість єднують людей та роблять наш світ кращим.

Оксана та Віктор
Стадники

Барбара Ханкельдієва

Олена Войт

Дар'я Волобуєва

Люди з добрим серцем

Волонтери – щирі люди, наближають перемогу,
Надають вони нужденним безкоштовну допомогу.
Їхні щедрі й теплі душі усяк дарують нам надії,
Без палички чарівної вони здійснять усі мрії.

І у нашому рідному місті
Волонтери працюють і вдень, і вночі.
Наближають в тилу перемогу щоднини,
Їх натружені руки працюють невпинно.

Войт Олена, Ханкельдієва Варвара,
Волобуєва Дар'я, Стадник Оксана—
Ці жінки-волонтерки про воїнів дбають
І усім, хто в біді, плече підставляють!

Військові захищають державу, її громадян,
територіальну цілісність та суверенітет.
Воїни стоять на варті нашої безпеки, часто
жертвуючи власним комфортом,
здоров'ям, і, часом, життями. Для
українців вони є втіленням героїзму та
віри.

Янголи-охоронці України

Ці хлопці сильні духом, мужні, сміливі,
Вони першими стали на захист країни.
Безстрашно дивляться у вічі ворогам,
Очей не стулять, щоб гарно спалось нам.

Незламні й самовіддані герої—
Наші славні українські військові.
Вони мужні й сильні соколи,
Уклін вам, рідні хлопці, до землі.

Вічна пам'ять і вічная слава солдатам,
Що полягли в нерівному бою.
Віддали життя за батьків і родину,
За незалежну і вільну країну.

Номінація «Історія і державотворення»

***Традиції коровайництва. Відродження
мистецтва тістотворення на
Зачепилівщині***

*Бовкун Катерина, Альошина Поліна,
учениці 6 класу
комунального закладу «Миколаївський
ліцей» Зачепилівської селищної ради
Берестинського району Харківської області*

*Керівник: Владимирець О.М
учитель історії
комунального закладу «Миколаївський
ліцей» Зачепилівської селищної ради
Берестинського району Харківської області*

ВСТУП

Традиції коровайництва в Україні є яскравим проявом народної культури, що поєднує в собі глибокі історичні корені, сакральність і художню майстерність. Коровай як обрядовий хліб відіграє важливу роль у весільній обрядовості українців, уособлюючи добробут, єднання родини, продовження роду та духовне благословення молодят. Ця традиція, що пройшла крізь століття, продовжує зберігатися і в сучасному суспільстві, хоча і зазнає певних трансформацій.

Актуальність теми. Сьогодні, у добу глобалізації та змін культурних цінностей, особливо важливо зберігати й

відроджувати традиції, що є невід'ємною складовою національної ідентичності. Коровайництво, як унікальний пласт української обрядової культури, потребує не лише ретельного вивчення, а й популяризації серед молоді. Збереження таких традицій сприяє відновленню зв'язку між поколіннями, а також формує усвідомлення культурної спадщини як невичерпного джерела духовного багатства.

Мета дослідження – вивчити традиції коровайництва в Україні, їх історичний розвиток, символіку та обрядове значення, а також сучасний стан цієї культури на місцевому матеріалі.

Об'єкт дослідження – коровай як обрядовий хліб у традиційній українській культурі.

Предмет дослідження – процеси випікання короваю, їх ритуальний контекст, символічне значення та регіональні особливості мистецтва короваю в Україні.

У ході дослідження буде проаналізовано історичні джерела, етнографічні матеріали, а також зібрано свідчення сучасних майстрів коровайництва. Це дозволить висвітлити як унікальні особливості, так і універсальні риси цієї обрядової традиції, її значення для формування культурного обличчя українського народу.

РОЗДІЛ I. КОРОВАЙ – ТРАДИЦІЙНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ СВЯТКОВИЙ ХЛІБ

Українці здавна надавали хлібу особливого значення, порівнюючи круглу хлібину із сонцем – джерелом тепла та світла. Особливо виділяється коровай – обрядовий хліб, популярний серед слов'янських народів, але для української культури він має унікальну символіку. Як елемент обрядової традиції, коровай відіграв важливу роль у ритуалах і був утіленням благополуччя, єдності та родючості.

Згадки про коровай зустрічаються ще в давньоруській літературі. Хоча церква колись засуджувала язичницький характер цієї страви, коровай зберіг свій високий символічний статус, особливо у весільних обрядах. Його відсутність на весіллі вважалася великим недоліком, а людей, позбавлених короваю, називали «безкоровайними». Вираз «сидить, як коровай на весіллі» підкреслює особливий статус і значення цього хліба.

Коровай символізував єднання молодят та створення нової сім'ї. Його випікання було ретельно продуманим ритуалом, сповненим магічних дій, які мали забезпечити щасливе подружнє життя. Цей обряд сягає XVII століття і включав не лише сам коровай, а й інший весільний хліб: короваєць і гуски.

Процес випікання короваю супроводжувався піснями, молитвами та обрядовими діями. До цього залучали лише щасливих у шлюбі жінок, адже вірили, що їхній позитивний досвід передасться молодій парі. Коровайниць запрошували парну кількість, найчастіше четверо або шестеро, і лише зрідка двох. Коровайниці обов'язково несли з собою щось з продуктів на коровай: масло, яйця, цукор, мед, борошно. Адже об'єднання продуктів від різних господарок мало на меті скріпити молоду сім'ю.

Приготування короваю мало численні символічні аспекти. Наприклад, форма, прикраси, і навіть те, хто бере участь у випіканні, мали магічне значення. На коровай робили пташечок, колоски пшениці, калину, виноград, кожен з яких уособлював щастя, добробут чи вірність. Процес випікання також супроводжувався суворими заборонами: уникали шуму, щоб тісто не осіло, а під час посадки в піч двері зачиняли, «щоб добро не вийшло з хати».

Готовий коровай прикрашали барвінком, ягодами калини, стрічками та гілками плодкових дерев. Його подавали на вишитому рушникові, а в кінці весілля ділили між усіма гостями.

Верх короваю залишався для молодят, низ віддавали музикантам, а прикраси дарували незаміжнім дівчатам на щастя.

Цікавим фінальним обрядом було «обтанцьовування короваю», коли гості співали, танцювали, а свати вручали шматки хліба разом із побажаннями. Перед розподілом короваю проводили жартівливий ритуал очищення весільного дружби, додаючи веселощів церемонії.

Отже, весільний коровай – це не лише смачна випічка, а й глибокий символ єднання, добробуту та щастя, що став невід’ємною частиною української обрядової культури.

РОЗДІЛ II. ВІДРОДЖЕННЯ ТРАДИЦІЇ КОРОВАЙНИЦТВА НА ЗАЧЕПИЛІВЩИНІ

На українських теренах традиція випікання короваїв сягає глибокої давнини і є невід’ємною складовою обрядової культури. У кожному селі чи містечку існували майстрині, які володіли мистецтвом створення цього сакрального хліба. Однією з таких майстринь є Лідія Валентинівна Рудь – відома коровайниця, яка стала символом збереження та примноження місцевих традицій.

Її роботи вирізняються не лише витонченим оздобленням, але й дотриманням усіх стародавніх ритуалів. Лідія Рудь не просто випікає хліб – вона вкладає в кожен коровай душу, перетворюючи його на справжній витвір мистецтва. Випечені нею короваї прикрашені птахами, листочками, кетягами калини, що символізують любов, злагоду і щасливе подружнє життя. Завдяки своїй майстерності вона здобула повагу та любов односельців, а також стала живим уособленням місцевої культурної спадщини.

У цьому розділі ми розглянемо життєвий шлях Лідії Рудь, її внесок у збереження традиції випікання короваїв, а також те, як її творчість вплинула на популяризацію українських гастрономічних традицій.

Народилася й усе життя Лідія Валентинівна прожила в селі Олександрівка Зачепилівського району (нині Берестинський район). Після закінчення восьмирічної школи — медичне училище, але за фахом так і не склалося попрацювати. Проте вона не шкодувала, бо всю себе віддавала родині: щоб і дітки були доглянуті, і щоб квіти буяли біля будинку, а в садку та на городі всього було вдосталь. З часом з'явилося справжнє захоплення, що стало великим коханням. Лідія Валентинівна відродила традиції випічки короваїв як святкового, урочистого хліба.

Крім короваю, вона популяризує й інші традиційні та новітні українські страви: пироги з різним начинням, весільні шишки, вареники, борщ, торти, тістечка, зефір та багато іншого. Усе вона виготовляє з великим натхненням, із душею, через що вироби виходять гарними та смачними.

Працюючи з тістом, вона вдосконалює не лише свою майстерність, а й досліджує історію, традиції, звичаї та особливості короваю кожного регіону України.

«Є традиція весільного короваю: батькам молодих перед весіллям розповідають, як випікався святковий коровай. Якщо він вискочив, гарно спікся, не тріснув — то і сім'я буде доброю та в повазі», — розповідає про свої вироби пані Лідія.

Коровайництво – це не промисел і навіть не ремесло, це – мистецтво тістотворення.

Почалося все під час карантину 2020 року. Гортаючи сторінки соціальних мереж, Лідія Валентинівна натрапила на подільський диво-коровай Оксани Ключко, майстрині з Вінниці. Це було й кохання з першого погляду, і виклик самій собі: «Якщо хтось так зміг, то і я зможу!» – сказала і записалася на майстер-клас до коровайниці. Потім був онлайн-майстер-клас у майстрині Людмили Шокало.

Коровайництво стало захопленням. Вона пекла коровай та пригощала ними знайомих, друзів, сусідів, родичів. Хтось і

порадив дати оголошення про випічку короваїв на замовлення. Пішли замовлення, і сарафанне радіо рознесло звістку далеко за межі села та району.

Вперше завітала на «КоровайФест» восени 2023 року. З того часу родина коровайниці є бажаним і повноправним учасником кулінарних свят: фестивалів, ярмарків. На таких заходах вони обмінюються досвідом, презентують свою майстерність, знаходять нових знайомих і однодумців.

З 2023 року Лідія та її чоловік Андрій стали постійними гостями традиційних гастрономічних етнофестивалів в Опішні. Один із них – «Борщик у глиняному горщику» в серпні 2024 року. На фестивалі, основною особливістю якого є приготування різних видів борщу та випічки в печі, коровайниця представляла Зачепилівську громаду короваєм, шишками і пиріжечками з цукровим буяком, виготовленими за сімейним рецептом.

Восени цього року збудувала на підвір'ї піч для випічки негабаритних виробів, таких як дивні. У цій печі випікали здобу до одного метра заввишки. Дивні стали новою окрасою та доповненням до короваїв, оскільки є весільним святковим десертом.

За неповні чотири роки пані Лідія мала дві персональні виставки з мистецтва тістотворення й отримала багато схвальних відгуків. Фото подружжя Рудів прикрашає глянець «Українська родина» №6 за 2024 рік.

З початком повномасштабного вторгнення родина Рудь активно допомагає ЗСУ: сотнями готує смаколики для воїнів, паски до Великодня, домашні ковбаски, вареники, пиріжки у великій кількості. Усе передає на фронт. Родина Рудь має тісні контакти з багатьма учасниками бойових дій. Вони цікавляться їхніми потребами і намагаються вирішити те, що їм під силу: кому – в'язані власноруч шкарпетки, кому – смачну домашню їжу, а кому – весільний коровай за його прямим призначенням. У

грудні пані Лідія отримала медаль «За патріотизм та співпрацю» від командира військової частини 3005 НГУ.

Традиції української випічки короваїв є унікальним явищем, що поєднує кулінарне мистецтво, обрядовість і духовність. Життєвий приклад Лідії Валентинівни Рудь демонструє, як збереження та розвиток цих традицій може стати не лише способом самореалізації, але й вагомим внеском у популяризацію української культури. Її майстерність, любов до справи, готовність ділитися досвідом і допомагати іншим, особливо в умовах війни, заслуговують на визнання і пошану. Її короваї, оздоблені символічними елементами, є не просто хлібом, а справжніми витворами мистецтва, що передають дух українських звичаїв.

Висновки

У ході дослідження нами було проаналізовано літератури з етнографії, матеріали з історії, а також зібрано свідчення сучасних майстрів коровайництва. Це допомогло нам висвітлити як унікальні особливості, так і універсальні риси цієї обрядової традиції, її значення для формування культурного обличчя українського народу.

Нами було встановлено, що мистецтво тістотворіння зберігається в культурі нашого народу в різних регіонах України і переважно на Правобережжі.

В нашому краї, на Зачепилівщині, традиція святкової випічки була дещо призабута через певні суспільно-економічні та історичні фактори. Господині випікали Великодні паски, пиріжки та пироги з різним начинням залежно від сезону. Але коровай, як весільний, обрядовий хліб і шишки в 60-90-х роках зрідка випікали вдома, віддаючи перевагу хлібопекарням у виготовленні цієї здоби.

Відродження випічки короваю в нашому районі пов'язане з ім'ям майстрині Рудь Лідії Валентинівни. Вона популяризує традиційні українські страви, відроджує забуті традиції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Артюх Л. Ф. Українська народна кулінарія. – Київ: Наукова думка, 1977. 184 с.
2. Воропай О. Обряди і страви українців. – Київ: Либідь, 1993. – 3335 с.
3. Гаврилук Н. В. Традиційна українська культура: Життєвий цикл людини. – Київ: СтилоС, 2000. 256 с
4. Дмитренко М. К. Коровай: символіка та традиції. – Київ: Мистецтво, 2001. 128 с
5. Ковалик І. І. Народні звичаї та обряди українців. – Львів: Каменяр, 1992. 240 с
6. Лозко Г. С. Українські весільні обряди. – Київ: АртЕк, 2002. 320 с.
7. Макарчук С. А. Українська етнографія. – Львів: Світ, 2004. 456 с.

Додаток А

Святковий коровай

Додаток Б

Лідія Валентинівна учасниця
етнофестивалю в Опішні

Додаток В

Фото примірника журналу «Українська Родина»

Додаток Г

Великодні дарунки для фронту

Додаток Д

*Медаль ЗА ДОПОМОГУ ТА
ПАТРИОТИЗМ*

Науковці Харківщини у культурному просторі України: синергія науки і мистецтва в розвитку суспільства

*Бровко Анастасія, учениця 10 класу
комунального закладу «Златопільський ліцей № 2
Златопільсько міської ради Харківської області»*

*Керівник: Грицюк Олена Сергіївна,
учитель історії комунального закладу
«Златопільський ліцей № 2
Златопільської міської ради Харківської області»*

ВСТУП

Актуальність теми роботи. Науковці Харківщини відіграють вагомую роль у культурному просторі України, демонструючи унікальний синтез науки і мистецтва. У сучасному світі, що характеризується швидкими соціальними та технологічними змінами, співпраця між науковою та мистецькою спільнотами сприяє культурному та суспільному розвитку. Харківщина, як регіон із потужною науковою школою і багатою культурною спадщиною, є прикладом того, як синергія науки і мистецтва може стати рушієм інновацій, формування національної ідентичності та міжнародного визнання.

Актуальність теми визначається необхідністю дослідження інтеграції науки й мистецтва в культурному просторі, а також їхнього впливу на розвиток суспільства, освіти, культури та технологій. Унікальність науково-культурного потенціалу Харківщини вимагає подальшого аналізу для розкриття його можливостей у глобальному контексті.

Метою дослідження є вивчення ролі науковців Харківщини у культурному просторі України, аналіз синергії науки і мистецтва та оцінка їх впливу на розвиток суспільства.

Для виконання сформульованої мети дослідження, нами були поставлені наступні завдання:

- Проаналізувати історичний розвиток науки і мистецтва на Харківщині.
- Дослідити приклади співпраці між науковцями та діячами мистецтва.
- Визначити вплив міждисциплінарних проєктів на культурний розвиток регіону.
- Розглянути сучасні тенденції у синергії науки і мистецтва на Харківщині.
- Оцінити роль науковців Харківщини у популяризації української культури на міжнародній арені.

Об'єктом дослідження є науково-культурний простір Харківщини як складова української національної культури.

Предметом дослідження є синергія науки і мистецтва у культурному просторі Харківщини та її вплив на розвиток суспільства.

Методи дослідження в роботі використані такі: пошуковий по наявній методичній та науковій літературі із аналізом знайденого матеріалу, порівняння, класифікація, аналіз документації, аналіз і синтез, історичний метод, метод кейс-стаді.

Джерельна база дослідження. Робота ґрунтується на аналізі законодавства України та зарубіжних країн, науково-методичної літератури, методичних посібників, наукових статей, періодичних видань та напрацювань сучасних та попередніх вчених і дослідників в галузі історії української культури.

Структура роботи. Робота складається з 34 аркушів друкованого тексту, 6 додатків і налічує 22 джерел використаної літератури.

РОЗДІЛ 1

ОСОБЛИВОСТІ ХАРКІВЩИНИ ЯК РЕГІОНУ, ЩО ПОЄДНУЄ ПОТУЖНИЙ НАУКОВИЙ І МИСТЕЦЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ

Харківщина є унікальним регіоном України, де гармонійно поєднуються потужний науковий потенціал та багаті мистецькі традиції. Це поєднання сприяє розвитку інноваційних підходів у культурній сфері та створює сприятливі умови для міждисциплінарної співпраці.

У Харкові діють провідні наукові установи, такі як Науково-технологічний комплекс «Інститут монокристалів» НАН України та Інститут радіофізики та електроніки імені О.Я. Усикова НАН України, які здійснюють фундаментальні дослідження в різних галузях науки [22].

Мистецьке життя Харківщини представлено численними культурними інституціями, серед яких Харківська державна академія культури, що є провідним закладом вищої освіти у сфері культури та мистецтв.

Таке поєднання наукового та мистецького потенціалу створює унікальне середовище для розвитку інноваційних культурних проєктів, сприяє збереженню та популяризації культурної спадщини, а також стимулює творчий розвиток регіону.

Харківщина має тривалу історію розвитку науки та культури, що розпочалася ще у XVIII столітті, коли регіон став центром освітнього й інтелектуального життя на сході України. Одним із перших вищих навчальних закладів, заснованих на Харківщині, є Харківський університет (нині Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна) (додаток А), відкритий у 1805 році. Його створення стало важливим кроком у формуванні регіону як наукового осередку [6].

Харківський університет відіграв ключову роль у розвитку гуманітарних наук та мистецьких напрямів. Наприклад, у XIX столітті тут почали проводити дослідження з літературознавства, історії мистецтва та етнографії, що дало поштовх до створення музейних колекцій і виставкових залів. Науковці університету активно співпрацювали з митцями, формуючи нові підходи до збереження культурної спадщини.

Окрім університету, значний вплив на розвиток науково-мистецького потенціалу Харківщини здійснили спеціалізовані наукові інститути. Наприклад, Науково-дослідний інститут українознавства та Всесоюзний інститут охорони праці були майданчиками для міждисциплінарних досліджень, що інтегрували досягнення науки та мистецтва [11]. Ці установи не лише проводили фундаментальні дослідження, а й брали участь у культурно-просвітницьких заходах, що популяризували науку серед населення.

З мистецької точки зору Харківщина також вирізняється своїми традиціями театрального мистецтва. Харківський театр ім. Т. Г. Шевченка (додаток Б), заснований ще у 1920 році, став майданчиком, де експериментували з новими художніми формами та залучали до співпраці представників академічних кіл. Саме тут зароджувалися модерні мистецькі напрямки, які поєднували досягнення науки та естетики [6]. Значний внесок у розвиток науки та мистецтва зробила і Харківська політехніка. Цей навчальний заклад став піонером у впровадженні інженерних розробок, які застосовувалися в створенні сценічного обладнання для театрів та кіноіндустрії. Таке поєднання технічних знань із творчістю дозволило вивести мистецтво Харківщини на новий рівень.

Харківщина є не лише важливим освітнім центром, але й осередком інновацій у культурі та мистецтві. Особливо важливою є роль регіону в інтеграції новітніх технологій у творчі

процеси. Наприклад, у Харкові активно розвиваються проекти цифрової реконструкції архітектурних пам'яток. Ці ініціативи об'єднують зусилля науковців, інженерів і митців для створення 3D-моделей історичних споруд, які допомагають відтворити їхній первісний вигляд та популяризувати культурну спадщину серед молоді [7].

Ще одним прикладом міждисциплінарної співпраці є фестиваль «Ніч науки», який щорічно проводиться в Харкові. Цей захід став платформою, де наукові інституції та культурні організації демонструють свої досягнення. Відвідувачі мають змогу ознайомитися з інтерактивними експозиціями, що поєднують наукові розробки та мистецькі інсталяції. Такий підхід дозволяє зробити науку доступнішою, а культуру — сучаснішою [2].

Історично, важливу роль у формуванні мистецького потенціалу Харківщини відіграли емігрантські хвилі, які привнесли нові ідеї та погляди. У 1920-1930-х роках регіон став домом для багатьох митців, які шукали можливостей для творчого самовираження. Наприклад, у Харкові працювали художники авангардного напрямку, такі як Казимир Малевич, який свого часу викладав у місцевих художніх школах. Це сприяло утворенню мистецького середовища, яке перебувало на перетині традицій та інновацій [3].

Сьогодні Харківщина продовжує бути майданчиком для розвитку нових форм взаємодії науки й культури. Наприклад, Харківський планетарій не лише популяризує астрономічні знання, а й активно співпрацює з художниками та дизайнерами у створенні мультимедійних шоу. Такі заходи, як «Космічна музика», залучають як дорослих, так і дітей, формуючи нові способи сприйняття науки через естетику [10].

Унікальність регіону також полягає в розвитку освіти, яка поєднує наукові дослідження із мистецьким підходом.

Наприклад, Харківська школа архітектури є одним із провідних закладів, які активно інтегрують технології в дизайн та урбаністику. Їхні випускники створюють проекти, що поєднують інженерну точність і мистецьку виразність, чимало з яких отримують міжнародне визнання [5].

Окремої уваги заслуговує роль музеїв і галерей Харківщини у формуванні культурного простору, тісно пов'язаного з науковою діяльністю. Наприклад, Харківський художній музей володіє однією з найбільших колекцій мистецтва в Україні, яка активно вивчається науковцями. Музей не лише зберігає художню спадщину, а й проводить наукові конференції та круглі столи, спрямовані на популяризацію української культури. Співпраця з університетами дозволяє залучати до цього процесу студентів, які отримують унікальний досвід роботи з культурними артефактами.

Харківський літературний музей, у свою чергу, є важливим осередком дослідження літературної спадщини України. Його проекти часто мають науково-дослідницький характер, зокрема щодо вивчення творчості письменників Розстріляного Відродження, значна частина яких діяла саме в Харкові. Музей активно співпрацює з істориками, мовознавцями та культурологами для створення інтерактивних експозицій і цифрових архівів, що роблять літературу доступнішою для широкої аудиторії [1].

Важливим фактором розвитку науки й культури в регіоні є вплив грантових програм і міжнародних ініціатив. Наприклад, проекти за підтримки програми «Креативна Європа» дозволяють реалізовувати міждисциплінарні заходи, що об'єднують науковців, митців і представників технологічного сектору. Зокрема, такі проекти сприяють створенню інтерактивних виставок, які демонструють поєднання мистецтва з науковими досягненнями в області віртуальної реальності та голографії [5].

Харків також є центром видавничої справи, яка тісно пов'язана з науковими та культурними процесами. У місті видається значна кількість науково-популярної літератури, що популяризує досягнення українських учених і художників. Видавництва, такі як «Фоліо» та «Ранок», активно співпрацюють із університетами й культурними організаціями для створення книг, які не лише поширюють знання, а й формують позитивний імідж України на міжнародній арені.

Окрім традиційних форм співпраці, Харківщина активно використовує сучасні цифрові платформи для розвитку науки й культури. Наприклад, проекти зі створення онлайн-курсів, спрямованих на популяризацію українського мистецтва, мають значний успіх. Ці курси дозволяють охопити широку аудиторію, включно з тими, хто перебуває за межами України. Таким чином, Харківщина не лише зберігає свої культурні традиції, а й адаптує їх до вимог сучасного світу.

У другій половині ХХ — на початку ХХІ століття Харківщина стала осередком значних інновацій у сфері мистецтва та технологій. Зокрема, впровадження цифрових технологій суттєво трансформувало художні практики, сприяючи появі нових форм вираження та взаємодії з аудиторією. Цифрове мистецтво, яке активно розвивається в регіоні, об'єднує художників, які використовують сучасні технології для створення інтерактивних інсталяцій, віртуальної реальності та інших новаторських проектів.

Інноваційні проекти в галузі мистецтва на Харківщині також підтримуються через грантові програми, такі як гранти фонду Бориса Лур'є, спрямовані на підтримку нонконформістських та інноваційних проектів у різних сферах мистецтва, включаючи скульптуру, поезію, музику та візуальні мистецтва. Як бачимо, Харківщина є унікальним регіоном, де наука та мистецтво гармонійно взаємодіють, створюючи потужний культурний і

науковий потенціал. Історичні традиції, сучасні інновації та активна міждисциплінарна співпраця стали основою для формування унікального середовища, яке сприяє інтеграції новітніх технологій у творчі процеси. Значну роль у цьому відіграють провідні наукові та культурні інституції регіону, а також участь Харківщини у міжнародних програмах і проєктах.

Інститути науки та мистецтва регіону не лише зберігають і популяризують культурну спадщину, але й адаптують її до сучасного цифрового простору. Проєкти у сфері освіти, видавничої справи та інтерактивних експозицій демонструють, як наука й культура можуть співіснувати, створюючи нові можливості для розвитку регіону.

Таким чином, Харківщина є прикладом того, як гармонійне поєднання науки та мистецтва може не лише зберігати культурну спадщину, а й сприяти розвитку суспільства в умовах сучасних викликів.

РОЗДІЛ 2

РОЛЬ НАУКОВЦІВ У КУЛЬТУРНОМУ РОЗВИТКУ ХАРКІВЩИНИ

2.1. Біографії видатних науковців Харківщини, які впливали на культурний простір

Кінець XX — початок XXI століття ознаменувався інтенсивним розвитком науки на Харківщині, де провідні науковці не лише працювали над фундаментальними дослідженнями, а й активно впливали на культурне середовище. Їхні досягнення стали основою для створення міждисциплінарних проєктів, інтеграції науки та

мистецтва, а також популяризації знань серед різних верств населення.

Одним з видатних науковців був **Валентин Сергійович Бахрушин** (1940–2021), український фізик і педагог, зробив вагомий внесок у розвиток фізики та її інтеграцію з іншими галузями знань. Як професор Харківського університету імені В. Н. Каразіна, він запровадив новаторські підходи до викладання природничих наук, які базувалися на міждисциплінарній співпраці [22]. Його дослідження в області оптики та голографії відкрили нові можливості для створення інтерактивних мистецьких об'єктів, які використовувалися в музеях та театральних постановках Харківщини. Зокрема, виставки на основі голографії, створені за участі Бахрушина, демонстрували синтез науки і мистецтва, що сприяло їхній популярності серед молоді.

Культурну спадщину для Харківщини залишив видатний історик **Олександр Петрович Штепа**, який був одним із провідних дослідників культурної спадщини Слобожанщини. Його монографія «Культурна спадщина Слобожанщини: історичні аспекти» стала важливим джерелом для організації музейних експозицій та культурних заходів у Харкові [3]. У цій праці він аналізував вплив історичних подій на формування регіональної ідентичності, що стало основою для популяризації української культури на міжнародному рівні. Його дослідження активно використовувалися при створенні проєктів, пов'язаних із збереженням культурної спадщини, таких як тематичні виставки в Харківському історичному музеї.

Ще одним видатним науковцем був **Віталій Григорович Пасічник**, який спеціалізувався на інтерактивних технологіях, що активно впроваджувалися у сферу культури Харківщини. Його стаття «Інтерактивні технології в музеях: досвід Харківщини» стала методичним посібником для багатьох музеїв

України [4]. Завдяки його розробкам у музеях Харкова впроваджувалися мультимедійні технології, які надавали можливість відвідувачам взаємодіяти з експонатами через цифрові платформи. Одним із найбільш успішних проєктів Пасічника був «Цифровий архів Харківщини», що дозволив оцифрувати й зберегти віртуальні копії понад 500 об'єктів культурної спадщини.

Свої досягнення в науку і мистецьку освіту внесла культуролог **Олена Вікторівна Гребенюк** у своїй монографії «Мистецтво та наука в сучасному світі» досліджувала роль науки у формуванні нових підходів до мистецької освіти [19]. Під її керівництвом було проведено декілька міжнародних конференцій, присвячених темі інновацій у мистецтві. Одним із ключових досягнень стала організація навчальних курсів для викладачів мистецьких дисциплін, що включали новітні методи викладання із використанням наукових досягнень. Це дозволило значно підвищити рівень мистецької освіти в Харкові та Україні.

Діяльність цих видатних науковців кінця ХХ — початку ХХІ століття демонструє, як наука може бути інтегрована в культуру, створюючи нові форми взаємодії між цими сферами. Вони сприяли збереженню культурної спадщини, розвитку освіти та популяризації науки, що зробило Харківщину важливим центром культурно-наукової інтеграції.

Таким чином, кінець ХХ — початок ХХІ століття характеризувався появою нових підходів до інтеграції науки та культури, 182 обули ініційовані провідними науковцями Харківщини. Їхня діяльність відкрила нові перспективи для міждисциплінарної співпраці, зокрема в освітніх і культурних проєктах. Таким чином, кінець ХХ — початок ХХІ століття характеризувався появою нових підходів до інтеграції науки та культури, 182 обули ініційовані провідними науковцями Харківщини. Їхня діяльність відкрила нові перспективи для

міждисциплінарної співпраці, зокрема в освітніх і культурних проєктах.

2.2. Приклади співпраці науковців із діячами мистецтва

Інтеграція науки та мистецтва на Харківщині кінця ХХ — початку ХХІ століття стала основою для створення унікальних міждисциплінарних проєктів. Співпраця науковців із митцями сприяла розвитку нових форм культурного вираження, збереженню історико-культурної спадщини та популяризації інноваційних підходів у мистецтві.

У 2005 році кафедра оптики Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна разом із Харківським театром опери та балету ім. М. В. Лисенка започаткувала проєкт «Світлові інсталяції в оперних постановках». У рамках цього проєкту використовували лазерні системи, що дозволяли створювати динамічні сценографічні елементи, які взаємодіяли з акторами на сцені. Постановка опери «Мазепа» за участю таких технологій стала справжньою подією, оскільки вперше в Україні було застосовано поєднання класичного театрального мистецтва із сучасною фізикою світла [16].

У 2012 році Науково-дослідний центр збереження культурної спадщини Харківщини ініціював спільний проєкт із факультетом архітектури Харківського національного університету будівництва та архітектури. Метою проєкту була цифрова реконструкція архітектурних пам'яток, що постраждали від часу та людського втручання. Науковці використовували сучасні методи лазерного сканування та 3D-моделювання для створення інтерактивних віртуальних копій будівель, серед яких особливе місце зайняли Успенський собор та Благовіщенський кафедральний собор [13]. Цей проєкт став прикладом успішного

синтезу науки, мистецтва та технологій, дозволяючи зробити культурну спадщину доступною широкій аудиторії.

Співпраця між Харківським художнім музеєм та кафедрою електроніки Харківського політехнічного інституту дала початок проєкту «Аудіовізуальна культура: синтез звуку й образу». У рамках цього проєкту в 2015 році була створена серія інсталяцій, які поєднували мультимедійні технології з класичним живописом. Відвідувачі могли спостерігати, як звукові ефекти впливають на візуальне сприйняття картин, що додавало нових аспектів до розуміння мистецтва [20]. Співпраця між Харківським університетом мистецтв імені І. П. Котляревського та біологічним факультетом Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна дала старт проєкту «Природа і музика». У рамках цього проєкту досліджувалася взаємодія біологічних ритмів рослин із музичними композиціями. Результати були презентовані на міжнародній виставці у Відні, де проєкт отримав схвальні відгуки.

Інший цікавий приклад співпраці — створення серії скульптур «Технології майбутнього», 184 були представлені у 2022 році в Харківському літературному музеї. Митці використовували 3D-друк для створення композицій, а науковці допомагали оптимізувати матеріали для друку, розробляючи легкі, але міцні структури. Ще одним із важливих прикладів співпраці науки і мистецтва стали щорічні фестивалі «Наука і творчість», організовані Харківською державною академією культури. Фестивалі включали інтерактивні лекції, виставки, театральні перформанси та наукові демонстрації. Наприклад, у 2018 році на фестивалі було презентовано проєкт «Космос і музика», в якому митці та астрофізики об'єднали зусилля для створення мультимедійного шоу, заснованого на астрономічних даних і музичних імпровізаціях [17].

2.3. Наукові здобутки, що сприяли розвитку мистецької освіти та культурних ініціатив

Наукові досягнення кінця ХХ — початку ХХІ століття стали важливим чинником у розвитку мистецької освіти та формуванні культурних ініціатив на Харківщині. Інноваційні дослідження у сфері технологій, педагогіки та культурології надали новий імпульс для модернізації навчальних програм у мистецьких закладах, а також сприяли створенню міждисциплінарних культурних проєктів.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна став піонером у впровадженні сучасних технологій у мистецькі дисципліни. Наприклад, у 2003 році кафедра культурології розробила курс «Цифрові технології у візуальному мистецтві», який став основою для підготовки майбутніх фахівців у галузі медіа-арту. Дослідження, проведені в рамках цього курсу, дозволили студентам експериментувати з 3D-візуалізацією та інтерактивними інсталяціями, що стали основою для їхніх дипломних проєктів [8].

Харківська державна академія культури запровадила спеціальність «Медіакультура» у 2010 році, об'єднавши знання зі сфер журналістики, культурології та інформаційних технологій. Цей крок став відповіддю на виклики цифрової епохи, дозволяючи інтегрувати наукові досягнення в підготовку фахівців для роботи у сфері культури. Студенти отримували практичні навички роботи з цифровими архівами, аудіовізуальними медіа та інноваційними платформами для мистецьких експозицій [21].

Значний внесок наукових досліджень у збереження культурної спадщини зробила група науковців Харківського політехнічного інституту у 2015 році, яка розпочала дослідження з автоматизації процесів реставрації культурних артефактів. Їхній проєкт «Інтелектуальні системи для реставрації» сприяв розробці

програмного забезпечення, яке дозволяло ідентифікувати пошкодження на старовинних картинах та скульптурах за допомогою штучного інтелекту. Ці технології активно впроваджувалися у місцевих музеях, зокрема в Харківському художньому музеї, для відновлення експонатів [15].

Завдяки активній підтримці науковців, на Харківщині реалізовувалися численні культурні проекти, що стали платформою для міждисциплінарної співпраці. Наприклад, у 2018 році в рамках міжнародної програми «Креативна Європа» було створено проєкт «Динамічне мистецтво», який поєднував досягнення фізики світла з сучасним живописом. Науковці та митці працювали над розробкою інтерактивних експозицій, що включали проєкції картин, які змінювалися залежно від руху глядачів [18].

Діяльність науковців Харківщини кінця ХХ — початку ХХІ століття стала вагомим чинником у розвитку культурного середовища регіону. Їхні наукові здобутки вплинули на інтеграцію науки й мистецтва, започаткували нові підходи до мистецької освіти та сприяли популяризації української культури на національному та міжнародному рівнях.

Біографії видатних науковців, таких як Валентин Бахрушин, Олександр Штепа, Віталій Пасічник і Олена Гребенюк, демонструють багатогранність їхньої діяльності. Вони впроваджували інноваційні технології у сферу культури, розробляли нові методи викладання мистецьких дисциплін, а також організували міждисциплінарні проєкти, які поєднували науку з творчістю.

Приклади співпраці науковців із митцями, як-от використання лазерних технологій у театральних постановках, цифрова реконструкція архітектурних пам'яток та створення аудіовізуальних інсталяцій, підкреслюють успішність синтезу цих двох сфер. Наукові досягнення також значною мірою

сприяли модернізації мистецької освіти через впровадження інноваційних курсів, використання сучасних технологій та автоматизацію реставраційних процесів.

РОЗДІЛ 3

НАУКА І МИСТЕЦТВО В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ ХАРКІВЩИНИ

3.1. Наукові конференції, фестивалі та симпозіуми як майданчики для взаємодії науки й мистецтва

Наукові конференції, фестивалі та симпозіуми на Харківщині стали платформами, де наука і мистецтво поєднуються, створюючи нові можливості для міждисциплінарного розвитку. Такі заходи сприяють обміну знаннями, ідеями та методами між різними галузями, популяризації науки серед широкої аудиторії та впровадженню новітніх технологій у мистецтво.

Щорічний фестиваль «Ніч науки», який стартував у Харкові в 2015 році, став однією з найяскравіших подій, що об'єднують науку й мистецтво (додаток В). Цей захід пропонує широкий спектр активностей, серед яких інтерактивні лекції, наукові демонстрації, виставки та майстер-класи. У 2021 році «Ніч науки» представила проект «Космічні звуки», створений у співпраці між астрофізиками Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна та студентами Харківської державної академії культури. Проект використовував астрономічні дані, трансформовані у звукові хвилі, що створювали унікальне аудіовізуальне шоу [15].

Міжнародний симпозіум «Наука, мистецтво і суспільство», який проводиться Харківським університетом імені В. Н. Каразіна з 2018 року, став важливим майданчиком для обговорення перспектив міждисциплінарних досліджень. На

симпозіумі 2022 року центральною темою стало використання штучного інтелекту в мистецтві. Серед основних проєктів було представлено дослідження застосування алгоритмів для створення музичних композицій і візуальних робіт, які використовують природні дані, такі як погодні умови чи рух зірок [22]. Цей підхід відкриває нові горизонти для розуміння зв'язку між природою, технологіями та мистецтвом.

Фестиваль «Культура і технології», що проходить на базі Харківської державної академії культури, демонструє можливості інтеграції технологій у культуру. Наприклад, у 2020 році на фестивалі представили проєкт «Цифровий театр», де віртуальна реальність використовувалася для відтворення історичних вистав, що дозволило глядачам «потрапити» у минуле і побачити, як виглядали театральні постановки XIX століття (додаток Г). Проєкт створено в рамках співпраці між Харківським театром ім. Т. Г. Шевченка та кафедрою інженерії Харківського політехнічного інституту [9].

Конференція «Інновації у культурі: цифрові перспективи» починаючи з 2019 року привертає увагу до застосування цифрових технологій у мистецьких практиках. На одній із секцій 2021 року розглядали питання інтерактивності у виставковій діяльності. Зокрема, було презентовано проєкт «Віртуальний музей», який дозволяє відвідувачам взаємодіяти з експонатами за допомогою VR-окулярів та сенсорних екранів. Цей проєкт був реалізований за участі Харківського художнього музею та технічної лабораторії ХНУ [21].

3.2. Сучасні інноваційні проєкти, які поєднують науку та культуру

У XXI столітті Харківщина стала одним із провідних регіонів України, де активно реалізуються інноваційні проєкти на стику науки та культури. Ці ініціативи не лише

демонструють інтеграцію новітніх технологій у мистецтво, а й сприяють популяризації наукових знань серед широкої аудиторії. Основними напрямками таких проєктів є створення цифрових архівів, впровадження мультимедійних технологій у виставкову діяльність, розвиток медіа-арту та інтерактивного мистецтва.

У 2020 році за підтримки програми «Креативна Європа» було реалізовано проєкт «Цифрова спадщина Харківщини». Метою проєкту стало створення інтерактивного архіву, який об'єднує оцифровані експонати музеїв, бібліотек і галерей Харкова. У рамках цієї ініціативи науковці з Харківського політехнічного інституту розробили спеціалізоване програмне забезпечення для автоматизованої оцифровки й аналізу культурних об'єктів. Архів став доступним для широкої аудиторії через мобільний додаток, що дозволяє користувачам взаємодіяти з 3D-моделями експонатів [12].

Одним із важливих проєктів, що об'єднав митців і науковців Харківщини, стала серія виставок «Світло й рух», організованих Харківським художнім музеєм у співпраці з кафедрою фізики Харківського університету. У рамках цього проєкту демонструвалися інсталяції, засновані на використанні оптичних технологій та лазерних систем. Зокрема, виставка 2021 року презентувала інтерактивний об'єкт «Ппульсуюче світло», де глядачі могли змінювати параметри лазерної проєкції, впливаючи на її візуальний вигляд [18].

Харківський літературний музей у 2022 році впровадив платформу «Літературна віртуальність», яка дозволяє відвідувачам брати участь у створенні цифрових історій, заснованих на творах класиків української літератури. Платформа включає віртуальну реальність, інтерактивні елементи та навчальні модулі для дітей. Цей проєкт реалізований у співпраці з кафедрою інформаційних технологій ХНУ імені

В.Н. Каразіна, яка надала технічну підтримку та розробила алгоритми інтерактивності [15].

VR і AR у культурних ініціативах були значним проривом та незвичним для харків'ян, так технології віртуальної (VR) та доповненої реальності (AR) активно впроваджуються у культурну сферу Харківщини. У 2021 році в рамках проєкту «Віртуальний Харків» було створено інтерактивну платформу, яка дозволяє користувачам «відвідувати» віртуальні копії історичних будівель міста, зруйнованих у XX столітті. Зокрема, відвідувачі могли побачити реконструкцію будівлі Державного промислового комплексу у його первісному вигляді. Проєкт отримав визнання на міжнародному рівні та став прикладом успішної інтеграції сучасних технологій у збереження історико-культурної спадщини [14].

Сучасне суспільство Харківщини демонструє успішний приклад взаємодії науки й мистецтва, яка сприяє культурному, освітньому та соціальному розвитку регіону. Наукові конференції, фестивалі та симпозіуми стали платформами для популяризації інноваційних підходів і залучення широкої аудиторії до міждисциплінарного діалогу. Завдяки таким заходам, як «Ніч науки» чи симпозіуми «Наука, мистецтво і суспільство», вдалося розкрити потенціал інтеграції технологій у творчі процеси, забезпечивши підтримку міжнародних ініціатив.

Сучасні проєкти, зокрема «Цифрова спадщина Харківщини» та «Віртуальний Харків», показали, як інновації можуть сприяти збереженню культурної спадщини та створенню нових форм мистецького вираження. Технології VR і AR, цифрові архіви, інтерактивні платформи та медіа-арт стали інструментами, які не лише популяризують культуру, але й формують сучасне середовище для її розвитку.

Отже, наука і мистецтво на Харківщині не тільки зберігають свої традиції, а й адаптуються до викликів сучасного світу,

відкриваючи нові можливості для творчого й інтелектуального розвитку регіону. Цей синтез створює передумови для подальших інновацій, забезпечуючи гармонійний баланс між культурним спадком і технологічним прогресом.

РОЗДІЛ 4 МІЖНАРОДНИЙ ВИМІР

4.1. Участь науковців і митців Харківщини у міжнародних культурних проєктах

Харківщина активно бере участь у міжнародних культурних ініціативах, демонструючи значний потенціал для розвитку міжкультурного діалогу та інтеграції наукових і мистецьких досягнень на глобальному рівні. Науковці й митці регіону стають учасниками міжнародних фестивалів, виставок, конференцій і грантових програм, що сприяють зміцненню культурних зв'язків і популяризації української культури за кордоном. Одним із найважливіших прикладів міжнародної співпраці є участь Харківщини у програмі Європейського Союзу «Креативна Європа» (додаток Г).

У 2020 році в рамках цієї програми був реалізований проєкт «Динамічне мистецтво: фізика і культура», який об'єднав науковців Харківського університету імені В. Н. Каразіна та митців із Польщі й Німеччини. Проєкт полягав у створенні інтерактивних мистецьких інсталяцій, що використовували наукові відкриття у фізиці для відтворення динаміки світла та звуку. Виставки, проведені в рамках цього проєкту, відвідали понад 15 тисяч людей у різних країнах Європи [3].

У 2021 році представники Харківської державної академії культури взяли участь у міжнародному фестивалі «Ars Electronica» в Австрії. Медіа-художники та студенти представили проєкт «Цифровий космос», створений у співпраці з кафедрою

електроніки Харківського політехнічного інституту. Цей проєкт демонстрував, як поєднання наукових даних і цифрового мистецтва може створювати нові форми візуального мистецтва, що викликають глибокий емоційний відгук у глядачів [21].

Науковці Харківщини також беруть активну участь у спільних дослідницьких проєктах з іноземними партнерами. Наприклад, у 2019 році розпочався проєкт «Цифрова пам'ять: інтерактивні рішення для збереження культурної спадщини», організований у співпраці з французьким Інститутом культурної спадщини. У рамках цього проєкту проводилися дослідження щодо оцифрування архітектурних пам'яток Харкова, що дозволило створити віртуальний музей для онлайн-користувачів [9].

Митці Харківщини також беруть участь у міжнародних мистецьких резиденціях. Наприклад, у 2021 році художники Харківської школи медіа-арту брали участь у резиденції в Барселоні, де разом із іспанськими колегами працювали над проєктом «Місто як полотно». У цьому проєкті використовувалися дані міських інфраструктур для створення інтерактивних мультимедійних інсталяцій [7].

4.2. Внесок у популяризацію української культури за кордоном

Науковці та митці Харківщини грають важливу роль у популяризації української культури за кордоном, активно співпрацюючи з міжнародними організаціями, ініціюючи культурні обміни та беручи участь у масштабних мистецьких і наукових проєктах. Ця діяльність забезпечує розширення знань про Україну серед світової аудиторії, підтримує культурну дипломатію та сприяє зміцненню національної ідентичності.

Крім участі у Венеціанському бієнале, харківські митці регулярно презентують свої роботи на провідних міжнародних

форумах. Зокрема, у 2021 році колекція графіки харківських художників була представлена на Лейпцизькому фестивалі мистецтва. Роботи демонстрували українське бачення сучасної європейської естетики, поєднуючи традиційні техніки з інноваційними підходами. Виставка стала частиною серії «Культура без кордонів», яка організовується Європейським культурним фондом [11].

Щорічний міжнародний фестиваль «Дні української культури в Канаді» включає виступи харківських музичних колективів, театральні постановки та презентації візуального мистецтва (додаток Д). Наприклад, у 2019 році Харківський театр юного глядача представив виставу «Лісова пісня», яка викликала значний інтерес серед місцевої аудиторії. Постановка поєднувала класичну українську драматургію з сучасними мультимедійними ефектами, створеними за підтримки науковців Харківського політехнічного інституту [13].

Письменники Харківщини, такі як Сергій Жадан, Олександр Ірванець та інші, є постійними учасниками літературних фестивалів у Німеччині, Польщі, Чехії та Франції. Їхні твори перекладаються багатьма мовами, відкриваючи для іноземної аудиторії сучасну українську літературу. У 2020 році під час фестивалю PEN International у Лондоні Сергій Жадан презентував свою збірку «Антенa» в англійському перекладі, що стало значущою подією для української літератури на світовій арені [15].

Харківський літературний музей також працює над популяризацією української літератури за кордоном. Проєкт «Літературна спадщина України в цифрову епоху» передбачає оцифрування класичних і сучасних творів українських авторів із подальшим створенням відкритого доступу до них через інтернет-платформу. У рамках проєкту музей організував серію

онлайн-дискусій із залученням літературознавців із Німеччини та Канади [21].

Музичне мистецтво Харківщини відіграє важливу роль у міжнародному культурному обміні. Харківський національний симфонічний оркестр регулярно виступає у США, Канаді та країнах ЄС, популяризуючи українську класичну музику. У 2022 році оркестр взяв участь у міжнародному фестивалі класичної музики в Берліні, де виконав твори українських композиторів, таких як Микола Лисенко та Борис Лятошинський. Ця подія стала частиною програми «Музика свободи», яка мала на меті підвищити обізнаність європейської публіки про багатство української музичної культури [14].

Науковці та митці Харківщини також беруть участь у міжнародних цифрових ініціативах. Наприклад, у 2021 році був запущений спільний проєкт із польськими й чеськими партнерами «Мистецтво і штучний інтелект», який передбачає створення інтерактивних інсталяцій із використанням алгоритмів машинного навчання. У рамках цього проєкту митці Харкова представили цифрову виставку «Образи майбутнього», яка демонструвала, як штучний інтелект може генерувати мистецькі образи на основі культурних даних [17].

Науковці та митці Харківщини роблять значний внесок у міжнародну популяризацію української культури, використовуючи інноваційні підходи та міждисциплінарну співпрацю. Їхня діяльність сприяє розширенню культурного діалогу, зміцненню зв'язків із закордонними партнерами та підвищенню впізнаваності України у світовому культурному просторі. Участь у таких програмах, як «Креативна Європа», міжнародних фестивалів і бієнале, дозволяє демонструвати унікальність українського мистецтва, об'єднуючи традиції та сучасні технології. Завдяки цифровим ініціативам, таким як «Цифрова Україна» та проєктам у сфері медіа-арту, культура

Харківщини стає доступною для глобальної аудиторії. Інтерактивні платформи, онлайн-архіви та VR-проекти допомагають не лише зберегти культурну спадщину, а й створюють умови для її інтеграції у сучасний цифровий простір.

Літературні й музичні ініціативи, представлені на міжнародних сценах, демонструють багатогранність української культури та її здатність резонувати із сучасними світовими тенденціями. Використання мультимедійних рішень і технологій штучного інтелекту відкриває нові перспективи для розвитку мистецтва, а також для подальшої співпраці з міжнародними партнерами.

Таким чином, Харківщина постає як один із ключових регіонів України, який активно просуває національну культуру на світовій арені, забезпечуючи її адаптацію до сучасних викликів і тенденцій.

ВИСНОВКИ

Отже, з проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

- Харківщина є унікальним регіоном України, де потужний науковий потенціал гармонійно поєднується з багатими мистецькими традиціями. Історичні передумови, зокрема становлення Харківського університету та розвиток культурних інституцій, заклали основу для формування сучасного науково-культурного середовища. Це середовище забезпечує інноваційний розвиток і збереження культурної спадщини.

- Діяльність науковців Харківщини кінця ХХ — початку ХХІ століття підкреслює важливість синтезу науки й культури. Видатні особистості, такі як Валентин Бахрушин, Олександр Штепа та інші, зробили вагомий внесок у розвиток міждисциплінарних підходів, що вплинули на освітню, наукову та культурну сфери. Їхня діяльність сприяла модернізації

мистецької освіти, впровадженню інновацій у музейну справу та популяризації наукових досягнень серед широкої аудиторії.

- У сучасних умовах наука і мистецтво Харківщини демонструють нові форми співпраці. Проведення наукових конференцій, фестивалів, симпозіумів та реалізація інноваційних проєктів доводять, що міждисциплінарний підхід сприяє не лише популяризації знань, але й створенню нових культурних цінностей. Наприклад, фестиваль «Ніч науки» та симпозіум «Наука, мистецтво і суспільство» стали платформами для інтеграції технологій у творчість.

- Реалізація сучасних проєктів, таких як «Цифрова спадщина Харківщини» та «Віртуальний Харків», демонструє, як технології можуть бути інтегровані в мистецьке середовище. Використання VR і AR, створення цифрових архівів та інтерактивних платформ дозволяють зберігати культурну спадщину, робити її доступною та адаптувати до викликів сучасності.

- Науковці та митці Харківщини активно популяризують українську культуру за кордоном через участь у програмах, таких як «Креативна Європа», виставках на Венеціанському бієнале, а також літературних і музичних фестивалях. Ця діяльність сприяє розширенню міжнародних культурних зв'язків і зміцненню позицій України у світовому культурному просторі.

- Літературні переклади, міжнародні гастролі, створення цифрових платформ та організація міждисциплінарних конференцій доводять, що Харківщина відіграє важливу роль у формуванні позитивного іміджу України. Інноваційні проєкти, засновані на інтеграції науки і мистецтва, дозволяють зберігати національну ідентичність та відкривати нові горизонти для творчості.

- Синтез науки і мистецтва на Харківщині є прикладом успішного поєднання традицій та інновацій. Це забезпечує

збереження культурної спадщини, розвиток творчого потенціалу молоді та інтеграцію регіону у світову культурну спільноту. Харківщина демонструє, що міждисциплінарний підхід є ключовим чинником у створенні сучасного культурного середовища.

Отже, завдяки поєднанню науки і мистецтва, стала прикладом регіонального розвитку, де збереження традицій і впровадження інновацій сприяють культурному, освітньому та соціальному прогресу. Її досвід може стати основою для розробки нових стратегій розвитку культури на національному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гарбузюк Т. В. Основні тенденції сучасного розвитку культури України. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. 2016. № 1, т. 304. С. 130–135.
2. Гармаш Т. В. Тема культури в українських ЗМІ: основні тенденції подання. Журналістські науки. 2021. № 1. С. 45–50.
3. Глоба Ю. М. Культура Слобожанщини: історія та сучасність. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 320 с.
4. Горбатюк А. Ю. Культурологія: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2022. 312 с.
5. Грантова та проєктна діяльність. Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди : веб-сайт. URL: <https://hnpu.edu.ua/uk/grantova-ta-proyektna-diyalnist> (дата звернення: 04.12.2024).
6. Грінченко О. І., Губіна С. Л., Дюжжина Т. В. та ін. Харківщинознавство: навч. Посіб. Для учнів 8–9 кл. загальноосвітніх навч. Закл. / За ред. Л. Д. Покроєвої, Т. В. Дрожжиної. Харків: Гімназія, 2010. 448 с.
7. Державний реєстр інноваційних проєктів. Міністерство освіти і науки України: веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/nauka/innovatsiyana-diyalnist-ta-transfer-tekhnologiy/innovatsiyini-proekti/derzhavnyi-reestr-innovatsiynikh-proektiv> (дата звернення: 04.12.2024).
8. Дорда О. В. Лінгвокультурологія як самостійний напрямок лінгвістичних досліджень. Сумський державний університет: веб-сайт. URL:

- https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/55820/3/Dorda_Lingvokulturologiia.pdf (дата звернення: 04.12.2024).
9. Іванова Т. М. Взаємодія мови і культури з погляду сучасної лінгвокультурології. Мовознавство. 2023. № 2. С. 45–52.
 10. Інноваційні хаби й українознавчий додаток: на які проєкти залучаємо підтримку на Глобальній ініціативі Фонду Клінтона. Міністерство освіти і науки України: веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/news/innovatsiini-khaby-i-ukrainoznavchyi-dodatok-na-iaki-proiektu-zaluchaiemo-pidtrymku-na-hlobalnii-initsiatyvi-fondu-klintona> (дата звернення: 04.12.2024).
 11. Ковальова О. В. Науково-технічний прогрес і культура: проблеми взаємодії на Харківщині. Київ: Наукова думка, 2012. 368 с.
 12. Копієвська О. Л. Локальні культурні ландшафти України в умовах гібридної реальності. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Теорія та практика сучасної науки». 2020. С. 182–184.
 13. Культурні процеси на Україні в ХХ ст. Освіта.UA: веб-сайт. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/11097/> (дата звернення: 04.12.2024).
 14. Лінгвокультурологія як самостійний напрямок лінгвістичних досліджень. Сумський державний університет: веб-сайт. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/55820/3/Dorda_Lingvokulturologiia.pdf (дата звернення: 04.12.2024).
 15. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Розвиток науки на Харківщині у ХХІ столітті». Харків: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2022. 250 с.
 16. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Культурні процеси в Україні: регіональний аспект». Харків: ХДАК, 2023. 200 с.
 17. Міляєва Л. В. Сучасне мистецтво України: тенденції та перспективи. Київ: Либідь, 2013. 384 с.
 18. Мостовщикова Д. В. Мистецтво емалі в Україні: історичний досвід та сучасний стан. Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. 2020. № 32. С. 45–52.
 19. Наукові підходи до розуміння сутності феномена «міжкультурна взаємодія». Інноваційна педагогіка: веб-сайт. URL: https://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2022/53/part_1/28.pdf (дата звернення: 04.12.2024).
 20. Наукові школи. Науково-дослідницька частина НТУ «ХПІ»: веб-сайт. URL: <https://ndch.kpi.kharkov.ua/> (дата звернення: 04.12.2024).
 21. Петрова Л. І. Наукові підходи до розуміння сутності феномена «міжкультурна взаємодія». Інноваційна педагогіка. 2022. № 53, ч. 1. С. 128–132.

Додаток А

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

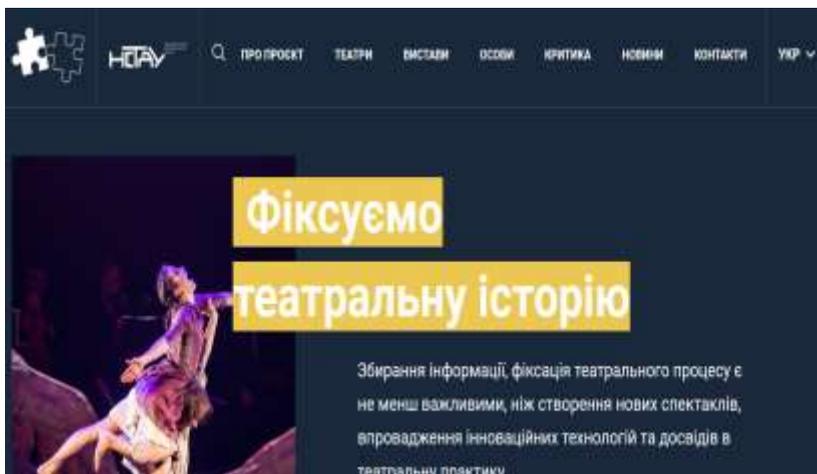
Додаток Б

Харківський театр ім. Т. Г. Шевченка

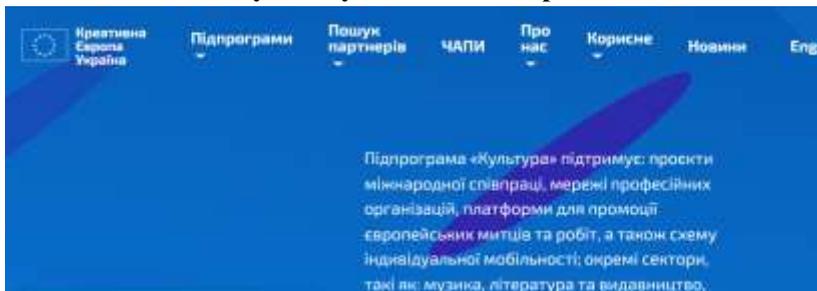
Додаток В

Проект «Цифровий театр»

Додаток Г

«Креативна Європа» – це програма Європейського Союзу, спрямована на підтримку культурного, креативного та аудіовізуального секторів.

Володимир Вакуленко: незгасна зірка на українському небосхилі

*Лазебний Ігор Сергійович, учень 8 класу
комунального закладу «Вовчанський ліцей №1» Вовчанської
міської ради Чугуївського району Харківської області*

*Керівник: Іванцова Євгенія Олександрівна,
учитель історії комунального закладу «Вовчанський ліцей №1»
Вовчанської міської ради Чугуївського району
Харківської області*

Вступ

Якби Володимир Вакуленко був живим, то став би найвідомішим дитячим поетом. Натомість він став втіленням латинського виразу «*Consūmor aliis inserviēdo*» (свічу іншим, але згораю сам). Володимир Вакуленко, не покинувши своє село під час окупації росіянами у 2022 році, по суті приніс себе в жертву. Однак у нього були вагомі причини, щоб залишитись. Навіть перебуваючи в оточеній Капітолівці, письменник допомагав ЗСУ, які були біля Ізюма. Своїми діями та поглядами Володимир Вакуленко зробив вклад не лише в літературу, а й в історію. На мою думку, він є одним із символів незламності та вірності своїм ідеалам. Володимир був світлим і добрим, він надихає мене зростати гідною людиною.

Розділ I

Мій досвід окупації. Перша зустріч з В. Вакуленком

Не є таємницею, що 24 лютого 2022 року розділило життя більшості українців на «до» і «після». Моє двадцять четверте

лютого почалося о п'ятій ранку, саме тоді мене розбудила мама. У місті було чути сильні вибухи. Мама почала швидко збирати речі. Ми вирішили переїхати до бабусі, яка жила в передмісті Вовчанська. Мій тато – військовий, тож залишатися вдома було небезпечно. Росіяни прагнули використати Вовчанськ для наступу на Харків, але підірвана дамба через Салтівське водосховище їм у цьому завадила. Приблизно в той час у нас зникло світло.

Пізніше нам повідомили, що нашу родину тричі розшукували. Ворог прагнув знайти моїх батьків. До речі, мама була однією з небагатьох педагогів, яка відмовилася співпрацювати з окупантами. Багато жителів Вовчанська чинили спротив окупантам. Підлітки розклеювали патріотичні листівки та малювали графіті. Окрім того, партизани підірвали залізницю. Цей вибух був настільки сильним, що освітило полум'ям наш будинок. Над нашим житлом пролітали літаки, які бомбардували Харків. Від моменту «прольоту» до вибуху минало в середньому чотири хвилини. У Вовчанську теж щодня було чути вибухи і канонаду боїв.

Великдень 2022 року залишився в моїй пам'яті назавжди. Того дня приїхав мій двоюрідний молодший брат. Ми були дуже раді зустрічі. Той Великдень ми відзначили досить скромно. Бабуся напекла пасок, які були найсмачніші в моєму житті.

Я теж мав зустріч з росіянами. Коли гуляв з друзями, до нас під'їхала машина орків. Вони шукали зброю. Вороги націлили на нас автомати, ми з братом злякалися і втекли додому. Російські військові та їхня техніка були на кожному кроці в місті. У центр Вовчанська було страшно вийти.

Але ми тримались. Моя цікавість брала гору над інстинктом самозбереження. Я майже кожного дня залазив на високий паркан біля обозного заводу, щоб огледітися навколо. І одного дня помітив велику колону «кадирівців», яка рухалася в

напрямку Харкова. Я відразу побіг додому, щоб повідомити мамі. Вона ледь знайшла зв'язок (це взагалі був роумінг) і зателефонувала дядькові до Харкова (він поліцейський). Ці дані було передано компетентним органам. Пізніше ми дізналися, що колону розбила в районі Куп'янська 92 бригада. Як ми тоді раділи!

Пізніше росіяни все-таки відновили залізничну колію. Вона була для них життєво необхідною для перекидання техніки та військ. Один поїзд був дуже довгий та їхав мимо нас близько п'ятнадцяти хвилин.

Під час перебування в окупації ми намагалися бути якомога непомітними: не ходили в людні місця, не брали російську «гуманітарку». Я часто їздив із сусідом на риболовлю й приносив додому багато риби. Мої рідні дуже раділи такому улову, адже обирати не доводилося. Але все маскування ледве не зійшло нанівець, коли я наодинці біля річки почав співати «Батько наш Бандера» та гімн України... З'явилася якась людина і почала наближатися до мене, але я втік. Минулося.

На початку липня ситуація для моєї родини стала загрозливою, почастишали арешти патріотично налаштованих жителів Вовчанщини, тож було прийнято рішення про евакуацію. 14 липня 2022 року нас вивезли волонтери. Дорога тривала близько одинадцяти годин. За цей час ми проїхали низку блокпостів. Було дуже страшно. Кінцевим пунктом призначення став Кам'янець-Подільський.

Ми проживали в гуртожитку як переселенці в селі Оринин на Хмельниччині, там познайомилися з бабусею з міста Ізюм. Вона розповіла мені про жахливу окупацію цього міста. Від неї я дізнався про початок окупації Ізюма. Коли росіяни зайшли до населеного пункту, то питали у місцевих: «Що це за секретне місто «Ізюм» і, взагалі, як довго ще до Чорного моря?»

Було смішно і сумно водночас. Зрозуміло, що орки не могли прочитати українську літеру «І».

Ще ця жінка розповіла, що в її будинок заселились окупанти, а пізніше зруйнували його. Ці розповіді про життя в окупованому Ізюмі тісно перегукувалися з моїми спогадами про окупований Вовчанськ. Ізюм, як і Вовчанськ, став символом нелюдської жорстокості росіян. Після відходу ворога було викрито велику кількість катівень та масових поховань. В одному з таких поховань були знайдено тіло Володимира Вакуленка. Уперше про постать цього величного письменника і людини я почув у кінці червня 2023 року. Саме тоді відбулася презентація його щоденника.

Розділ II

Життя та смерть Володимира Вакуленка

Володимир Вакуленко народився 1 липня 1972 року в селі Капитолівка Ізюмського району Харківської області. Це був розпал брежнєвського застою. Володимир отримав базову шкільну освіту спершу в Капитолівській середній школі (1979-1987), а потім у Червонооскільській (1987-1989). У 1989-1990 роках навчався в Ізюмському спеціальному професійному технічному училищі №24 за фахом кухар-кондитер. Офіційно пішов працювати 1990 року як працівник кухні. Але роботу на кухні зупинив призов до строкової служби в лавах радянської армії в січні 1991 року. Саме під час служби Володимира Вакуленка відбулося проголошення незалежності України. Під час несення служби письменник отримав інвалідність, його було комісовано незадовго до демобілізації в серпні 1992 року. Під час перших буремних років української незалежності Володимир Вакуленко працював на різних роботах: від вантажника до ремонтника квартир, мав робітничий стаж близько 20 років.

Рідні Володимира згадують, що писати він почав із самого дитинства. З 2001 року друкувався в ізюмській, львівській, київській, запорізькій, рівненській, тернопільській, вінницькій, закарпатській, краматорській, донецькій, луганській та харківській пресі [3]. З 2003 по 2006 входив у Ізюмське літоб'єднання «Крем'янець», а у 2005 був членом Костянтинівського літоб'єднання «Прометей». Упродовж 2005-2006 років - заступник голови літоб'єднання «Крем'янець» міста Ізюм, де був водночас і головним редактором дитячо-підліткової газети «Криниця».

Про цей період у житті письменника згадує в інтерв'ю друг Володимира Максим Беспалов: «... з Володею ми познайомилисядесь у 2007-2008 роках через спільноту Гоголівської академії. Десь у 2008 році він почав організовувати невеликі літературні фестивалі, зокрема в Донецьку і Запоріжжі, запрошував туди тоді ще маловідомих авторів із різних регіонів» [1].

А у 2010 році Володимир створив свій канал в youtube, де в основному публікував події з власного життя, свої виступи та матеріали для дітей. Володимир був і сам батьком двох синів — Вадима та Віталія. Його молодший син Віталій має інвалідність. І Володимир, прагнучи налагодити контакт з дитиною (син мав розлад аутистичного спектра), почав активно писати дитячі вірші. Саме через батькову поезію Віталька (так називав його Володимир) пізнавав навколишній світ.

Окрім того, що Володимир був творчо обдарований, він також мав тверду громадянську позицію: був учасником Революції Гідності та волонтерив у зоні АТО.

Свої погляди Вакуленко висловив у одному з інтерв'ю. Зокрема наголосив, що вважає патріотами тих, хто довів це на ділі, а не лише говорить про патріотизм [10].

Повномасштабне вторгнення Володимир Вакуленко зустрів у своїй рідній Капітолівці. Коли я читав щоденник письменника,

то побачив, що він чітко усвідомлював небезпеку перебування на окупованій території. Цитую: «... мені з моїми патріотичними проукраїнськими поглядами вкрай небезпечно було б опинитися затиснутому у вороже кільце, але я не мав вибору. Поруч зі мною дитина — до всього з особливим сприйняттям усього, що навколо» [11, с. 30]. Колишня дружина Володимира Вакуленка розповідає, що його вмовляли виїхати друзі, знайомі та рідні. Але він сказав, що нікуди зі своєї землі не поїде [8].

Під час прочитання щоденника в мене постійно було відчуття дежавю. Неначе десь усе це я вже бачив. І потім я згадав перебування в окупованому Вовчанську. Володимир описує сильні вибухи, які тривали по півтори-дві години, все, як і в моєму рідному місті.

Володимир Вакуленко не доєднався до лав територіальної оборони, хоч і дуже хотів цього. Головною причиною стала хвороба його сина, письменник розумів, що Віталюк без нього не зможе. Та й жодного військового вишколу письменник не мав. Але й цитую «...сидіти й стогнати, що щось там не виходить, я не збирався». Він зайнявся волонтерством, або ж, як називав це сам письменник, «постачанням». Він доставляв цигарки, противірусні препарати, шкарпетки та багато іншого українським бійцям. На початку волонтерства Володимир із сином щодня проходили по 15-20 кілометрів [11, с. 41]. Місто Ізюм сильно бомбардували. Письменник вказує, що рашисти знищили кілька шкіл. У село Капитолівка, де проживав Володимир Вакуленко, росіяни зайшли сьомого березня. Майже одразу було розставлено блокпости. Один із них був під будинком Вакуленка. За словами письменника, після того, як росіяни увійшли до села, руйнували все, що бачили. Це не були військові об'єкти. Руйнували бруківку біля сільради та сільський музей, скрізь після себе вони лишали гори сміття. Усе, як у Вовчанську.

На блокпостах Володимира постійно обшукували. Це напружувало. Окрім того, сусіди поступово почали проявляти свої проросійські позиції та переходити на бік окупантів [11, с. 63]. Батько письменника вважає, що Володимира здав сусід «за банку тушонки та цигарки». Вперше Володимира росіяни забрали двадцять другого березня. Ось як про це згадує його батько у своїх свідченнях для правозахисної організації *Truth Hounds*: «...о 16 годині до нас на подвір'я зайшло п'ять окупантів. «Где ваш националист? Вы нас восемь лет мучили, теперь мы вас будем», – сказав один із них і почав забирати телефони, документи й українську літературу “на перевірку” [1]. Надвечір Володимира відпустили. Ірина Новицька (колишня дружина Володимира) розповіла, що росіяни його відпустили, щоб він попрощався з рідними [8]. Володимир немов відчував, що в нього залишилося мало часу й вирішив заховати свій щоденник у садку. Батькові сказав: «...віддаси, коли прийдуть наші» [11, с. 20]. Останній запис у щоденнику датований 20.03. Останніми його словами були: «Все буде Україна! Я вірю в перемогу!»

Двадцять четвертого березня росіяни ще раз забрали Володимира Вакуленка з дому, цього разу назавжди. Мати Володимира весь час шукала сина. Запитувала в окупантів, ті відповідали, що з ним усе добре.

Його останки ідентифікували через ДНК-експертизу лише після визволення Харківщини. У тілі Володимира знайшли дві кулі від пістолета Макарова [2].

Щоденник Володимира знайшла письменниця Вікторія Амеліна разом з його батьком. Його видали друком у червні 2023 року, а оригінал зберігається в Харківському літературному музеї.

Письменника урочисто перепоховали 6 грудня 2022 року в Харкові, символічно в День Збройних сил України. Світла пам'ять цій прекрасній людині.

У грудні 2022 року вулицю маршала Федоренка в Ізюмі, що веде до Капітолівки, офіційно назвали на честь Володимира Вакуленка. У 2023 році Міжнародна асоціація видавців (ІРА) посмертно нагородила Володимира Вакуленка відзнакою Prix Voltaire – її вручають, щоб підкреслити боротьбу лауреата за самовираження [11, с. 190].

Р. С. 1 липня 2023 року від удару російською ракетою по Краматорську загинула Вікторія Амеліна. 23 травня 2024 року від російського удару по Харкову було знищено друкарню «Фактор-Друк», саме там було надруковано останню книгу В. Вакуленка «Щоденник окупації. Я перетворююся». Складається враження, що Володимир та пам'ять про нього дошкуляє росіянам і після його смерті.

Висновки

Коли мені запропонували взяти участь у цьому конкурсі, я довго вагався з темою. Багато письменників та діячів культури поклали своє життя за волю України. І тоді моя вчителька Іванцова Євгенія Олександрівна запропонувала мені дослідити постать Володимира Вакуленка. Мене зацікавила особистість письменника. І я зрозумів, що хочу дослідити діяльність людини, яка всупереч небезпеці життю не покинула свій дім і залишилася на окупованій території поруч з рідними. Мало того, що він залишився, він ще й допомагав бійцям ЗСУ та не приховував свою громадянську позицію. Окрім того, Володимир намагався робити все, щоб його особливий син Віталік якомога спокійніше переносив усі виклики війни. Дійсно, Володимир світив іншим, але згорів сам...

Моє дослідження я почав насамперед із власних спогадів періоду окупації мого рідного Вовчанська. Цим я прагнув показати, що окупація була страшною у своїй однаковості скрізь. Окрім того, мою родину як і Володимира також розшукували

окупанти й здавали сусіди. З однією різницею: ми вижили, а він загинув.

Ця робота створена на основі моїх спогадів, спогадів друзів та рідних про Володимира, матеріалів ЗМІ. Період окупації та останні дні життя описані на основі щоденника Володимира Вакуленка.

Список використаних джерел

1. Вакуленко-К В. В. Я перетворююся... Щоденник окупації. Вибрані вірші. Харків : Vivat, 2022. 192 с.
2. Амеліна Вікторія Юріївна. *СТОПКОР*. URL: <https://www.stopcor.org/ukr/dossier-person/person-amelina-viktoriia-yuriiivna.html> (дата звернення: 11.12.2024).
3. Влада каже про 450 могил на місці масових поховань в Ізюмі та понад 70% знищених у місті будівель. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-izum-masovi-rokhovannia/32036654.html> (дата звернення: 11.12.2024).
4. Володимир Вакуленко. *Бібліотека української літератури УкрЛіб*. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/suchasna/author.php?id=11> (дата звернення: 11.12.2024).
5. Гинуть серед руїн: у Вовчанську окупанти втрачають живу силу без жодного просування. *Армія Inform – Інформаційне агентство Армія Inform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2024/11/10/gynut-sered-ruyin-u-vovchansku-okupanty-vtrachayut-zhyvu-sylu-bez-zhodnogo-prosuvannya/> (дата звернення: 11.12.2024).
6. Нечепоренко О. “Видали свої ж”. Як жив і загинув від рук росіян письменник Володимир Вакуленко - BBC News Україна. *BBC News Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-63863965> (дата звернення: 11.12.2024).
7. Розповідь про убитого дитячого письменника Володимира Вакуленка та його щоденник про окупацію. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/dytyachoho-pysmennyka-vakulenko-vbyly-v-okupovanomu-izyumi/32577706.html>
8. Ситніков М., Терен Т. “Тут моя земля”: історія викрадення і пошуків письменника Володимира Вакуленка. *Українська правда*.

Життя. URL: <https://life.prawda.com.ua/society/2022/10/23/250962/> (дата звернення: 01.12.2024).

9. Стрельцова В. “Якби то хоч росіяни були”: батьки вбитого Володимира Вакуленка розповіли моторошні подробиці страти сина. *ТСН. ua*. URL: <https://tsn.ua/exclusive/yakbi-to-hoch-rosiyani-buli-batki-vbitogo-volodimira-vakulenska-rozpravili-motoroshni-podrobici-strati-sina-2459152.html> (дата звернення: 11.12.2024).

10. Суспільне Харків. Володимир Вакуленко: вбивство і спадок письменника – інтерв'ю з колишньою дружиною, 2022. *YouTube*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=U_odh1JgjYk

Додатки

Володимир Вакуленко К. [6]

Руїни Вовчанська. 2024 р. [5]

. Вікторія Амеліна [4].

Масове поховання в Ізюмському лісі. Саме там в могилі під номером 319 були знайдені останки письменника [7].

Винні у любові до України.

Олекса Слісаренко

*Мулик Анастасія Костянтинівна, учениця 9 класу
комунального закладу «Великобурлуцький ліцей
Великобурлуцької селищної ради»
Куп'янського району Харківської області*

*Керівник: Кисіль Наталя Олександрівна,
учителька історії комунального закладу
«Великобурлуцький ліцей
Великобурлуцької селищної ради»
Куп'янського району Харківської області*

Вступ

Актуальність теми. В Україні і досі триває повно масштабна війна. У цей час люди почали розуміти, як складно відстоювати свою незалежність та яким важливим і довгим був процес її державотворення. Ми ні в якому разі не маємо втратити нашу державу, адже дуже багато людей протягом всієї історії України боролися за її суверенітет, і більшість з них віддало за це життя. Починаючи ще від найдавніших часів і до сьогодні, наша країна показує неабияку стійкість, відважність та волелюбність, цьому посприяли не тільки державні діячі, а й прості люди, письменники та поети. Є чимало прикладів, коли люди силою слова змінювали хід історії, та сприяли її розвиткові. Написані слова могли знищити морально якусь країну, і підняти з колін іншу. Такі приклади має й Україна, адже в нас дуже сильна морально держава, і її діти всіляко хотіли їй допомогти, якщо не виходило силою, то думкою чи словом.

Творчість О. Слісаренка, хоча і в корені пов'язана з радянським ідеологічним дискурсом, відображає важливі процеси, що відбувалися в Україні після революції 1917 року та інсталяції радянської влади. В умовах соціалістичних трансформацій, коли Україна намагалася знайти своє місце в новій державній системі, літературні процеси також стали частиною більших державотворчих ініціатив. В цьому контексті важливо оцінити роль Олексія Слісаренка у підтримці та популяризації української ідеї через літературу, а також його ставлення до української національної ідентичності в умовах політики.

Визначення його місця в державотворчих процесах 1920-х років вимагає аналізу його літературної спадщини, публіцистики, а також участі в інтелектуальних і культурних дебатах, які мали місце в Україні на початку радянської ери. Слісаренко був не тільки свідком, але й активним учасником соціальних і політичних змін, що відбулися в Україні. Його погляди на роль літератури у формуванні української держави, вивчення його статей, рецензій та публікацій дозволяють глибше зрозуміти взаємодію між творчістю та політикою.

Мета. Дана робота має на меті дослідити, яким чином Олекса Слісаренко своєю діяльністю сприяв розвитку української літератури та культурної політики, а також як його творчість відображала державотворчі процеси в Україні в 1920-х роках. Це дозволяє не лише реконструювати роль Слісаренка в історії української літератури, а й внести важливий вклад у розуміння етапу становлення держави в Україні, коли ідеологічні та культурні процеси взаємодіяли на рівнях між політичною владою та інтелектуальними колами.

Завдання дослідження:

Проаналізувати державотворчі процеси в Україні в період діяльності Олексія Слісаренка.

Дослідити ключові мотиви у творчості письменника, пов'язані з темою державності та національної ідентичності.

Визначити вплив суспільно-політичних подій на літературну діяльність Слісаренка.

Дане дослідження спрямоване на розширення уявлення про взаємодію історичних процесів і літератури, а також підкреслює значення творчої спадщини Олексія Слісаренка для розуміння української національної ідеї та боротьби.

Розділ 1. Життєвий шлях

1.1 Біографія Олексія Слісаренка: шлях письменника-агронома в контексті української літератури 1920-х років»

Слісаренко Олекса Андрійович народився 28 березня 1891 р. на хуторі Конівцово, Шатовської волості, Вовчанського повіту на Харківщині (нині село Шипутове, Великобурлуцького району). Батько майбутнього письменника, Андрій Прокопович Снісар, назвав свого сина, свою п'яту дитину, Олексою. А під час хрестин глухуватий піп записав хлопчика сином Слісаря (звідси й пішло Слісаренко). (див. додаток 1)

Багатодітна сім'я Снісарів, в якій пізніше народилося ще двоє дітей, недовго затрималася на хуторі. В зв'язку з матеріальними нестатками, батько, який працював майстром на панській лимарні, змушений був шукати нові заробітки й переїхав у хатнянській маєток Генрихова. Це був один з куточків Слобожанщини, куди втікали від закріпачення селяни Правобережжя. Олексі на ту пору виповнилося дев'ять років. Настав час подумати про його освіту. Хлопчика віддали до сільської школи. Наука давалася Олексі легко. Він виявляв неабиякі математичні здібності. 1901 року батько черговий раз змінив місце роботи. Цього разу родина переїхала до села

Засуपाївки, що розкинулося на березі мальовничого озера неподалік від Яготина.

Про один з таких переїздів 1900 р. письменник розповів у «Автобіографічній поемі»:

Лимарство було фахом мого діда й батька і не перейшло до мене завдяки випадкові, що посадовив мене на високий передок сільської тачанки. Повторилася історія двохсотлітньої давнини, — за прикладом предків мій батько покинув насиджені, але безробітні місця, і з численною сім'єю рушив шукати втрачених колись вольностей, а найголовніше заробітку.[1]

Саме в Яготині Олекса й продовжив своє навчання: став учнем місцевої двокласної школи. Учився, як і раніше, добре. Та невдовзі йому довелося розлучатися зі своїми новими друзями — батько ще раз поміняв місце роботи. На цей раз шлях багатодітної сім'ї Снісарів проліг у село Сергіївку Лебединського повіту. Тут Олексу віддали до церковно-приходської школи. Роки навчання в ній залишились у пам'яті Слісаренка надовго: жадібний до знань хлопчина нарешті зустрів людину, яка багато в чому вирішила його майбутню долю. Йдеться про вчительку словесності С.А Люмінарську. Вона мала значний вплив на смаки та вподобання підлітка, відкриваючи перед ним чарівний світ літератури українських та російських класиків.

Після закінчення церковно-приходської школи хлопчину віддали на службу до місцевої контори — треба було заробляти на хліб. Почалися нудні й сірі будні. Проте Олексин дядько, рідний материн брат Н.В Кисельов, знаючи про здібності племінника, вирішив допомогти йому влаштувати життя інакше... Через деякий час юнак вступив до Кучерівської сільськогосподарської школи. Однак навчався він у цьому закладі недовго. Не міг витримувати байдужість і рутину, яка панувала в усьому: і в системі викладання предметів, і в стосунках примітивних педагогів та безталанних учнів. Однак

Олексу чи не найбільше вражала тупість і самодурство директора. Вразливий юнак кидає школу і починає самотужки готуватися до вступу в Харківську середню хліборобську школу.

Сподівання здійснилися: 1906 року Олекса Слісаренко став учнем «хліборобки». Нове оточення, незвичні умови життя, бурхливі події, під час яких не лише десь у місті, а й у самій школі відбувалися політичні сходки, що закінчувалися співом революційних пісень. Він дорослішав й незабаром почав брати активну участь в обговоренні не тільки художньої, а й філософської та політичної літератури. Тогочасну атмосферу життя учнів «хліборобки» О.Слісаренко пізніше змалював у повісті «Страйк». На час навчання в школі припали й перші спроби віршувати. Як і більшість початківців, юний Слісаренко наслідує тих, ким захоплюється – Бальмонт, Олесь, популярні поети-символісти. Їхніми мотивами та настроями пройняті перші вірші Слісаренка. Декілька з цих ранніх віршів 1910 року з'явилися у підпільному студентському журналі «До праці».

1912 року, після закінчення «хліборобки», Слісаренко перейшов на практичну роботу. Але працював недовго. Перша світова війна. Двадцятилітній Олекса Слісаренко змінив цивільний одяг на солдатський мундир. Від рядового — до офіцера-артилериста — такий шлях письменника у роки війни. Шість років перебування у війську були творчо безплідними. Натомість на фронті його захоплює вир революційної боротьби. Разом з багатьма іншими однополчанами він самовільно демобілізується з фронту й вирушає до Києва. Йшов 1918 рік. Після нетривалої роботи агрономом, Олекса Слісаренко стає до літературної праці.[6]

1.2 «Олекса Слісаренко і його роль у війні»

Восени 1912 року Слісаренка відрядили рядовим 3-ї батареї 51-ї артилерійської бригади в Кутаїсі. В архівно-слідчій справі є

такий його спогад про армійську службу: «Близько двох років відбування солдатчини в становищі політичного піднаглядного багато чого мене навчило».

Улітку 1914-го він, згідно з вимогами до осіб із середньою й вищою освітою, склав іспити на чин прапорщика, але в чині його не підвищили, і на фронт він пішов як гарматний феєрверкер. Тільки напередодні 1915 року завдяки друзям-писарям у штабі йому присвоїли чин прапорщика, що роздратувало армійське начальство.

Після Лютневої революції Слісаренко перебував на виборних посадах: член дивізійного комітету, батареиноного комітету, після арешту офіцерів — виборний командир 5-ї батареї 51-ї артилерійської бригади, голова армійської ради і член армійського комітету 1-ї армії.

У грудні 1917 року, коли фронт остаточно розвалився і це було очевидно, Слісаренко розпустив армійську раду і поїхав до Києва. У пізнішій біографічній довідці напишуть: «Самовільно демобілізувавшись, залишив фронт і приїхав до Києва». Він хотів продовжувати літературну діяльність і здати в друк готову збірку віршів, але в місті тоді не було ні літературної роботи, ні письменників.

Більшовики наступали, бої за Київ точилися в районі заводу «Арсенал» і насувалися на центр міста. Слісаренко з дружиною чекали зручної нагоди виїхати кудись подалі. Це стало можливим тільки наприкінці зими. Весну Слісаренко прожив у родичів дружини на Воронежчині, опрацьовуючи збірку віршів, на яку покладав великі надії. Аж у липні 1918-го він зміг вибратися до Києва.[5]

Розділ 2. Творча нива

2.1. Творчість Олексія Слісаренка як відображення державотворчих процесів в Україні 1920-х років

З першими віршами виступив 1910 року. Друкувався в студентському журналі «До праці» та в газеті «Рілля». У Києві пристав до угруповань українських символістів «Біла Студія» і «Музагет» (1919). Перша збірка символістських поезій Слісаренка, писаних під впливом О. Олеса, П. Тичини, позначена деякими елементами експресіонізму, вийшла 1919 року у видавництві «Сяйво» під назвою «На березі Кастальському». Проте, захопившись футуризмом — «найпередовішою», «найреволюційнішою» течією, – він змінює свій стиль. До надрукованої 1923 року збірки «Поєми» увійшли кілька футуристичних творів, що були справжніми гімнами машинній цивілізації, техніці, з розвитком якої автор пов'язував надії на кардинальні зміни в житті людства.[7]

У багатьох творах, Слісаренко О. показує трагічність до молодого покоління української інтелігенції, яке прагнуло змінити життя, але стало жертвами революційних потрясінь. У творі звучать мотиви скорботи, втрати й водночас гордості за талановитого друга, чий внесок у національну літературу та боротьбу за незалежність залишився значним. Слісаренко акцентує увагу на моральній силі Михайличенка, його ідеалах та прагненні створити нову Україну, сповнену свободи й культури. Вірш також показує гіркоту того, що таланти такого масштабу були знищені жорстокою реальністю часу. Цей твір Слісаренка є не лише літературним, але й людським пам'ятником, нагадуванням про трагедії та героїзм покоління українських інтелектуалів, яке стало жертвою політичних репресій.

Всі ми розіп'яті на хрестах,

Всі ми покриті ранами.

*Заповідано нам жорсткий шлях
Злими коранами.
Заповідано бути нам еритиками,
Синами дикої долі,
Розрубати стени прямими стежками
І впасти серед поля.
Вірили ми, що над чорними голгофами
Зустріне нас привітний Ісус,
І потечуть величними строфами
Шляхи на Емаус...
Але очі сліпилися далями,
Кривавіли глибокі рани...
Посміялись над нашими ...
Ворожі корани. [2]*

З часом письменник відходить від футуризму і з «Аспанфуту» («Асоціації панфутуристів») переходить до «Гарту». Відкритість останньої сприяла тому, що довкола неї згрупувалось багато відверто слабких авторів. На знак протесту група членів «Гарту» на чолі з М. Хвильовим утворили нову організацію — ВАПЛІТЕ. Їх провідною ідеєю було відродження української нації. «Ваплітяни» засуджували політику більшовиків, московського імперіалізму, шовінізму і вимагали здійснення гасел Революції 1917 року, що проголошували національне самовизначення і свободу народів. До її складу ввійшов і Олекса Слісаренко. Він представляв нову естетику, яка зосереджувалася на соціальній справедливості, праці та революційних процесах.

Його цілком влаштовувала гостра позиція ваплітян щодо неучтва та халтури, що були широко представлені в українській літературі. Приналежність письменника до «академіків» була своєрідною високою оцінкою його тогочасних літературних здобутків.

Слісаренко працював в щомісячнику «Червоний шлях», був вправним рецензентом. Важливою ознакою цих рецензій є постійна сконцентрованість рецензента на проблемах, пов'язаних зі сферою української літератури, бажанням визначити основні проблеми літературного процесу в Україні і окреслити нові перспективні шляхи розвитку. [1]

Олекса Слісаренко був редактором «Книгоспілки». Це була українська видавнича і книготоргівельна спілка. Видавництво мало видавничі серії: «Червоне письменство», де друкувалися твори українських письменників, серед яких були М.Хвильовий, А. Сенченко, П.Панч, О. Копиленко та й сам Олекса Слісаренко.

1924 року, враховуючи потребу села, «Книгоспілка» видала цілу низку підручників, починаючи із підручників для шкіл першого ступеня та закінчуючи необхідними для семирічок. Усі підручники були видані українською мовою. Крім того, Книгоспілка займалася виданням нот, і зокрема було видано низку романсів українських авторів, а також західних авторів в українських перекладах, найбільше – Ф.Шуберта.

У цей час письменник починає писати прозу. Першим досвідом прозаїка стала збірка оповідань «У болотах» (1924). Далі – одна за одною – виходять нові книги О.Слісаренка: «Плантації» та «Сотні тисяч сил» (1925), «Камінний виноград», «Сліди бурунів» та «Спроба на огонь» (1927). Вийшли друком повісті «Бунт» (1928) та «Страйк» (1932). Крім цього, було опубліковано романи «Зламаний гвинт» (1928), «Чорний Ангел» (1929), «Хлібна ріка» (1932). Визначальною рисою прози Слісаренка була виняткова увага до сюжету як головної рушійної сили твору. На тлі ліричних, з м'яким сюжетом новел і повістей середини 20-х років, проза письменника одразу ж привернула до себе увагу і критиків, і читачів. [6]

2.2 Олекса Слісаренко: вираження літературної та політичної позиції

У 1930 р було засновано Пролітфронт. Ініціаторами створення об'єднання виступили М. Хвильовий та інші «ваплітяни». Троє колишніх ваплітян, Олекса Слісаренко, Майк Йогансен та Юрій Смолич, до Пролітфронту йти відмовилися і створили конструктивістську «Техно-мистецьку групу “А”». [4]

Це була спроба уникнути репресій, хай і коштом конфлікту з багатьма друзями.

Але втекти від злоби дедалі похмурішого дня було вже нікуди. 1930 р. Слісаренко змушений зіграти принизливу роль громадського обвинувача на процесі СВУ. Пише замовні виробничі романи («Хлібна ріка», «Зламаний гвинт»). Однак усе це не переконує владу в лояльності. 29 квітня 1934 року до Харківського будинку письменників «Слово» під'їхав чорний автомобіль. У квартиру № 34, де мешкав Олекса Андрійович, постукали... Слісаренка арештовують; обвинувачений у причетності до терористичної організації.

3 листопада 1937 р., саме під ювілейну річницю більшовицької революції, був розстріляний в урочищі Сандормох під Медвеж'єгорськом. Варто додати, що обвинувачення в підготовці терористичних актів могло ґрунтуватися хіба на тому, що Олекса Слісаренко таки справді (на відміну від багатьох інших фігурантів «терористичних» справ) умів влучно стріляти.

На першому етапі допитів Слісаренко «зійнався» в приналежності до підпільної контрреволюційної організації, яка ставила за мету повалення Радянської влади і встановлення фашистської диктатури на Україні. Через два місяці після арешту О.Слісаренко відмовився від цих зізнань, заявивши, що дав їх під фізичним впливом слідчого, втративши контроль над свідомістю і перебуваючи в стані моральної протрації. Після цього почалося

тривале добування від Слісаренка зізнань у найтяжчій, як думається, вині: приналежності до «ВАПЛІТЕ». Письменник не заперечував своїх зв'язків із цією організацією і дав їй таку характеристику:

«Тоді я на цю групу дивився як на приховане націонал-демократичне угруповання, а тепер розглядаю її як групу, котра могла бути первинним осередком фашистської організації... Єдиним моїм політичним виступом проти цієї групи був виступ на процесі СВУ, в якому я в своїй промові підкреслив роль хвильовизму як продовження СВУ, поставивши знак рівності між Хвильовим і літературною групою СВУ на чолі зі Старицькою-Черняхівською».

На суді О.Слісаренко ще раз відмовився від своїх попередніх зізнань про участь у контрреволюційній організації, але це вже нікого не цікавило. За вироком Військового трибуналу Українського військового округу О.Слісаренка позбавили волі на 10 років, прав — на 3 роки, «без конфіскації имущества, в виду отсутствия такового». Письменника заслали до одного з соловецьких концтаборів. 3 листопада 1937 року його розстріляли.[6]

Висновки

У ході дослідження, спрямованого на аналіз взаємозв'язку державотворчих процесів та літературної спадщини Олекси Слісаренка, було виконано поставлені завдання, що дозволило сформулювати такі ключові висновки: Олекса Слісаренко, як представник «ВАПЛІТЕ» та активний учасник літературного життя 1920-х років, став важливою фігурою в контексті державотворчих процесів, які відбувалися в Україні у 20-30 роках ХХ ст. Його творчість і публіцистика відображають складні й інші процеси формування нової соціальної та культурної ідентичності, а також адаптації української літератури.

З іншого боку, аспектом є те, що творчість Слісаренка нерідко відображала складні внутрішні конфлікти того часу: боротьбу між лояльністю до радянської влади намаганням зберегти національні традиції, між літературною свободою та цензурними обмеженнями, що накладала нову політичну систему. У своїх роботах він часто звертався до теми соціальної справедливості та національного відродження, що дозволяє оцінити його творчість як частину ширшої культурної боротьби.

Аналіз державотворчих процесів через призму літературної діяльності Олексія Слісаренка дозволяє не лише розкрити особливості культурної політики радянської України, а й оцінити роль письменників як активних учасників політичних змін. Творчість Слісаренка була першим інструментом формування радянської ідеології через літературу, що в її часі виявилось ключовим для державотворчого процесу в Україні в перших десятиліттях.

Загалом, його діяльність і літературна спадщина є місцем етапом у розвитку української культури, що показує не тільки ідеологічні трансформації, а й боротьбу за збереження національних цінностей в умовах тоталітарного режиму. Тому дослідження творчості Олексія Слісаренка сприяє кращому культурному і політичному процесу періоду становлення радянської держави в Україні, а також дозволяє глибше осмислити взаємозв'язок між літературою, політикою та національним відродженням в умовах репресій.

Слісаренко відіграв дуже важливу роль в державотворенні та розвитку України. Походячи з невеличкого села Шипувате на Харківщині, він зміг залишити свою печатку в історії та стати відомою людиною, яка понад усе любила свою країну. Він боровся за права української мови та свободи слова, і віддав за це своє життя. Різнобічна людина, яка мала спочатку професію агронома, але різко відчула потяг до літератури, намагалася

кількістю творів, написаних українською мовою, поповнити духовне багатство України та сприяти її розвиткові .

Встановлено, що період, у якому жив і творив Олекса Слісаренко, був часом державотворчих зрушень, боротьби за незалежність України та пошуку національної ідентичності. Цей процес мав складний і драматичний характер, що зумовлювалося впливом внутрішніх політичних протиріч і зовнішніх загроз. Слісаренко як митець і громадянин став безпосереднім свідком і учасником цих подій, що відобразилося в його світогляді та творчій діяльності.

Список використаної літератури

1. Вибрані твори / Олекса Слісаренко; упоряд. Віра Агеєва. – К. : Смолоскип, 2011. – 872 с.
2. Локальна історія. Олекса Слісаренко. Противник великодержавного шовінізму. URL: <https://sandarmoh.localhistory.org.ua/slisarenko> (дата звернення: 24.11.2024).
3. Публіцистика О. Слісаренка на сторінках журналу «Червоний шлях». – <https://www.ukrlib.com.ua//біографія/пр.php?tid==1866>
4. Розстріляне відродження : антологія 1917-1933 : поезія – проза – драма – есей / [упоряд., авт. передм.] Юрій Лавріненко. – [Париж]: InstytutLiteracki, 1959. – 979 с.
5. Слісаренко, О. А. <https://uk.wikipedia.org/wiki>

«Сила творчості: культурний фронт українських митців»

*Сбитов Антон Васильович, учень 8 класу
Володимирівської гімназії Наталинської сільської ради
Берестинського району Харківської області*

*Керівник: Власенко Наталія Іванівна,
учитель історії та географії Володимирівської гімназії
Наталинської сільської ради Берестинського району
Харківської області*

ВСТУП

Ця робота присвячена аналізу ролі мистецтва як об'єднавчого чинника в українському суспільстві під час війни. У ній розглядаються конкретні приклади творчих ініціатив Харківщини, які надихають, мотивують та допомагають українцям вистояти у боротьбі за свободу. Ми спробуємо зрозуміти, як митці стають голосом нації, та чому саме мистецтво має здатність зцілювати і об'єднувати навіть у найскладніші моменти нашої історії.

Метою цієї дослідницької роботи є дослідження ролі мистецтва під час війни в Україні, його впливу на суспільство, збереження національної ідентичності та формування колективної пам'яті.

Завдання роботи – проаналізувати як митці Харківщини реагують на виклики війни, як мистецтво слугує інструментом моральної підтримки та є засобом опору агресору, висвітлено значення мистецтва у формуванні та передачі історичної правди про війну наступним поколінням.

У роботі досліджений феномен мистецтва під час війни: як воно реагує на реальність, підтримує дух людей, згуртовує, налаштовує на оптимізм і навіть стає формою опору. Бо в кожному малюнку захована глибока правда – голос людської душі, яка не здається навіть у найтемніші для України часи.

Актуальність теми полягає у тому, що мистецтво під час війни має особливе значення, бо наша країна вже 10 років протистоїть агресії, яка торкнулася кожного жителя, кожного куточка нашої неньки України. Війна не лише змінила суспільство, але й дала поштовх для прояву нових форм мистецького вираження. Художники, аматори створюють роботи, які відображають переживання нашого народу, документують події, викривають агресора та надихають на боротьбу.

РОЗДІЛ І. МИСТЕЦТВО ЯК ДУХОВНИЙ ФРОНТ

1.1. Роль мистецтва під час війни у збереженні національної ідентичності

Війна — найбільше зло, яке безжально закарбовує свої криваві сліди в душі та на тілі, в історії та мистецтві. **Мистецтво** не може в прямому сенсі стримати ворога, але воно безперечно має іншу силу. Хтось з митців **через мистецтво** документує події, їздить на передову до військових, у понівечені обстрілами міста; хтось заглиблюється у витoki нашої культури й знайомить з нею світ; хтось відкриває в собі нові таланти й знаходить духовний прихисток у малюванні; хтось через мистецтво не дає забути собі та іншим про дрібні буденні радощі життя, які інколи виконують роль наших ментальних стовпів; хтось дає волю емоціям, які випалюють все всередині і які неможливо передати словами; хтось збирає донати, продаючи своє мистецтво і допомагає

Збройним Силам України боротися з російською загарбницькою навалою.

Мистецтво відіграє надзвичайно важливу роль у збереженні національної ідентичності під час війни, виступаючи засобом підтримки, самоусвідомлення та опору. Літературні твори, пісні, картини та фільми стають носіями національної пам'яті. Наприклад, твори Тараса Шевченка в минулому і сучасні роботи, як-от графіті чи інсталяції, є символами боротьби за свободу. Воно надихає та надає надію. Пісні, поезія та образотворче мистецтво сприяють консолідації суспільства та підтримці бойового духу. Знакові твори, створені під час війни, стають символами єдності, як, наприклад, пісні «Ой, у лузі червона калина», допомагає об'єднувати людей навколо спільних ідей та цінностей. Використання національної символіки в мистецтві (наприклад, жовто-блакитні кольори) підкреслює єдність народу. Спільні культурні заходи, концерти та виставки створюють платформу для діалогу і взаємопідтримки. Під час війни мистецтво виступає засобом протидії пропаганді. Митці використовують свої роботи, щоб протидіяти викривленню фактів і поширенню фейкових новин. Наприклад, документальні фільми, зокрема «Зима у вогні», стають свідченнями реальних подій. Мистецтво допомагає донести голос нації до світу. Твори мистецтва, виставки, фестивалі розповідають про війну та боротьбу за незалежність на глобальному рівні. Українські художники та музиканти виступають за кордоном, привертаючи увагу до трагедії війни. Війна часто стимулює створення нових символів та наративів. З'являються нові герої, теми та образи, що відображають дух часу, сучасні українські митці створюють роботи, які стають основою для подальшого розвитку національної культури. Хочу навести деякі коментарі **українських митців і мисткинь**, які поділилися своїми думками з приводу двох останніх років війни.

Міша Піскур: «Я почав малювати в час війни. Мистецтво стало моїм сховищем. Спокій, який неможливо знайти в реальному житті, дав мені живопис. Всі рефлексують, нікого так чи інакше не обійшла ця війна. Хтось спокій шукає, хтось ненависть виплескує, хтось страх ховає, а хтось в пам'яті риється. Все це дає зрозуміти, що українське мистецтво живе. Зараз художники активно згуртовуються, кожна виставка несе з собою збори та відсотки з продажу на допомогу армії. Війна перевернула моє сприйняття себе і змінила відношення до життя та часу. Війна перевертає і розуміння потреби мистецтва. Для себе я зрозумів, що без нього мені ніяк»[1].

Євген Клименко: «Війна дуже змінює сприйняття життя, оточення. З початком повномасштабної війни я зрозумів, що немає часу жалкувати про щось, а треба діяти. Було неможливо малювати (ментально), бо волонтерів і не мав часу, але згодом зрозумів, що як митець я можу своїм мистецтвом здобути гроші на волонтерство, і по сьогоднішній день це роблю. Їжджу малювати військових, наслідки прильотів тощо. Це не головна тема моєї творчості як митця, але гадаю, що це треба фіксувати, бо це історія. В цілому відчуваю, що і в мене, і в усіх українських митців піднявся рівень творчості. Для себе я це пояснюю тим, що немає часу вже відкладати щось на майбутнє, бо війна показує, як швидко все може зникнути, і це безпосередньо впливає на характер усіх моїх дій». [1]

Ліля Небера: «На початку війни я відчувала себе скляною, ніби розіб'юся від будь-якого вітру. Але зараз я закам'яніла, стала сильніше, ми всі стали сильніше. Мистецтво допомогло мені в цьому, я вірю, що мистецтво може цілювати. Тому важливо об'єднуватись, підтримувати українських митців, зміцнюючи українську культуру, бо без культури нема сильної нації. Дякую ЗСУ і всім людям, завдяки кому ми можемо це робити». [1]

Отже, мистецтво є не лише способом збереження національної ідентичності, але й інструментом боротьби за неї. Воно формує міцний духовний фундамент, що допомагає народу вистояти та відродитися навіть у найважчі часи, відіграє суттєву роль у період війни, як у минулому, так і в сучасному контексті, оскільки воно може слугувати як засіб вираження та збереження культурної спадщини та ідентичності. Крім цього, мистецтво має вплив на настрій населення та може бути засобом пропаганди для підтримки військових зусиль.

Також мистецтво може бути способом документування війни. Багато художників, письменників та інших творчих особистостей використовують свої творчі здібності, щоб зберегти історію та пам'ять про війну. Роботи всіх цих людей можуть стати важливим джерелом інформації для істориків, дослідників та наших наступних поколінь. Крім того, мистецтво може впливати на суспільні настрої під час війни. Наприклад, мистецькі твори можуть надихати людей на більш високі ідеали та надихати їх продовження підтримки військових зусиль. Слід зазначити, що мистецькі твори можуть допомагати людям знаходити способи відпочинку в складні часи.

Митці відіграють важливу роль у підтримці України під час війни. Вони використовують свої таланти і ресурси, щоб надати грошову та моральну підтримку, висловити солідарність та залучити увагу громадян інших країн до ситуації в Україні. Кожен підтримує свою країну як може та вміє.

1.2. Мистецтво як інструмент емоційної підтримки та мотивації під час війни

У перші місяці повномасштабного вторгнення творчість неабияк допомагала українцям та українкам підтримувати бойовий дух. Пісні, легенди і навіть меми стали частиною воєнної культури. Для когось мистецтво було своєрідною місією, а для

когось – роботою чи терапією. Воно допомагає людям справлятися зі стресом, відчувати єдність і знаходити натхнення для подолання труднощів. Мистецтво пробуджує почуття надії навіть у складних обставинах. Наприклад, пісні, поезія чи картини можуть нагадувати про майбутню перемогу та краще майбутнє. Терапевтичний ефект мистецтва дозволяє людям впоратися з тривогою і страхом.

Мистецтво слугує потужним засобом для підтримки воїнів і цивільних. Художники та письменники створюють символи боротьби та незламності (образи героїчних воїнів, матері, що оберігає дітей, національної землі). Подібні твори мотивують людей продовжувати боротьбу навіть у найскладніших умовах. Спільне переживання мистецьких подій (концерти, театральні вистави) створює відчуття єдності та підтримки. Такі заходи нагадують людям, що вони не самотні у своїх стражданнях та боротьбі. Плакати, написи на стінах і мурали, наприклад, роботи українських художників, закликають до спротиву і підсилюють рішучість боротися.

Мистецтво допомагає в тяжкі хвилини частково переключитися на позитив. От як історія про одну із школярок Харкова, яка в перші місяці війни проживала разом із мамою та іншими мешканцями цього будинку в підвалі багатоповерхівки. Щоб трішки забутись про страшні моменти, вона з мамою розмалювали стіни підвалу. Гуаш та мамині тіні — набір, за допомогою якого школярка Діана Єсіпова розмалювала куточок у підвалі п'ятиповерхівки на вулиці Франтішека Крала в Індустріальному районі, де три місяці укривалася від війни. (Додаток 1) [2].

Соломія Бушко – юна волонтерка із села Солонка на Львівщині. Дівчинка малює і продає картини, а кошти скеровує на потреби ЗСУ. За період повномасштабного вторгнення художниця продала близько 20 робіт. До прикладу, картину

“Вогняний кінь” придбав чоловік із США. А завдяки сприянню радіо “Перше”, інша робота Соломії знайшла свого поціновувача аж у Барселоні (Іспанія). 170 євро, які Соломія отримала за картину, вона одразу передала ведучим на дрон для підрозділу Віктора Біщука. [6]

Мистецтво під час війни стає важливим інструментом, який підтримує людей у важкі часи, надихає на боротьбу та допомагає осмислити події. Його здатність об'єднувати, мотивувати й зцілювати робить його незамінним елементом культурного опору та збереження національної ідентичності.

Микола Коломієць – художник з Харкова. Його майстерня рятувала харків'ян від обстрілів. Він вчить дітей не тільки творчості, а й заробляти на ній. Під його керівництвом діти розмалювали станцію метро. «Діти в метро за 40 днів з нуля стали профі».

Микола присвячує всі свої сили навчанню дітей у творчій студії «Аза нізі маза»: Студія – це колективний розум. Він більший, ніж сума розумів усіх членів колективу. Студія успішно розвивалась, дитячі роботи брали участь у виставках, зокрема в Мистецькому Арсеналі у Києві. А потім прийшла війна... 24 лютого Миколу розбудив дзвінок адміністраторки Ольги. На телефоні вже було кілька пропущених. Микола почав шукати по карті де ж є бомбосховища. Виявилось, що його майстерня, яка знаходиться в підвалі, і є офіційним бомбосховищем. Туди ж почали йти друзі, знайомі, жителі прилеглих будинків:

— Тут був Ноєв ковчег, — пригадує Микола. — І папуги, і коти, і собацюра величезний. Одночасно перебувало близько 50 людей. Спали на столах і під столами. Суцільний хаос. Постійні вибухи, обстріли, тривожні мами, дідусь 92 роки, який переживає вже другу війну. Все це досить виснажливо. Одного разу йдучи на концерт, Микола побачив, що в метро досить багато дітей:

— Я прийшов і спитав, чи хто з них малює. В мене є лайфхаки як зацікавити дітей. Показав їм пару технік. Це було потрібно, в першу чергу, мені, бо дуже важко було знаходитися в майстерні з купою людей. І ми зробили великий проєкт у багатьох сенсах. 15 хлопчиків і дівчат вчилися малювати гігантські фігури. Розмалювали станцію метро «Історичний музей» (Додаток 2,3). Діти з нуля стали професіоналами за 40 днів. Вони відчули себе зірочками, про них знімали сюжети, до них проходили перші особи Харкова. Історія, яка почалась під землею, піднесла їх на значну висоту. [3] У містах Литви в рамках акції «Щоденники з укриття» експонуються малюнки українських дітей, створені у метрополітені Харкова, який слугує надійним прихистком для багатьох українських родин з початку повномасштабної агресії рф щодо України.

Культурна війна триває на рівні з військовою справжньою. У цих умовах важливо пам'ятати про культуру, боротися за свідомість та патріотизм майбутніх поколінь, змагатися за правду та поширювати її, щоб вистраждані уроки сьогодення не були забуті та допомогли нам у майбутньому.

РОЗДІЛ II. ТВОРЧІ ІНІЦІАТИВИ БЕРЕСТИНСЬКОГО РАЙОНУ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СУСПІЛЬСТВО

2.1 Відомі митці Берестинщини, які стали голосом України

Берестинщина – це унікальний регіон, що поєднує багатство культури, історії та традицій. Тут формувалися митці, чия творчість відображає дух українського народу. Їхній внесок у культуру, літературу, мистецтво, музику став вагомим елементом у формуванні національної ідентичності. Їхня творчість – це відлуння прагнень до свободи, любові до рідної землі.

Наталія Скринник - художниця з міста Берестин говорить, що *коли почалась війна, взагалі не хотілося нічого малювати.*

Душа боліла за кожного українця, за кожного солдата, за кожну тваринку, яку спіткала біда. Вона разом із батьком Василем – художники із Берестина члени Національної Співки художників України. Митці мали презентувати свою виставку до сторіччя Берестинського краєзнавчого музею. Підготовка розпочалась 23 лютого 2022 року. Тоді в музей завезли понад 150 картин. А вже 24 лютого все поспіхом демонтували і вивезли. Тепер полотна знаходяться вдома у митців. А ще саме Наталя у 2010 році здивувала Харків десятиметровою декорацією-колажем з історичних архітектурних світлин Берестина. Її визнали наймодерновішою експозицією.

Перша ж виставка мисткині відбулась тоді, коли їй іще і чотирьох років не було. *«Тато змайстрував великі стелажі, дець з 3-4 метри в висоту. Це були величезні листи, на яких закріпив мої картини. Я була така щаслива. І є навіть світлина, де тато тримає мене на руках, а ми відкриваємо мою виставку вдома. До речі, вона зберігається досі»,* – пригадує Наталя. Попри повномасштабну війну тяга до мистецтва перемогла і Наталя взяла в руки пензля. Всі картини з 24 лютого наповнені болем і показують, як і чим жив Берестин в ті дні.

«Для нашої родини війна почалась не 24 лютого 2022 року, а 2014 році. Ми завжди брали участь у волонтерських роботах чи благодійних проєктах. Не дивлячись на те, що ми творчі люди, адаптуємо свою роботу до добрих справ. 24 лютого зібравши необхідні речі та документи я з батьками спустилась у підвал. Тато увімкнув радіо, бо знав, що навіть якщо не буде світла, то радіохвилі завжди працюватимуть, і ми отримуватимемо інформацію про ситуацію в Україні. Мама телефон не випускала з рук: весь час моніторила події в Харківській області. А я сиділа, обіймала котика Версаля і не могла до купи зібрати свої думки, не могла повірити в масштабність ситуації. Ця атмосфера

дуже нас гнітила. На другий день ми застудились і зрозуміли, що при прямому попаданні в місце, де ми знаходимось, нічого не врятує. Та це не зупиняло нас готувати підвал до екстреного випадку. Зносили туди стелажі, готували консервацію, робили запаси питної води». [4]

Художниця розповіла історію 10 картин, які з'явилися з початку відкритої війни росії проти України, які знаходяться в експозиції виставки в Берестинській картинній галереї і має назву «Як ти?».[4]

Картина «Фермерська гуманітарка. Молоко. 4-й день війни». (Додаток 4) «На ній зображена наша мала стара площа міста навпроти Будинку культури. На фоні видно наші архітектурні візитівки міста. Я стала випадковим свідком величезної черги по молоко, яке привезло підприємство, як гуманітарку. Це був період перших днів війни. Ринок пустий, магазини пусті, у людей паніка, всі були схвильовані, лежали великі купи брудного снігу, мряка, калюжі, деінде подовбаний асфальт. І ось в цій сірій масі людей поруч гралась маленька дівчинка в блакитному комбінезоні та з жовтим шарфом. Вона була як сонце в п'ятні, яке віддзеркалювалось навіть в калюжі. І саме цю безтурботну малечу нині ми називаємо «діти війни». [4]

Картина «9 днів у підвалі» (Додаток 5). «Салтівський район, Данилівка. Час від часу рідні висилали нам свої світлини, якими розповідали про ситуацію. Один зі знімків я вирішила перенести на полотно. Перші найжахливіші 9 днів бомбардувань їх району вони провели в бетонному підвалі будинку, жодного разу не покинувши його. Діватись було нікуди. Стіни здригалися кожену секунду. Більшість рідних зібралась у них в укритті. Їх було близько 15 людей. Зима, холод, у підвалі 12 градусів, стоїть неймовірна сирість.

Найбільше на знімку вразила моя сестра з немовлям, якому не більше пів року, і ковдра, якою вони вкриваються. Ковдра ця,

наче викладна ікона, так яскраво світилась в підвальній темряві. Харківські митці побачивши мою роботу дали назву: «Харківська Мадонна». Через деякий час моїм родичам вдалося знайти транспорт та виїхати з міста і врятувати свої життя. Наша сім'я з радістю прийняла їх». [4]

Картина «День 8бй. Тимчасово переміщені» (Додаток 6). «У нас живе білий алабай. Його ми взяли з притулку. Історія цієї тварини дуже важка. Собаку покинули в вольєрі, на довгий час залишивши без води та їжі. Потім з нього знущались, забирали та повертали в притулок. По травмах на його пуску ми зрозуміли, що його били. Він навіть відвертає голову, коли бачить камеру телефону. Також ставиться серйозно до їжі, бо коли ми його годуємо, завжди щось приховас. Але він дуже добрий собака, наче м'яка іграшка.

Він з Одеси. Там його покинули. Потім він блукав десь на кордоні з Молдовою по смітниках. Волонтери знайшли пса і привезли до Києва. Моя матуся побачила об'яву в фейсбуці, прочитала його історію та написала волонтерам, що можемо взяти його до себе. Ще вона відправила їм світлини нашої сім'ї, щоб побачили, що ми люди здорові, без психічних відхилень та маємо тварин, які живуть з нами не на прив'язі, а вільно пересуваються територією двору. Волонтери приїхали з Києва до Берестина. Кандидатур сімей, які хотіла забрати алабая до себе, було кілька, але вони чомусь приїхали саме до нас. Перевірили умови і погодилися залишити песика у нас. Ми цілий рік звітували волонтерам, відправляючи фото життя алабайчика. Ми назвали його Річчі. В нього був свій вольєр, але він там тільки їв. Більше проводив час у дворі. Потім родичі привезли свого песика Акіта та курей. Собак ми вигулювали окремо, бо кожний має свій характер. А ще й кіт є, який всю свою територію помітив. Так і живемо: дружно, як одна сім'я». [4]

У нашому Берестині проживає чудовий художник – це Андрій Червоний (Додаток 7), про своє життя він розповів в одному з інтерв'ю. [5]

- *Малюю з дитинства, це для мене завжди було цікаво. Навчався в Красноградській школі естетичного виховання на художньому відділенні під керівництвом видатного викладача Красноградщини Олени Вікторівни Моргун. Далі опановував мистецтво самостійно, постійно виношуючи ідеї і переносив на папір, малювання для мене завжди було чимось особливим. Деколи чимось недосяжним та складним. У постійному пошуку себе в світі мистецтва я відчув що пріоритетним для мене завжди був пленерний живопис — дуже люблю етюди на природі, і де б я не мандрував, часто беру невеликі формати і пишу з натури. Працюю переважно в стилі імпресіонізму. Однією з ключових фігур в становленні як художника був мій добрий товариш, наставник, майстер Михайло Олександрович Ткаченко, який, на жаль, відійшов в засвіти. Його постійна підтримка була мотивацією до вступу в Національну спілку художників України. У 2017 році я став частиною вищої ліги Харківської організації національної спілки художників України, це для мене величезне досягнення і честь.*

З початком повномасштабного вторгнення і дотепер мало працюю, за браком часу, за ці три роки дуже мало робіт завершених, життя вносить свої корективи і жодної виставки за час війни не відбулося. Війна і творчість для мене — різнополярні речі. Коли мені іноді на душі дуже радісно і прекрасно, тоді і на полотні більш яскравіші ллються кольори. Надихаюсь я просто життям і всім тим, що мене оточує, і всіма людьми, які мене оточують, адже життя - прекрасне! Одним словом, звідси і черпаю своє натхнення, енергію, любов...

Мистецтво відіграє велику роль в умовах війни. Мої роботи це переважно куточки природи, стану, часу, миру, надії,

весь творчий шлях до війни. Роль мистецтва під час війни може бути не на часі і недоречна, але мистецтво, культура це одна з рис нації. Потрібно радіти життю, дякувати Богу за все, що він дав і дає нам. Любити, творити і крок за кроком йти до своєї мети, не здаватися і не покладати рук, бо в усіх бувають «чорні і білі смуги». Мені подобаються такі крилаті фрази, які вже стали девізом мого життя: «Якщо в тебе йде все добре, то радій поки можна, якщо в тебе все погано — не засмучуйся, бо не завжди так буде!», або «Після проливної дощу і бурі завжди виходить сонце і веселка».

- В цей складний час лишається надія на мир, а буде мир — Україна розквітне знову! Дуже боляче за втрачених людей! Життя непередбачуване. Ми знаємо, хто ми, але не знаємо, ким можемо стати завтра. Щоб знайти себе, навести порядок в голові — не потрібно нічого нікому доводити. Не потрібно боятися вийти з натовпу або боятися робити те, чого ніколи раніше не робив. Я десь читав, що ковчег будували не спеціалісти, на відміну від Титаніка. Це про те, що багато людей знаходять своє покликання, не маючи професійної освіти, стають письменниками, музикантами, художниками. Вірте в себе!

Коли людина любить свою професію, тоді вона щаслива. Наш герой — Андрій Червоний — беззаперечно щаслива людина, адже в його очах переливаються, наче фарби на полотні, барвисті вогники добра, любові, позитиву.

Митці відіграють унікальну та багатогранну роль під час війни, виконуючи різні функції, які мають як безпосередній вплив на суспільство, так і довгострокове значення для історії та культури. Мистецтво в умовах війни є не лише формою висловлювання, а й потужним інструментом впливу, який допомагає суспільству пережити кризу та вибороти майбутне.

2.2 Волонтерські проекти та культурні акції

Волонтерські організації відіграють критично важливу роль під час воєн, криз та мирного часу. Вони є основою громадянської активності та сприяють вирішенню багатьох нагальних проблем. Одна з таких є Берестинська «Волонтерська Ліга». Дар'я Волобуєва, одна з організаторів «Волонтерської Ліги», розповіла про роботу «Волонтерської ліги», яка наближає перемогу. Ідея громадської організації виникла в 2017 році. Три роки волонтери працювали неофіційно. В цей час займались збором коштів для онкохворих дітей Берестинщини.

У 2020-му звернень стало менше, тому вирішили переформатувати роботу та допомагати безпритульним тваринам. Тоді з'явилась гілка організації «Лапки, носики, хвости». Тварин-безхатків лікували, стерилізували, кастрували і після цього прилаштовували до родин. Всього таким чином знайшли домівку для понад 200 чотирилапих. Весь цей час учасники організації проходили різні тренінги, курси, вчилися випускати гранти.

24 лютого 2022-го для Дар'ї, як і мільйонів українців стало шоком. Проте дівчина швидко себе опанувала і вже ввечері почала активно працювати. Розповідає, що за кілька днів до повномасштабного вторгнення міська влада оприлюднила список бомбосховищ в Берестині і в перший же вечір вторгнення вона пішла їх перевіряти. Виявилось, що вони в неналежному стані, тому в соцмережах розповідала людям, куди можна йти, а куди – не варто. Вже 25 лютого волонтерка виставила в мережі перші збори, а 26-го – «закипіла» робота «Ліги». Штаб організували в бібліотеці, де виставили стенд із переліком необхідних для військових речей. І люди зносили все потрібне. Йшли до волонтерів і заради того, щоб відволіктись від тривожних думок та страху. Люди хотіли допомагати і чимось зайняти руки, тому швидко організувалось кілька напрямків – хтось фасував

допомогу, хтось шив, хтось розбирав принесені речі, хтось сітки в'язав. На початку помічниками були місцеві мешканці, а на сьогодні 80% волонтерів «Ліги» – переселенці. Дар'я каже, що в той момент мало хто думав про ВПО. Всі сили були направлені на допомогу захисникам на фронті та місцевій теробороні. Вже потім стало зрозумілим, що потрібно їхати та вивозити людей із «гарячих» точок, тому зайнялись евакуацією.

Волонтери не опікуються виключно одними і тими ж військовими чи бригадами. Допомагають всім, хто звертається. Найчастіше просять про це родичі захисників. Вже тоді Дар'я зв'язується безпосередньо із військовим та уточнює, що йому конкретно потрібно для розуміння, чи може «Ліга» це дати. На сьогодні волонтери найчастіше бувають на Бахмутському напрямку. Їздять в той район періодично з грудня минулого року.

Проте там, на фронті, під обстрілами військові дуже цінують речі, які їм нагадують про мирне життя. Дар'я розповідає, як захисники люблять, коли їм привозять дитячі малюнки. Вони складають аркушки вчетверо та ховають в плитоноски. Називають їх оберегами та дуже вірять в захист. «Волонтерська Ліга» свого часу робила маленьких янголяток для військових і потім в поїздках зустрічали захисників, які ні на мить не залишались без них.

«Ми вели проєкт «Освіта в надзвичайних ситуаціях». У нас там були дітки від 3 до 8 років і до Дня захисника вони робили поробки. Один хлопчик зробив такий маленький малюнок, як листівку. Написав на ньому – то, моєму тату прізвище, ім'я. Ми передавали їх в якусь бригаду. Вже потім з'ясувалось, що наша посилка потрапила в той підрозділ, де був цей військовий – тато хлопчика, який малював листівку. Вона потрапила до свого адресата, хоча ми спеціально нічого для цього не робили. Через деякий час родина зустрілась на нейтральній території. А історію цю мені розповіла дружина захисника». Зараз

«Волонтерська ліга» залучила Берестинських художників до розпису гільз. З 2024 року їм почали привозити гільзи з різних боєприпасів. Спочатку вони хотіли створити музей гільз, а потім у них виникла ідея розписати ці гільзи та продавати їх на аукціонах, розігрувати в лотереї за отримані донати витратити на потреби ЗСУ. До розпису гільз долучились відомі майстри Берестинського району: О.В. Моргун вихователь дитячої школи естетичного виховання, А.Червоний, М. Ратнікова (з Харкова), І. Рибалка, Скрипник Наталія, Скрипник Галина. А після перемоги планують створити куточок розмальованих гільз.(Додаток 9) [7]

ВИСНОВКИ

Дослідження теми мистецтва під час війни на прикладі митців та аматорів Харкова і Берестина показало, що мистецтво виконує унікальну роль, об'єднуючи людей, зберігаючи культурну ідентичність та слугуючи важливим засобом вираження емоцій, надії й віри в перемогу України.

Митці Харківщини продемонстрували здатність адаптувати свої роботи до нових умов, звертаючись до тематики війни. У важкі часи, коли міста Харків та Берестин зазнали великих потрясінь через військові дії, творчість митців і аматорів стала інструментом опору, натхнення, підтримки громади.

Харківські митці, попри щоденні виклики війни створюють твори, які показують реалії війни – це втрати, героїзм, незламність. Допомагаючи іншим дають змогу переосмислити події і знайти нові сенси в боротьбі за свободу. Разом з митцями завзято долучилися діти, які показали незламність духу і віру у краще майбутнє України.

Мистецтво виконує низку важливих функцій таких як: документування подій, підтримка духу, об'єднання людей і навіть матеріальну підтримку ЗСУ. Також особливе місце у творчій діяльності займає участь волонтерів, які активно

залучають мистецтво до благодійних ініціатив. Зокрема в місті Берестин великої популярності набули розфарбовування використаних гільз, військових артефактів. Ці об'єкти стають справжніми витворами мистецтва, які згодом виставляються на аукціоні, розігруються в лотерею, а отримані кошти донатять на потреби збройних сил України. Волонтери та митці спільно надають не лише матеріальну, але й духовну підтримку для воїнів.

Отже, мистецтво під час війни не тільки документує реальність, але й формує нову культурну ідентичність, що є важливою для збереження історичної спадщини. Допомагає суспільству розповісти світові про пережиті випробовування та вірити у краще майбутнє. Наші митці довели, що творчість – це зброя, здатна боротися за людяність навіть у найважчих умовах.

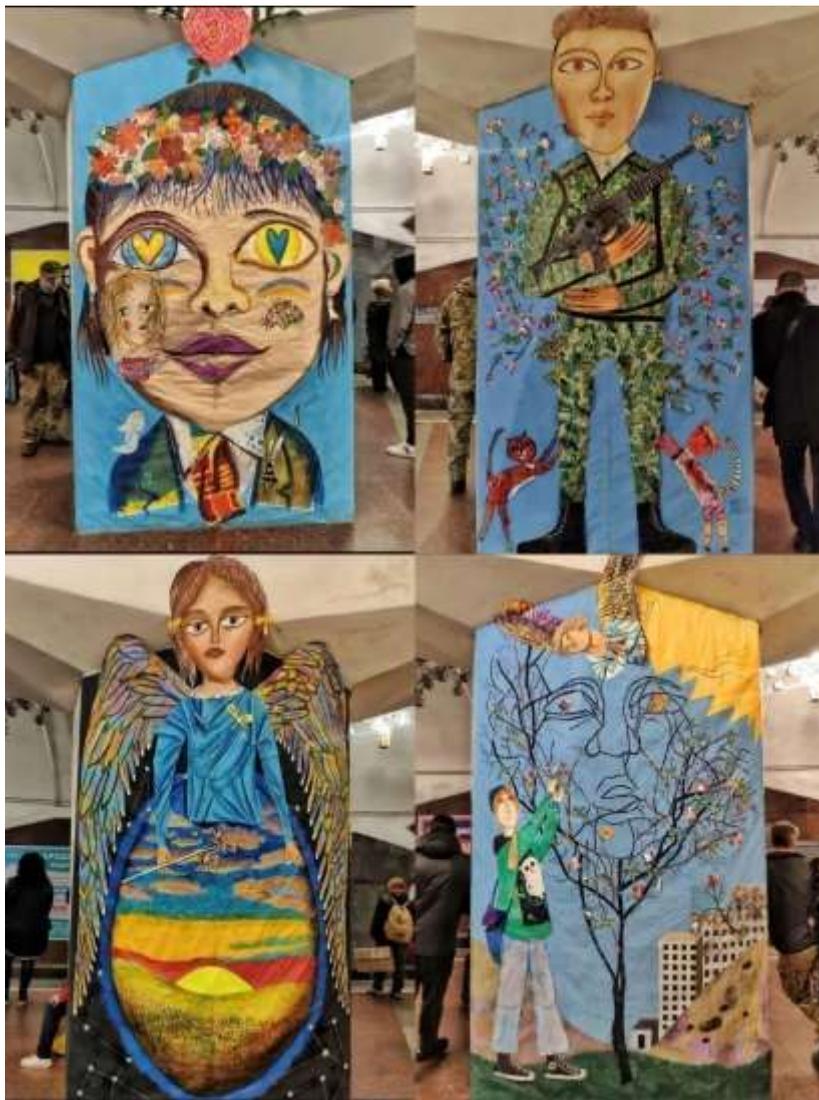
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. BAZAAR «Мистецтво під час війни: художники про життя, роботу та творчість. Колекції картин, які закарбовують наш час.»
<https://harpersbazaar.com.ua/culture/art/mystetstvo-pid-chas-viyny-khudozhnyky-pro-zhyttya-robotu-ta-tvorchist/>
2. Відео «Школярка з Харкова прикрасила укряття»
<https://youtu.be/xFXVbZafqY4?si=kWpjI4J6Jmy9ET-->)
3. АТН Останні новини «Малюнки про війну: харківська художня студія перетворилася на бомбосховище» <https://atn.ua/kharkiv/maliunky-pro-vijnu-kharkivska-khudozhnia-studiia-peretvorylasia-na-bomboskhovyshche-375438/>.
4. Берестин info «Війна в Україні в 10 картинах красноградської художниці Наталії Скринник» <https://krasnograd.info/articles/293553/vijna-v-ukraini-v-10-kartinah-krasnogradskoi-hudozhnici-natalii-skrinnik>
5. Берестин info «Андрій Червоний: «Війна знищує, а мистецтво створює» – про творчість та надію під час війни»
<https://krasnograd.info/articles/385429/andrij-chervonij-vijna-znischuye-a-mistectvo-stvoryuye-pro-tvorchist-ta-nadiyu-pid-chas-vijni>
6. Перший західний <https://youtu.be/xFXVbZafqY4?si=kWpjI4J6Jmy9ET-->
7. Власні дослідження автора.

Роботи Соломії у будинку на вулиці Франтішека Крала

Додаток 2

Станція метро «Історичний музей»

Додаток 4

«Фермерська гуманітарка. Молоко. 4й день війни»

Додаток 5

«9 днів у підвалі»

Додаток 6

«День 86й. Тимчасово переміщені»

Додаток 7

Андрій Червоний.

Додаток 8

Розмальовані гільзи.

Обласний фестиваль
ораторського мистецтва

«Мова – це наша національна ознака, у мові – наша культура, сутність нашої свідомості (Іван Огієнко)»

На виконання Обласної програми розвитку освіти «Освіта незламної Харківщини» на 2024 – 2028 роки, Регіональної програми національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2024 – 2028 роки, затверджених рішенням Харківської обласної ради від 20 лютого 2024 року за № № 787-VIII та № 785-VIII, в умовах воєнного стану, із метою формування в учнів громадянської, соціальної та загальнокультурної компетентностей, виховання почуттів національної гідності й патріотизму, із нагоди 970-річчя Нестора Літописця, який спробував осмислити походження народу, держави, віри, об'єднавши минуле в єдину розповідь, у вересні – жовтні 2025 року проведено обласний фестиваль ораторського мистецтва за темою **«Мова – це наша національна ознака, у мові – наша культура, сутність нашої свідомості (Іван Огієнко)»**

Цей фестиваль уже двадцять чотири роки сприяє виявленню та підтримці творчо обдарованої молоді, розкриттю їхнього таланту, розумових здібностей, розвитку комунікативних умінь, опануванню ними мовного багатства.

У фестивалі взяли участь **51** учень/учениця 10 – 11 класів закладів загальної середньої освіти територіальних громад Харківської області та районів м. Харкова. Учасники фестивалю розмістили свої виступи із вищевказаної теми на сервісі YouTube.

Оргкомітетом Фестивалю визначені **25** переможців і **16** лауреатів. Переможцями стали:

I місце:

Соболь Іван Романович, учень 11 класу комунального закладу «Харківський ліцей №173 Харківської міської ради»;

Москалець Аліса Олександрівна, учениця 10 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 62 Харківської міської ради»

Старченко Крістіна Віталіївна, учениця 11 класу Дублянського ліцею Краснокутської селищної ради Богодухівського району Харківської області;

Палівець Інна, учениця 11 класу комунального закладу «Лозівський ліцей № 7» Лозівської міської ради Харківської області;

Чорнобай Марія Володимирівна, учениця 11 класу Балаклійського ліцею №1 ім.О.А.Тризни Балаклійської міської ради Харківської області;

Зінченко Володимир Олександрович, учень 11 класу комунального закладу «Харківський ліцей №47 Харківської міської ради».

II місце:

Курыт Марія Павлівна, учениця 11 класу комунального закладу «Глибоківський ліцей Липецької сільської ради Харківського району Харківської області»;

Тумлович Марія Максимівна, учениця 11 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 15 Харківської міської ради»;

Нагорна Рената Олександрівна, учениця 11 класу комунального закладу «Зміївський ліцей №1» Зміївської міської ради Чугуївського району Харківської області;

Сідей Єва Олексіївна, учениця 11 класу комунального закладу «Циркунівський ліцей Циркунівської сільської ради Харківського району Харківської області»;

Мацак Каріна Олександрівна, учениця 11 класу комунального закладу «Лиманський ліцей» Слобожанської міської ради Чугуївського району Харківської області;

Зверева Ксенія Вікторівна, учениця 11 класу комунального закладу «Роганський ліцей Роганської селищної ради Харківського району Харківської області»;

Плешкань Аліна Олександрівна, учениця 11 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 24 імені І.Н.Пітікова Харківської міської ради»;

Падалка Аріна Олександрівна, учениця 11 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 43 Харківської міської ради».

III місце:

Мальована Ксенія Сергіївна, учениця 11 класу Ізюмського ліцею № 3 Ізюмської міської ради Ізюмського району Харківської області;

Шпачинська Віолетта Романівна, учениця 11 класу П'ятигірського ліцею Донецької селищної ради Ізюмського району Харківської області;

Маслянцева Катерина Олексіївна, учениця 10 класу Шарівського ліцею Валківської міської ради Богодухівського району Харківської області;

Ходикіна Аріна Віталіївна, учениця 11 класу комунального закладу «Лозівський ліцей №11 Лозівської міської ради Харківської області»;

Мінальян Карина Володимирівна, учениця 11 класу Барвінківського ліцею №1 Барвінківської міської територіальної громади Ізюмського району Харківської області;

Смолянук Анна Романівна, учениця 10 класу комунального закладу «Харківський ліцей №126 Харківської міської ради»;

Гарагатий Артем Сергійович, учень 11 класу комунального закладу «Чугуївський ліцей № 2» Чугуївської міської ради Харківської області;

Шарова Софія Валеріївна, учениця 10 класу комунального закладу «Малинівський ліцей №2» Малинівської селищної ради Чугуївського району Харківської області;

Німко Софія Олександрівна, учениця 11 класу комунального закладу «Златопільський ліцей №2 Златопільської міської ради Харківської області»;

Маковсєва Єва Дмитрівна, учениця 10 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 169 Харківської міської ради»

Пузанова Лейла Камранівна, учениця 11 класу комунального закладу «Харківський ліцей № 153 Харківської міської ради».

З нагоди Дня української писемності та мови у Харківській академії неперервної освіти відбувся відеоміст, у межах якого були відзначені переможці й лауреати Фестивалю ораторського мистецтва.

В урочистостях взяли участь щирі шанувальники українського слова: письменники, громадські діячі, вчителі української мови та літератури, учні закладів загальної середньої освіти Харківської області.

Пропонуємо ознайомитись із текстами учнівських промов.

«Мова – це наша національна ознака, у мові – наша культура, сутність нашої свідомості (Іван Огієнко)»

*Соболь Іван Романович, учень 11 класу
комунального закладу «Харківський ліцей №173
Харківської міської ради»*

Учителька: Зірка Тетяна Сергіївна

Друзі! Поговорімо про основу існування українців як народу – про мову. Іван Огієнко сказав: «Мова – це наша національна ознака, у мові – наша культура, сутність нашої свідомості». І ці слова – істина, перевірена часом. Мова – це не лише набір звуків чи правил граматики. Це – наш духовний код, пам'ять і характер, ключі, які відчиняють найпотаємніші двері.

Коли чуємо українську пісню, відчуваємо не лише красу слів, а й силу історії: «А ми тую червону калину підіймемо, А ми нашу славу Україну розвеселимо!». Саме мова зберегла все пережите нашим народом: радість і тугу, мрії й надії.

А завдяки Іванові Котляревському українське слово завучало впевнено і в літературі, довівши, що може бути мовою не тільки пісень і казок, а й великих художніх творів. Його «Енеїда» не тільки переосмислила класичний сюжет на українському ґрунті, а й показала багатство та виразність народної мови.

Українська мова постійно готова до оновлення, як вода в швидкоплинній річці. Стусівські «рясночолій», «розпелюстити»;

Вінграновські «стеженятко», «зоренятко», неологізми Рильського «міднодзвонний», «зоревінчаний»... Відчули? Так, ця мова дзвінка і звільнена від нав'язаних шаблонів.

Без мови не існує нації. Втрата мови означає втрату ключа до власної ідентичності, адже без неї неможливо зрозуміти ні себе, ні свій народ. Саме тому протягом століть вороги намагалися знищити українську мову: забороняли і книжки, і пісні, і навчання... Але мова вистояла, бо її не можна вбити, допоки живе хоча б одна людина, яка говорить нею з любов'ю.

Коли говоримо українською, ми не просто спілкуємося, а продовжуємо життя свого народу. Ірина Фаріон до останнього акцентувала: «Мова — це скеля, на якій стоїть велика українська споруда».

І саме любов до мови дає силу. Бо від любові приходять розуміння. Від розуміння — бажання вдосконалюватися. А від володіння мовою — свобода. Дослухаймося до Пантелеймона Куліша, який сказав, що «спасіння нашого краю у нашому слові».

Мова – це місток між минулим і майбутнім, знак єдності. Плекаймо українську! Бережімо «місячний серпик букви "є", бо у ній – наша культура, сутність і свідомість. Сьогодні лише від нас залежить, чи буде українська мова звучати впевнено й гордо у світі.

Підсумовуючи, скажу ствердно: мова – це маркер, мова – це кордон, мова – це світло, ключі й цілюща вода. «І навіть надщербнутий глечик мови – лле в наші серця свободу!»

*Москалець Аліса Олександрівна, учениця 10 класу
комунальний заклад «Харківський ліцей № 62
Харківської міської ради»*

Учителька: Луценко Людмила Вікторівна

Мова... Для мене українська мова – це щось набагато більше ніж шкільні вправи чи правила з підручника. Це спосіб, у який я бачу світ і пояснюю собі все, що відбувається навколо. У мові є наш характер: і ніжність, і гумор, і сила. Вона може звучати лагідно, а може різко й твердо, коли треба захистити себе.

Мова – це як серце для людини. Без серця ми не живемо, без мови ми не маємо себе. Як каже Ліна Костенко: «Нації вмирають не від інфаркту. Спочатку їм відбирає мову». У кожному слові є відбиток нашої історії, нашого характеру. Коли я говорю українською, я відчуваю гордість, бо знаю: ця мова співуча, ніжна, але водночас сильна й стійка. Вивчаючи і використовуючи її, я відчуваю глибокий зв'язок з моєю Батьківщиною.

Ми, молоде покоління, маємо берегти її. Бо якщо ми забудемо мову, то втратимо не тільки слова, а й частину власної душі. А душу втрачати – це найстрашніше.

Мова – це щось більше, ніж слова. Це ми самі. Це наша пам'ять і наша сила. Це наші казки, які розповідали нам у дитинстві, наші колядки на Різдво, наші вірші, які ми читаємо пошепки, коли закохані.

У мові живе все: від стародавніх легенд до сьогоднішніх мемів у соцмережах. Вона змінюється разом із нами, але водночас завжди залишається українською – рідною, впізнаваною, справжньою. Це символ нашої ідентичності, наш оберіг.

Війна триває... І за цей час ми переконалися: мова – це також зброя. То ж зберігаючи й поширюючи рідне слово, ми боремося не лише за право говорити українською. Ми боремося за право існувати. Українська мова сьогодні єднає воїнів і волонтерів, лікарів і вчителів, дітей і літніх людей. Вона звучить у бліндажах і класах, на волонтерських складах і міжнародних форумах. Мова – це стратегічний ресурс нашої національної безпеки. Вона формує ідентичність, протидіє пропаганді, об'єднує суспільство.

Українська мова — це наш щит і наш меч, наша пісня й молитва, наша пам'ять і майбутнє. Це доказ того, що Україна жива й буде жити.

Доки звучить українська — доти б'ється серце України. І поки воно б'ється, ми – незламні й непереможні.

*Старченко Крістіна Віталіївна, учениця 11 класу
Дублянський ліцей Краснокутської селищної ради
Богодухівського району Харківської області;*

Учителька: Мілюта Валентина Андріївна

Мова...Слова, серцебиття, історія, код нації... Це наш світогляд, наші пісні й думи, наша коліскова і наша молитва...

«Мова – це наша національна ознака, у мові – наша культура, сутність нашої свідомості», – нагадує нам Іван Огієнко. Саме тому вороги завжди били по мові: забороняли, висміювали, намагалися знищити. Бо знали – німого легше підкорити.

І сьогодні ми знову бачимо: війна йде не тільки за територію, а й за слово. Там, де зникає українська мова, приходять темрява «руського міра». Але ми кажемо: ні! Ми не зречемося ані рідного слова, ані своєї душі. Бо наша мова – як калина під вікном: її

можна ламати, топтати, та вона знову розквітне, бо живе з нашим серцем.

Я часто задумувалась: чому саме в мові – наша культура, сутність нашої свідомості? І зрозуміла для себе прості істини:

- кожна українська пісня, дума чи прислів'я – це маленький код нації, у якому зашифрована мудрість віків;

- наші діти, чуючи з колиски «сонечко», «матусю», «калинонька», вбирають у душу не лише ніжні слова, а й світогляд любові, добра й гідності;

- навіть у найтяжчі часи наш народ зберігав себе саме через слово – у козацьких думках, у шевченковому «Заповіті», у листах і щоденниках воїнів, які сьогодні боронять Україну...

Коли я була дитиною, моя бабуся вечорами співала мені колискові. Співала українською. Її голос був тихим, але у тих словах була така сила, така ніжність, що я засинала під відчуттям захищеності й любові.

І досі пам'ятаю: вона казала мені – «бережи слово, бо в ньому Бог і Батьківщина».

І знаєте... сьогодні, коли на нашій землі війна, коли ворог хоче вкрасти в нас не лише міста, а й саму душу, я особливо гостро відчуваю її слова.

Бо мова – це пам'ять поколінь. Це голос тих, хто жив до нас. Це голос тих, хто віддає життя зараз.

Наші воїни моляться українською. Наші діти навчаються українською. І ця мова – сильніша за будь-які ракети, бо в ній – правда, що не вмирає.

І я розумію: поки звучить наша мова – ми живі.

Тож бережімо слово. Передаймо його дітям. Бо без нього ми — тїнь. А з ним — ми вічність!

*Палісвець Інна, учениця ІІ класу
комунального закладу «Лозівський ліцей № 7»
Лозівської міської ради Харківської області*

Учителька: Семко Галина Миколаївна

Важко не погодитися зі словами видатного вченого-мовознавця Івана Огієнка, що мова – це наша національна ознака. «Хто ми й куди йдемо?»- ставлять перед нами проблемне питання пращури на сторінках-дощечках Велесової книги. Нестор-Літописець навіки викарбував своє ім'я на скрижалях історії, створивши «Повість минулих літ». Козацькі пісні й народні думи. Ніжний Олександр Олесь і незламний Василь Стус, стійка Ліна Костенко і нестримний Сергій Жадан. Саме на їхньому слові виховуються покоління українців!

У мові – наша культура. І це очевидно!

Видатні світові бренди Гуччі і Версаче відпочивають, коли читаємо про одяг українців кінця XVIII століття в «Енеїді» Котляревського: шнурівка, спідниця, кибалка, кичка, корсет, каптан...

Візьмімо сучасних авторів. Роман Софії Андрухович «Фелікс Австрія» просякнутий запахами смаколиків, які готує головна героїня Стефа. Це, по суті, кулінарна книга Станіслава початку XX століття.

Українська пісня лунає у всьому світі: Руслана увірвалася з «Дикими танцями» у розмірене життя Європи, показавши світові, що наші пісні не лише тужливі. Сьогодні нашу «Червону калину», яку ми підіймемо, співають усюди! Сьогодні народжуються нові пісні, які разом з Шевченковим «Борітеся – поборете» вибухають народним гнівом проти рашистських заброд.

Мова – це сутність нашої свідомості. Тому сьогодні мова – це ще й наша зброя. Як тут не згадати твір Оксани Забужко «Найдовша подорож». Читали? Якщо ні, то наполегливо раджу. Авторка аргументує всьому світові, чому почалася війна 2022-го: століттями московити виставляли на вітрину свій «балет», «театр», штучну більшовицьку мову, але за цією вітриною приховане прагнення вкрасти чужу історію, привласнити наші культурні надбання... Тобто це – «полуда вітрини».

Оксана Стефанівна пояснює, чому саме Кобзареве послання «І мертвим, і живим, ...» пробудило усіх з історичного сну, стало сутністю нашої національної свідомості? Бо Шевченко – це, однозначно, «голос загальнонаціональної солідарности, це перехід до модерну і в способі мислення, і навіть у поетичній стилістиці. І якщо з модернізацією стилістики (тобто тієї самої вітрини) російська культура чудово впоралася, то оте шевченківське націотворче почуття громадянської свідомості у просторі й часі їй не знайоме й досі».

Тому сьогодні гинуть за Україну, за її мову, бо «разніца» є, і велика різниця, бо російською стала ракета-убивця!

Тож вибір за нами:

- бути «хохлами», «малоросами» чи – українцями!
- бути перевертнями чи – патріотами!
- бути безбатченками чи – громадянами рідної держави!

Що? Задумались?

А мислимо ж словами!

Плачем і співаємо пісні.

Мову рідну ставлю над богами,

А все інше – ближче до землі!

*Чорнобай Марія Володимирівна, учениця 11 класу
Балаклійського ліцею №1 ім.О.А.Тризни
Балаклійської міської ради Харківської області*

Учителька: Волченко Раїса Іванівна

Що таке мова? За визначенням тлумачного словника, це здатність людини говорити, висловлювати думки. З огляду ШІ, засіб пізнання світу.

Ним промовляють предки, його чують нащадки:

Ну щоб, здавалося, слова...

Слова та голос – більш нічого.

А серце б'ється – ожива,

Як їх почує!

У цьому емоційному на генетичному рівні вислові-сповіді Тараса Шевченка – глибинна суть мови як найзначнішого маркера національної свідомості.

Тисячолітнє коріння має наше українське слово, а його перлина «Слово о полку Ігоревім» єднає нас зв'язками з часами Бояна, коли український образ Слова уже мав чітко виражені риси.

Важливість і духовну повноту слова розуміли, на жаль, не тільки творці літописів, дум і пісень, а й тирані всіх мастей. Для них Слово було, наче та квітка папороті, що відкриває владу над людьми.

Це легко проглядається в історії України, коли наша країна потрапила під вплив Московщини. Ординська суть московитів відразу дала себе знати, і наша мова опинилась під загрозою.

Саме там, коли ставала на ноги ця похмура, деспотична примара, слід шукати витоки «руського міра».

Коли Балаклія потрапила в окупацію, перше, що зробили окупанти – зібрали всі українські видання, щоб знищити їх. Це був страшний день: горіли книги!

І так відбувається на всіх окупованих землях, бо українське Слово несе демократичні цінності, воно невіддільне від генетичного коду нашого народу.

Тож бережіть Слово, використовуйте його як зброю, оскільки війна йде не тільки на полі бою, а й в інформаційному просторі.

У рядках балаклійської поетеси Любові Тихоненко читаємо:

Були перемоги і зради,
І відчай, і радість без меж.
І множаться болісні втрати,
І наші осягнення теж.

У цих віршах з нами наше українське слово. Воно написане на наших знаменах і виکارбуване в наших душах.

Минуть роки, зміняться русла річок, на місці зруйнованих міст і сіл виростуть нові будівлі, піднімуться до сонця ліси, замість спалених війною. І все це буде у світлі незгасного сонця – українського Слова.

*Зінченко Володимир Олександрович, учень 11 класу
комунального закладу «Харківський ліцей № 47
Харківської міської ради»*

Учителька: Студенцова Наталія Іванівна

Сьогодні ми з вами будемо говорити про надто важливе для кожного з нас – про нашу мову, таку рідну й вистраждану віками. Нашому поколінню випало складне й відповідальне завдання – зберегти її в умовах страшною і жорстокою війни. Тож мій монолог сьогодні перш за все звернений не до вас, мої ровесники, а до

тебе, московите! До того, хто прийшов на мою землю, щоб знищити все ненависне тобі й таке дороге нам, українцям. Ти, окупанте, підняв меч проти моєї мови, культури, проти світла, добра і злагоди, прагнучи занурити нас у тьму, зробити незрячими. Прийшов, бо не знав, а може, й не хотів знати, що «хто з мечем на нашу землю прийде, той від меча і загине!»

Ти, вражий сину, як той папуга все кричиш: «Защищаем русскоязычное население!» Де тобі знати, яким тернистим шляхом пройшла наша мова, яку мученицьку, але величну долю вистраждала?! А ви їй

Хотіли вирвати язик,
Хотіли ноги
поламати,
Топтали під шалений крик,
В'язнили, кидали за ґрати...

Це ви нам тоді кричали: «Не было, нет и быть не может!»
«Бути!» — так відповів на це великий Тарас, написавши:

Возвеличу
Малих отих рабів
німих!
Я на сторожі біля їх.
Поставлю слово!

У страшні часи національного гноблення ми, українці, припадали до рідної мови, як до цілющого джерела, рятуючись від духовної смерті. Хоча були (та й нині є) такі, що зрікалися тебе, мово, перетворювались на манкуртів, яничар, забуваючи про свій рід, про своє коріння. Це про них писав Василь Сухомлинський: «Той, хто цурається рідної мови, засуджує себе на злиденність душі». Так, історія моєї України славна, але й трагічна водночас. Скажу одне: на цьому тернистому шляху українці завжди мали відповідь так званому «могучому руському языку»:

А ми тую червону калину підіймемо,

А ми нашу славу Україну, гей, гей, розвеселимо!

То ж ти, окупанте, і сьогодні дрижиш, коли цією «мужицькою» тобі у вічі, перед лицем смерті, наші військовополонені кидають – «Слава Україні!»

Дрижиш, коли бачиш танки, на броні яких Шевченкові слова:

«Караюсь, мучаюсь, але не каюсь!». Або читаєш на крилах літаків: «За Україну!»

Затям: ми говорили й говоримо українською, мислимо нею. Знай: ми вистоїмо, бо віримо, що зло мине, усе стане прахом, а наше рідне слово залишиться, бо а ньому міць, душа народу, правда, добро й краса. І так буде вічно.

*Курят Марія Павлівна, учениця 11 класу
комунального закладу «Глибоківський ліцей
Липецької сільської ради Харківського району
Харківської області»*

Учителька: Кубась Олена Миколаївна

Упевнена, що ви мене раді бачити. І бачити, і, особливо, чути. Хоча мені здавалось, що за роки війни кожен українець мав зрозуміти, що мова – це код нації, маркер, за яким ми себе ідентифікуємо, але на моє «Добридень!» нещодавно почула таке: «Та що ти носишся зі своєю українською? Розслабся, говори простіше, харківською. А то понавигадували: *тазда, когут, бусол*. Що це воно таке? А мова давно вже внормована, зафіксована у словниках, довідниках. Куди вона подінеться?». А, може, і справді, куди? Та ні...

Я – переселенка. Від мого села залишилась лише цятка з назвою на мапі України. Від мого дитинства – лише спогади. Інколи заплющую очі, і мимоволі виринають картинки з пам'яті. Заплющіть очі і ви. Готово? Вони яскраві, наповнені голосами рідних, сміхом, піснями. Стоп, а тепер уявіть, що картинка є, а звуку немає. Мова зникла... Не будь-яка, а саме наша рідна, українська. Страшно, правда? А може бути ще страшніше. Можна втратити не тільки минуле, але й майбутнє. "Lingua est signum nostrum nationale». Ці слова Івана Огієнка, «Мова – це наша національна ознака», сказані латиною. Колись вона була мовою Римської імперії. На її основі виникли сучасні романські мови. А зникла вона саме через те, що не хотіли представники різних діалектів вчити мову сусідніх племен. І розпалась держава. І змертвіла латина.

А мова, вона ж як вишиванка: у ній мають бути усі кольори! У ній же кожне слово – мов хрестик нитки: «Червоний – то любов, а чорний – то журба...» І якщо висмикнути бодай одну нитку, узор втратить свою красу. Так і з мовою: втративши її кольоровість, ми розгубимо й себе як народ.

Вплетіть свою долю у долю великого народу. Почніть з простого. Познайомтеся з хранителями нашого слова. Адже, як народ гине без мови, так і слово повинно мати свого носія. Прочитайте про життя Івана Івановича Огієнка. Ні? Тоді сходіть на Жадана. Харківцям невимовно пощастило, бо, незважаючи на те, що відомий поет, прозаїк, волонтер, зараз ще й воїн, але ж він знаходить час на творчі зустрічі й концерти. Я намагаюсь не пропустити жодної події, бо він тут і зараз своїм глибоко українським, живим, ритмічним, відвертим словом збагачує нашу культуру, піднімає дух нації, укріплює віру в те, що не загине наша основна національна ознака, а буде пульсувати у жилах нашого народу вічно.

Тумилович Марія Максимівна, учениця 11 класу
комунального закладу «Харківський ліцей № 15
Харківської міської ради»

Учителька: Бірюкова Тетяна Миколаївна

Іван Огієнко мудро сказав: «Мова – це наша національна ознака, у мові – наша культура, сутність нашої свідомості». І ці слова – не просто афоризм, це істина, перевірена часом.

Я не буду говорити про мову як про набір звуків, слів чи правил. Сьогодні я хочу говорити про мову як про дзеркало. Дзеркало, у якому ми бачимо не тільки своє відображення, а й відображення нашої історії, нашої культури, нашої душі.

Мова – це наша національна ознака. Так, саме так. Це те, що відрізняє нас від інших народів. Це наш паспорт, наша візитівка. Уявіть собі, що ви зустрічаєте незнайомця в іншій країні, і раптом чуєте рідну українську мову. Що ви відчуваєте? Гордість! Упевненість! Спорідненість!. Це не просто слова, це код, який нас об'єднує, як пароль, який відчиняє двері до серця. Він свідчить про те, що ми належимо до одного великого роду – роду українців.

Не існує більш небезпечної думки, ніж «немає різниці, якою мовою говорити». Є різниця! Бо кожна європейська нація береже свою мову, адже розуміє: саме вона є фундаментом державності.

У мові – наша культура. Так, культура. Кожне слово – це маленька намистинка нашої культури. У словах «вишиванка», «колядка», «оберіг», «паляниця» – наша історія, наші традиції, наша віра.

Сьогодні, у час війни, ми просто зобов'язані говорити українською. Бо грамотність і знання рідної мови – це не лише

ознака культури, а й щит, що захищає від брехні та пропаганди. Це наш інструмент національної безпеки.

У мові – сутність нашої свідомості. Так, свідомості. Мова формує наше мислення. Вона впливає на те, як ми сприймаємо світ, як ми бачимо себе в ньому.

Мова – це наш фундамент, це наша зброя, це наша фортеця, яка не дозволяє ворогу проникнути в наші душі.

Сьогодні українці роблять важливий вибір – зберігати і плекати свою мову. Ми усвідомили: мова – це наш код, наш символ свободи, наш шлях до єдності й перемоги. І ми повинні нести цей код у майбутнє – з гідністю та любов'ю.

Говоріть, думайте українською! Чесне слово, вона не кусається, я це знаю напевне.

*Нагорна Рената Олександрівна, учениця ІІ класу
комунального закладу «Зміївський ліцей №1»
Зміївської міської ради Чугуївського району
Харківської області*

*Учителі: Ситник Влада Олександрівна,
Захаркіна Світлана Леонідівна*

Зупиніться на мить... Вдихніть глибоко... Заговоріть одне до одного... Чуєте? Це звучить наша мова — живий подих Батьківщини. Вона споконвіків у шелесті трав, у співі пташок, у шумі ріки. Кожне слово – національна мелодія, у якій відтворюється культура народу, формується підґрунтя його ідентичності. Мова не просто засіб спілкування, а механізм єднання країни.

Варто зазначити, що одним із найвищих виявів самоутвердження народу є державний статус мови, який

законодавчо забезпечує її функціонування в усіх сферах суспільного життя. І цей статус закріплений у Конституції України.

Але чи насправді сучасний суспільний простір є українськомовним!? Спиніться на майдані свого міста, села... Прислухайтеся... Почуйте голоси народу! Пригадую, як на лунко і ласкаво розкинулося українською дитяче «матусю». Погодьтеся, не так часто почуєш це в нашому регіоні... Сучасні мами прищеплюють рідне слово своїй малечі від народження. Спрацьовує самоідентичність. Для наших Захисників на передовій мова — це пароль довіри, який допомагає розпізнати побратима серед ворогів, символ єдності, який підтримує бойовий дух. Дружини військових зберігають віру в перемогу і вплітають українське слово в культурні та волонтерські проекти. І ми, учнівська молодь, активно послуговуємося солов'їною, чим зберігаємо найважливішу національну ознаку.

Невже ще в когось виникне сумнів, чи важливо говорити українською!? Безапеляційно – ні. Мова – це ідентифікатор духовності, самобутності, це потужний засіб спротиву та незламності, це життя народу, це його існування, це його продовження. Свого часу Ліна Костенко застерігала: «Нації вмирають не від інфаркту. Спочатку їм відбирає мову». Тож бережіть і плекайте своє! Безумовно, стихнути, забути мову – означає викорчувати коріння власної історії. Борімося, шановні співвітчизники, за рідне слово, шануймо його та говорімо українською.

*Сідей Єва Олексіївна, учениця ІІ класу
Комунальний заклад «Циркунівський ліцей
Циркунівської сільської ради Харківського району
Харківської області».*

Учителька: Донець Анна Станіславівна

*Мова – це наша
національна ознака,
у мові – наша
культура,
сутність
нашої свідомості
(Іван Огієнко)*

«Ви знаєте, як липа шелестить ?..» – запитував у рядках свого вірша Павло Тичина. А, дійсно, як? І чи задумувалися ми колись, як звучить наша мова? Можливо, немов тихий шепіт трав, коли хлопець, хвилюючись, освідчується своїй коханій вперше? Чи наче хвиля, що розбивається об скелястий берег, коли такі б, здавалося, міцні стосунки розірвали за декілька хвилин?

А чи кожна мова звучить однаково у схожих ситуаціях? Напевне, за тембром, за звуком, який людина виштовхує з повітрям від самого серця, ми можемо почути і вирізнити з-поміж інших її – нашу солов'їну, нашу калинову. Все це – коріння, кров народу, яка розтікається у судинах кожного, заспокоює або, навпаки, сколихує, змушує кипіти чи то від гніву, чи від щастя, або від натхнення, яке поет поспішає вилити на аркуш, а художник – на полотно.

Мова допомагає пустити коріння маленькій дитині-паростку, яка нещодавно з'явилася на світ та їй вже доводиться

чіплятися за найменшу можливість вижити у цьому непередбачуваному світі. І тут вона чує колискову матері – з'являється перший корінчик, подруга покликала гратися – другий, вчителька похвалила – ще один! Паросток росте! Гляньте, скільки в ньому вже корінців!.. Він – вже частина української нації, нашого унікального народу, який стає дедалі сильнішим.

Сучасний українець, почувши рідну мову, знає, що він – не один; отримує натхнення для життя, поштовх, жагу до того, щоб зробити свою країну ще багатшою, квітучою та непереможною.

...А ви колись зупиніться... Послухайте, як звучить українська мова, шелестить листя на деревах, шепочуть квіти з травами, і б'ються один об одного кетяги калини, ніби бажають об'єднатися, вистояти, щоб стати потрібними комусь, щоб одного разу хтось, пишучи свій перший вірш, порівняв їх звук з неповторною музикою рідної мови...

*Мацак Каріна Олександрівна, учениця 11 класу
комунального закладу «Лиманський ліцей»
Слобожанської міської ради Чугуївського району
Харківської області.*

Учителька: Посохова Аліна Олегівна

Загадаю вам загадку! Що є в Україні, але немає в США, Канади, Австралії й Австрії? Можете поставити відео на паузу, подумати й дати відповідь.

Здогадались? Так, це мова! Можливо, наша країна не така могутня чи економічно розвинена, але вона має справжній скарб – свою, унікальну, милозвучну, солов'їну... (тут можете продовжити) українську мову. Не колонізаторську чи штучно

насаджену, а корінну, рідну. І вона особлива тому, що в ній – наша національна ознака, наша культура, історія, сутність нашої свідомості.

Лише в українській мові кохати – це не те саме, що любити, паляниця – не тільки вид хліба, бавовна – не просто рослина, а мрією може бути літак... Лише двома словами «Слава Україні!» можна не тільки ідентифікувати українця за кордоном, а й довести «сусіда» до істерики. Лише українців єднає не тільки Гімн чи «Ой у лузі червона калина», а й «Ла-ла-ла-ла-ла-ла-ла». Лише наші люди знають, що таке «Донт пуш зе хорсес», і бажають «Доброго вечора», коли кажуть, що вони з України. Та, на жаль, лише в українській мові град – не тільки опади, мопед – не тільки транспортний засіб, а орки – не вигадані персонажі Толкіна, а реальні істоти. Але ж тепер лише в нашій мові котики служать у ЗСУ, а супергерої носять піксель.

Усе це не просто слова чи фрази... Це те, що живе тут (*у голові*) і тут (*у серці*)... Те, що передається на клітинному рівні, й не залежить від будови кісток щелепи чи місця проживання.

Наші пращури змогли зберегти мову в часи царських заборон та сталінського терору, а наше завдання – пронести її крізь пекло російського «визволення». Українська мова не повинна бути яблуком розбрату між «Яка різниця!» та «Чому не державною?», вона має бути маркером ідентичності, тим, що єднає й робить нас народом, а не просто населенням на карті світу. Пам'ятайте: «Мова – то серце народу: гине мова – гине народ»! (І. Огієнко)

*Зверєва Ксенія Вікторівна, учениця ІІ класу
комунального закладу «Роганський ліцей
Роганської селищної ради Харківського району
Харківської області»*

Учителька: Павлова Ніна Дмитрівна

Шановне зібрання! Скажіть, невже хтось із нас може заперечити Ліні Костенко, геніальній поетесі, яка підкреслювала, що втрата мови для нації є передумовою її загибелі? Певно, що ні.

Вдумайтеся у пророчі слова: «Нації вмирають не від інфаркту. Спочатку їм відбирає мову».

Мова... Незалежність... Свобода... Ці три заповітні слова асоціюються в мене зі Святою Трійцею. Саме вони змушують нас стояти на сторожі рідного слова.

Погодьтеся, події російсько-української війни змінили нас, дали змогу зрозуміти, що мова – наша зброя, яка об'єднує українців. Сьогодні війна забирає кращих. На жаль, саме такою ціною ми виборюємо право говорити українською, визначати своє майбутнє.

Шановні! Мова принесла нам знання історії, нагадала, чиїх батьків, чиї ми діти. Вона не дає нам забути відважних борців: славних гетьманів запорізьких, героїв Крут, Майдану та Революції гідності, бійців «Азовстали», захисників Куп'янська, Покровська.

Пам'ятаймо: історія сьогодні не просто переписується – вона переписується українською мовою. Під впливом війни українці активно переходять на спілкування рідною мовою, бо розуміють, що мова – це маркер ідентичності. За любов до неї багато письменників заплатило власним життям. Серед них Василь

Стус, Микола Куліш, Микола Хвильовий, Микола Зеров, Лесь Курбас.

Друзі! Ні для кого не секрет, що мова народу , як дві краплини води, схожа на характер людей, які нею розмовляють. А мова Шевченка, Франка, Котляревського поетична й спокійна, неповторна й мелодійна, як і сам народ – добрий лагідний, працьовитий.

Тож плакаймо, оберігаймо, вивчаймо солов'їну, бо «хто мову забуває, того Бог карає».

*Плешкань Аліна Олександрівна, учениця ІІ класу
комунального закладу «Харківський ліцей № 24
імені І.Н.Питікова Харківської міської ради».*

Учителька: Сльота Анна Вікторівна

Чи замислювалися ви колись, що означає – мати свою мову? Мова – це не просто набір звуків і літер! Мова – це наша ДНК, що робить нас тими, ким ми є – українцями! Без мови ми – наче дерево без коріння, наче птахи без неба!/

Іван Огієнко сказав: *«Мова – це наша національна ознака, у мові – наша культура, сутність нашої свідомості»*... Як глибоко і точно! Бо справді – це голос нашої землі, що промовляє до нас через століття! Це шепіт козацьких степів, пісня материнської коліскової...

Погляньте на нашу історію! Скільки разів вороги намагалися вирвати мову з наших вуст, заборонити її, знищити! Але вона вистояла! Вижила у підвалах, у таборах, у наших душах! Вона стала символом нашого незламного духу, нашої волі до життя. І зараз ворог намагається зламати нас, знецінити нашу ідентичність, стерти наше слово. Але марно! Бо на фронті й у

тилу українці доводять: ми боремося не лише за землю – ми боремося за право бути собою, за право говорити українською!/

Сьогодні перед нами новий виклик – не просто зберегти мову, а зробити її живою, могутньою, гордою. Говорити українською, писати українською, мріяти українською! Наповнювати її новою енергією, новими ідеями, новим змістом!/

Тож спитаймо себе: чи досить ми робимо для неї? Чи справді шануємо її так, як шанують найдорожче? Чи навчасмося любити її, як найцінніше? Бо мова - це наша гідність, це наш меч і наш оберіг!

Плекаймо ж її! Нехай звучить вона всюди, а найголовніше – у наших серцях. Мова об'єднує народ, не дає стерти нашу ідентичність і стає духовною зброєю у боротьбі за Україну. Бо коли звучить рідна мова – живе Україна!

*Падалка Аріна Олександрівна, учениця 11 класу
комунального закладу «Харківський ліцей № 43
Харківської міської ради».*

Учителька: Мірошніченко Наталія Анатоліївна

Хочу поділитися своїми міркуваннями щодо вислову відомого ученого Івана Огієнка: «Мова – це наша національна ознака, у мові – наша культура, сутність нашої свідомості».

Погодьтеся, у цих словах науковець передусім наголошує на тому, що мова є тією ознакою, яка об'єднує нас, українців, у єдину націю. Українська мова формувалася впродовж багатьох століть, увібрала в себе історію, традиції, світогляд нашого народу. Тож не дивно, що вона зберігає пам'ять про минуле, вчить шанувати корені й дає надію на майбутнє.

Мені доводилося бувати за кордоном. Усе довкола здається іншим: звичаї, традиції, мова. І коли раптом чуєш рідне

українське слово, одразу проймасяся теплом, відчуваєш, як по-особливому мелодійно і щиро звучить наша мова, як нагадує дім і близьких людей. Ти усвідомлюєш, що саме вона є якимсь невидимим містком, що поєднує тебе з Україною.

У численних народних казках, легендах, піснях і думках відображені погляди українців на світ, їхні мрії та сподівання, уявлення про добро і зло. У літературі від Шевченкового «Кобзаря» до творів сучасних українських митців мова стає дзеркалом історії та філософії українців, зброєю, яка стоїть на захисті нашої ідентичності, нашого існування як нації і в минулому, і у важких реаліях сьогодення. Вражають своєю глибиною рядки з вірша Надії Тарчанин:

Горіла мова у вогнях, та не згорала!

У землю заривали – проростала.

У народних обрядах, образотворчому й музичному мистецтві, в орнаментах вишиванок теж живе мова – символами, кольорами, пісненими рядками, через які ми сприймаємо світ і осмислюємо себе в ньому.

Як же не втратити все це, як відчути себе людиною, яка усвідомлено зберігає мовну й культурну спадщину? Моєю внутрішньою позицією є готовність обирати рідне слово навіть там, де легше чи зручніше перейти на іншу мову. Це щоденний вибір, який формує мене як особистість. Я переконана: поки є небайдужість українців до рідної мови, доти є впевненість у збереженні й розвитку нашої національної ознаки, про яку так влучно сказав Іван Огієнко.

*Мальована Ксенія Сергіївна, учениця 11 класу
Ізюмського ліцею № 3 Ізюмської міської ради
Ізюмського району Харківської області*

Учителька: Косенко Маріанна Андріївна

Вітаю вас, сини і доньки нескореної України! Я – шепіт трипільського поля і гуркіт князівських мечів. Я – тиша перед бурею і гімн на світанку. Я – перша колискова і заповіт, закарбований у серці кожного українця. Я – слово, і я – свідчу!

Моя історія – це вічна боротьба: мене ненавиділи, мене боялися, мене знищували! Кидали у вогонь і піддавали анафемі. Я відчувала біль указів «московитів». Я чула кожен удар молота: «заборонити...не ввозити...не друкувати!» Але хіба можна заборонити вербі пускати пагони? Хіба можна заборонити серцю битися?

Я живу! Я пробилася через народну основу і зазвучала в Котляревському, загриміла в пророчих рядках Кобзаря! Навіть під час короткого спалаху українізації я стрімко розквітла, вийшовши на Кубань і аж на Зелений Клин! У той час моїми голосами стали митці Розстріляного Відродження! Вони довели світові: я – мова великого народу!

Мій дух не згасав. Він проявлявся у протесті Івана Дзюби, в акті самоспалення Олекси Гірника, а Володимир Вакуленко став символом мого безсмертя. «Перетворююсь у розділ, у простір, у постріл...» – ці слова є пострілом правди, який ворогу не зупинити.

І цей незламний дух має свою основу. Його сила в моєму прадавньому, тисячолітньому корінні.

Мене зародили праслов'янські витоки, і мої унікальні риси: дзвінкий «г» і літера "ї" нагадують ворогові: наші корені глибші

за ваші міні! А кличний відмінок! Саме він дає змогу з любов'ю звернутися «матусю!» та з гордістю промовити «герою!».

Я чую перший крик немовляти, народженого на цій землі, і останній подих Героя, який її захищає!

Я перед Вами – тому що я була, я є і я буду!

*Шпачинська Віолетта Романівна, учениця 11 класу
П'ятигірського ліцею Донецької селищної ради
Ізюмського району Харківської області*

Учителька: Коняхіна Наталія Іванівна

Упевнена, серед учасників та поціновувачів фестивалю мої однокласниці: ті, для кого **МОВА** своєї Батьківщини **МАЄ ЗНАЧЕННЯ**. Бо що робить нас з вами українцями? Ні, не за громадянством і кольором обкладинки паспорту – за станом душі! Певна річ, це і повага до Державного гімну, що звучить під час урочистостей, до синьо-жовтого прапора, Герба, Конституції. Але передусім – наша мова. Мова – це наша національна ознака, те, що вирізняє нас серед інших народів. Богом дана нам. Пригадуєте легенду про Вавилонську вежу? Саме спільність мови об'єднала людей в нації зі спільною культурою і традиціями.

Мова – не просто засіб спілкування. У ній – наш світогляд, наша культура, наша історія, наша пам'ять. Хто ми без неї? Просто люди: без обличчя, без коріння, без душі.

Тисячу років тому Нестор Літописець, монах Києво-Печерської лаври, розумів силу слова. Він залишив нам «Повість минулих літ», щоб нащадки знали: ми маємо свою історію і своє слово. Слово, якого так боялися вороги і століттями чинили законодавчі перепони вільному розвитку української писемності

й освіти. Чому у Валуєвському циркулярі писали, що «ніякої окремої малоросійської мови не було і бути не може»? Бо знали: поки є мова, є народ; поки звучить українське слово – не можна зламати Україну!

Важкою ціною виборюємо сьогодні право бути собою. А все ж є чому радіти! Українці нарешті дружно і без сорому заговорили українською, заспівали солов'їною, продемонструвавши всьому світу: «Ми обираємо свободу! Ми обираємо Батьківщину!»

Запам'ятаймо просту істину: поки ми говоримо рідною мовою, поки звучить наше слово в піснях, у книжках, у щоденному житті – існує Україна. Тож говорімо українською, читаймо українською, співаймо українською, плекаймо українське, бо ми того варті!

*Маслянцева Катерина Олексіївна, учениця 10 класу
Шарівський ліцей Валківської міської ради
Богодухівського району Харківської області*

Учителька: Золочевська Ольга Василівна

Мова – це не просто набір звуків і слів, якими ми спілкуємося. Вона є живою душею народу, його пам'яттю і символом унікальності. Українська мова є відображенням нашої історії, культури та свідомості. Недарма Іван Огієнко, видатний мовознавець і громадський діяч, наголошував: «Мова – це наша національна ознака, у мові – наша культура, сутність нашої свідомості». Це глибока істина, яка стає особливо актуальною сьогодні, коли Україна бореться за свою незалежність.

Кожне слово, кожен вираз у нашій солов'їній несе в собі відбиток культури. Народні пісні, казки, прислів'я, поезія – усе це

є невід'ємною частиною нашої спадщини. Вона ввібрала в себе мудрість поколінь, їхні традиції, звичаї, світогляд. Мова – це скарбниця, у якій зберігається код нації.

Через неї ми пізнаємо світ, висловлюємо свої думки, почуття, мрії. Мова – це інструмент, за допомогою якого ми будуємо власну свідомість і розуміємо себе. Якщо ми втрачаємо можливість говорити рідними словами, ми втрачаємо частину себе, втрачаємо здатність повноцінно відчувати себе окремим народом. Позбавлена материнської мови людина стає залежною, вона втрачає можливість повноцінно усвідомлювати своє місце у світі.

Українська мова – це не просто засіб спілкування, а справжній скарб, що вражає своєю красою та милозвучністю. Її порівнюють із співом солов'я, що несе в собі ніжність і глибину. Кожне слово, немов коштовний камінь, випромінює власну енергію. Це мова, у якій "рушник" звучить, як "доля", а "калина" – як символ невмирущої краси. Милозвучність і витонченість – це не просто особливість, а живий доказ унікальності нашої культури.

Слова Івана Огієнка є як ніколи актуальними. У часи, коли наша країна бореться за свою свободу, мова стає нашим найпотужнішим зняряддям. Ми зобов'язані плекати й оберігати нашу мову, бо це означає плекати й оберігати самих себе, нашу неповторність. Не забуваймо, що мова – це не лише минуле і сьогодення, це і наше майбутнє, яке ми будуємо щодня, розмовляючи українською. І саме ми маємо передати її, як найцінніший діамант, нашим нащадкам!

*Ходикіна Аріна Віталіївна, учениця ІІ класу
Комунальний заклад «Лозівський ліцей №11
Лозівської міської ради Харківської області.*

Учителька: Чижкова–Потейчук Олена Олексіївна

Друзі, коли ви чуєте слово «фронт», то що уявляєте? Переконана, що окопи, техніку, поле бою. Але що, як я скажу, що наш фронт – не тільки там?

Сьогодні кожен із нас живе на своєму фронті. Це не географічна межа, це простір, де плекається наша ідентичність.

В історії завжди знаходилися ті, хто ставав поруч зі словом. Володимир Великий дав нам віру, а з нею ожила й писемність. Разом з Анною Ярославною наша мова зазвучала навіть у чужих палацах.

А коли протягом століть чужинці хотіли зламати нас, забороняли саме мову, щоб зник народ. І тоді піднімався Шевченко, палав Франко, світила Леся.

Сувора реальність сьогодення показала, що мова — це потужний засіб спротиву. Ніхто не переможе націю, мова якої пахне хлібом із печі та чорним ґрунтом після дощу, звучить в «Океані Ельзи» й «Kalush», у поезії Жадана й Калитко, есеях Оксани Забужко. Це все – один великий родинний стіл, за яким вистачає місця і Нестору Літописцю, і авторам ТікТок-покоління.

В умовах війни кожне українське слово стає вираженням нашої відмінності, нашої сили та волі. Ми говоримо українською, тому що це те, що нас відрізняє, що дає нам силу залишатися вільними!

Ми, сучасні підлітки, говоримо українською, бо це не вибір між минулим і майбутнім, це вибір між свободою і підкоренням, між гідністю і зневагою! Це про те, що бути собою

– круто! Наша мова – не артефакт із минулого, а тренд, у якому слово «паляниця» стає паролем, що відрізняє свого від чужого.

Наші захисники борються за Україну, і це нерозривно пов'язано з нашою боротьбою за мову. Вона – наша спадщина, наша відповідальність і зв'язок з історією.

Упевнена! Кожен із нас має усвідомити: говорити українською – це вибір, що змінює сьогоднішнього; найпотужніша зброя в тилу і найсильніша підтримка для тих, хто тримає фронт реальний! Покажімо світу, що їх жертва не марна!

Їх нищать і вбивають ... за патріотизм!

Щоб ти сьогодні мав державну мову!

Відстоювати рідне – не нацизм, не шовінізм!

Це твій обов'язок! КІНЕЦЬ РОЗМОВИ!

*Мінальян Карина Володимирівна, учениця ІІ класу
Барвінківського ліцею№1 Барвінківської міської
територіальної громади Ізюмського району
Харківської області*

Учителька: Новосел Вікторія Василівна

Шановні слухачі, а чи помітили ви, як за останні, наповнені бентежністю роки, місце української мови у суспільстві зазнало істотної трансформації? Сьогодні, вона, тепер уже звична у буденному вжитку, перестала бути чимось на кшталт екзотики. Здається, ми нарешті почали усвідомлювати, що рідна мова поколінь – це єдина запорука нашої відстоюваної ідентичності та державності. Недарма Іван Огієнко казав: «Мова – це наша національна ознака, у мові – наша культура, сутність нашої свідомості». І справді: саме нею ми вчимося розрізняти добро і зло, правду і кривду, співчувати, чинити опір і творити нове. Мова формує нашу колективну ментальність.

Однак, саме тут криється тонка межа, переступивши яку ми ризикуємо втратити її справжнє значення. Адже найгірше, що ми можемо зробити для нашої мови – це перетворити її на швидкоплинний тренд. І для того, щоб не спаллювати пам'ять про українських воїнів, чия мужність і жертва стала фундаментом нашої свободи, нам слід – одну дорогоцінну істину – мова житиме лише тоді, коли ми вкладатимемо в неї найщиріші почуття.

На мою думку, щасливе майбутнє чекає ту країну, де дітям з колисковою матері передається подих рідної батьківської землі, тієї, де вони нарешті матимуть змогу віднайти відповіді на одвічне запитання: хто ми є?

Стає очевидним, що наша мета не просто зберегти мову. Найменше, що ми можемо зробити – це взяти на свої плечі обов'язок запобігти її знеціненню. Рядки поезій Сергія Жадана переконують:

Голос сильним дається для співу, слабким для молитов.
Мова зникає, коли нею не говориться про любов!

З початком повномасштабної, щоб позбутись лихих думок, знаходжу прихисток в поезії. Послухайте, як пафосно напружені рядки:

України мова свята
найдорожча мені в ч
Прозора й чиста, як гірська вода,
В ній совість, мудрість і здобута воля!

Ви чуєте ? Це дихає Україна, її душа не зачерствіла в щоденних нестатках і серце не вигризла зневіра. Вона жива , як і жива її велична мова.

*Смолянюк Анна Романівна, учениця 10 класу
комунального закладу «Харківський ліцей №126
Харківської міської ради».*

Учителька: Бендега Світлана Петрівна

Дорогі однодумці! Сьогодні в центрі уваги – українська мова!

В землі віки лежала мова
І врешті вибилась на світ.
О мово, ночі колискова!
Прийми мій радісний привіт.
Навік пройшла пора безславна.

Цвіти і сяй, моя державна...,- писав Олександр Олесь. Так, наша мова прийшла з глибини віків, від Нестора Літописця, славетного історика та літератора Київської Русі. На думку Івана Огієнка, мова – це наша національна ознака, у мові – наша культура, сутність нашої свідомості. Чи замислювалися ви колись, що значить рідна мова для кожного українця і для вас особисто? Мова – це дійсно наша національна ознака, бо об'єднує, гуртує українців. Спитаймо кожен себе, як добре я знаю свою культуру й історію? Бо саме в мові живе культурна та історична спадщина народу – від давньої доби до сьогодення. Тривалий час у нас не було ні правди, ні волі. Однак крізь мури, ґрати, заборони й тиск пробивалося українське слово! Воно лунає у творах Кобзаря:

Ну що б, здавалося, слова...
Слова та голос – більш нічого.
А серце б'ється – ожива,
Як їх почує!..

Воно виблискує зброєю в Лесі Українки: «Слово, моя ти єдина зброе...». Іван Франко звеличує цінність українського

слова: «Мова – коштовний скарб народу». А народне прислів'я зауважує: «Рідна мова – не полова: її за вітром не розвієш». Сьогодні статус української мови як державної закріплений Конституцією України. Українська звучить звідусіль, молодь вважає престижним спілкуватися нею. Та чи можемо ми заспокоїтися й думати, що без наших зусиль так буде й надалі? Безумовно, ні! Ліна Костенко застерігає: «Нації вмирають не від інфаркту, спочатку їм відбирає мову». Що нам зробити, як діяти, щоб рідна мова квітнула й розвивалась у віках? Я вважаю, що кожен українець, кожна українка мають дивитися на світ крізь призму національних традицій, культури, національного інтересу. Відстоюймо їх усюди, борімося за них, живімо заради мови та держави! Сергій Жадан пропонує поширювати рідну мову любов'ю... Тож любімо й плекаймо її! Хай світить українське сонце, живе рідна мова, а маленькі українці з молоком матерів всотують любов до своєї землі! Так було, так є і так буде!

*Гарагатий Артем Сергійович, учень 11 класу
Комунальний заклад «Чугуївський ліцей № 2»
Чугуївської міської ради Харківської області*

Учитель: Шаровкіна Євгенія Васиївна

Мова... Що це для нас? Просто слова? Літери на папері?
Ні!

Мова – це серце народу, це пульс нашої нації, це музика, якою б'ється наша історія.

Пригадайте, як мама співала нам колискову. Хіба це була лише пісня? То був її дотик, її любов, її мрія бачити нас щасливими. Це було ніжне заклинання, що відганяло страхи, заспокоювало серце, дарувало відчуття безпеки. У тих

колискових – запах свіжого сіна, тепло домашнього вогнища, шелест вечірнього вітру.

Саме вони звучали століттями – під зоряним небом над селами й містами, де жили наші пращури. Хіба це не диво – чути в піснях їхні голоси?

Мова – це наша національна ознака. Вона єднає нас із тими, хто жив задовго до нас. З козаками, що йшли у бій із думкою про волю. З поетами, які боролися пером, коли зброї було замало. З мільйонами українців, які вірили, що слово здатне врятувати націю.

Подивіться навколо: сьогодні українська звучить у школах, в університетах, у театрах, у піснях, у ТікТок, у кіно, на світових сценах та аренах. І саме від нас залежить, чи звучатиме вона завтра ще гучніше. Бо коли говоримо українською, ми не просто обираємо мову – ми свідомо обираємо свою ідентичність, свій шлях, своє майбутнє.

Мова – це більше, ніж комунікація.

Це – наша культура.

Наш характер.

Наша свідомість.

Це те, що робить нас українцями. Це – ми!

Тож бережімо рідне слово. Говорімо ним із гордістю. Не соромімося свого акценту, не підміняймо українське чужим, не забуваймо пісень і прислів'їв, якими жили наші предки.

Поки жива українська мова – живий український народ/

А поки живий народ – є держава.

Слава УКРАЇНІ!

*Шарова Софія Валеріївна, учениця 10 класу
Комунальний заклад «Малинівський ліцей №2»
Малинівської селищної ради Чугуївського району
Харківської області*

Учителька: Редька Олена Миколаївна

Уявіть собі скриню. Не просто дерев'яну коробку, а важку, різьблену скриню, наповнену вщент найціннішими скарбами: золотом, коштовностями, родинними архівами... Що робити, щоб все це втримати та зберегти? Щоб скарби не зотліли в темряві, ними треба користуватися.

А тепер уявіть, що ми можемо втратити скарб, який не купиш у Apple Store чи гугл маркеті і не відновиш ні гугл диску, ні з дроббоксу.

Скарб, який збирали для нас століттями, цей скарб – наша мова.

Не просто набір слів для побутового спілкування, а відлуння козацьких походів, голоси кобзарів-лірників та літописців. Не просто перше слово, яке ми чуємо від матері, а справжній маркер, який розпізнає «свій-чужий». Це наш національний ДНК-код, збережений поколіннями, з гірким і солодким присмаком невдач і злетів, поразок і перемог.

«А хіба її можна втратити? – запитаєте ви. – Вона ж у наших головах... Хіба що голову стягти?..»

Кожен із нас має чітко розуміти, що мова не живе сама у собі. Вона живе тільки тоді, коли нею користуються. Якщо ми повсякчас її не «вмикатимемо», то вона, як той телефон, поступово «розрядиться» і вимкнеться.

То що ж робити? Як нам, поколінню TikTok та Instagram, не розтринькати найдорожчий скарб, а стати на сторожі його?

По-перше, станьмо «хакерами» системи. Зламаймо шаблон! Змінімо мову інтерфейсу на телефоні, в іграх, в соцмережах на українську. Це створює наше щоденне мовне середовище. Кожного разу, коли ми бачимо «Увійти» замість «Login» або «Войти», ми робимо апдейт своєї мовної операційної системи. І це – не дрібниця! Це перший крок.

По-друге, будьмо авторами контенту, а не лише споживачами. Підкорімо алгоритми соцмереж! Будьмо сміливими, будьмо першими! Будьмо тими, хто робить українську мову трендовою, модною, крутою.

І найголовніше – будьмо дбайливими. Наша мова – це не лише підручник чи посібник, це – справжній бездонний інтернет-портал, що єднає минуле з сьогоднішнім і заглядає в майбуття.

І наше завдання – не сховати його в скрині, а активно використовувати, наповнювати новими програмами та додатками.

Не даймо нашому скарбу стати музейним експонатом. Зробімо так, щоб наша історія, наші думки, віра й переконання оживали в чатах, постах та відео.

Бережімо мову! Не загубімо її! Живімо нею! Адже мова – це не просто зброя! Мова – це наша ПЕРЕМОГА! Її не можна втратити. Нащадки нам цього не пробачать. Мова – це наша національна ознака, у мові – наша культура, сутність нашої свідомості.

*Німко Софія Олександрівна, учениця 11 класу
комунального закладу «Златопільський ліцей №2
Златопільської міської ради Харківської області».*

Учитель: Калініна Наталя Миколаївна

«Мова – це наша національна ознака, у мові – наша культура, сутність нашої свідомості», – ці слова Івана Огієнка сьогодні звучать особливо гостро. Бо мова – це не просто слова, це голос народу, його душа, його безсмертя. Вона народжується у колискових матерів, у молитвах дідів, у думках кобзарів і в поезії Тараса Шевченка.

Він писав: «І чужому научайтесь, й свого не цурайтесь...» Але ми добре знаємо, що той, хто цурається рідної мови, втрачає сам себе. Бо мова – це кров, що тече в жилах нації. Ліна Костенко недарма застерігала: «Нації вмирають не від інфаркту. Спочатку їм відбирає мову». І сьогодні ми бачимо, як ворог намагається вбити нашу мову, а отже – знищити й нас.

Але ми, українці, безперечно, – незламні. На передовій наші захисники беруть мову так само, як і землю, бо знають: «Найбільше й найдорожче добро в кожного народу – це його мова. Коли солдат пише листа до мами, коли волонтер вітає воїнів теплим словом, коли в тилу дитина читає вірші українських поетів – це теж фронт, це теж боротьба.

Уявімо: в окопі холодна ніч, чутно свист куль і вибухи, а хлопець шепоче: «Тримайся, Україно». І ці слова його гріють більше, ніж ковдра. Бо мова – це щит, це молитва, це оберіг. Вона дає сили вистояти там, де, здавалось б, неможливо вижити.

Мова – це наше коріння. Вона проросла з народних пісень, із пам'яток культури, зокрема «Повісті минулих літ» Нестора

Літописця. Вона жива в очах дитини, яка вперше вимовляє «мамо», у клятві захисника: «Я боронитиму Україну».

І ось тому, я і переконана, що наше завдання – не лише говорити українською, а й оберігати її.

Мова – це наш незламний фронт. І доки вона жива – жива й Україна.

*Маковеева Єва Дмитрівна, учениця 10 класу
комунального закладу «Харківський ліцей № 169
Харківської міської ради»*

Учителька: Ігнатенко Олена Миколаївна

Кожна нація вітається по-різному. А українці – солов'їною. А чи помітили ви, як чарівно звучить наша мова? Дзвінка, неначе весняний струмок. Ніжна, як аромат запашних квітів...

Багато хто знає, що українська – одна з наймилозвучніших мов світу. І це офіційно! На конкурсі краси мов, що проводився 1934 р. в Парижі, вона посіла друге місце за мелодійністю після італійської.

Але мова – це не лише про красу звучання. Це про тепло рідної домівки, любов до краю, де кожен із нас народився. Уперше ми почули солов'їну, слухаючи лагідні колискові ньеньки, і тепер вона живе в кожній думці, у кожному слові, що вимовляємо.

Мова – невід'ємна частина культури Батьківщини. І не просто частина, вона була тією незнищеною основою національної ідентичності, яка пережила цілих три сторіччя репресій і заборон. Книжки можна було легко спалити. Культурних діячів депортувати, арештувати та навіть вбити. Але знищити мову жодні укази, жодні утиски не змогли.

Сьогодні цією перлиною української культури цікавимося не лише ми, а й цілий світ! Її можна почути в аеропортах Європи, Австралії, Канади, США, Китаю. Люди з різних куточків планети захоплюються її милозвучністю і охоче вивчають нові слова. І, на диво, розмовляти в них виходить досить непогано - якщо не брати до уваги слово «паляниця».

То в мене постає питання? Чому ж дехто з нас неохоче нею розмовляє? Багато українців продовжують і надалі спілкуватися мовою окупанта. І я погоджуюсь, одразу «увімкнути» солов'їну в один момент, як налаштування на гаджеті, складно. Та все ж я звертаюся до вас: «Намагайтеся, помиляйтеся, але навчайтеся». Це набагато краще, ніж говорити «язиком» ворога. І мудрими далекоглядними є слова Івана Огієнка: «Мова – це наша національна ознака, у мові – наша культура, сутність нашої свідомості».

Тож шануймо українську мову! Пам'ятаймо, за що боролися наші предки, за що сьогодні віддають свої життя герої ЗСУ. І найголовніше, продовжуймо вірити в Перемогу – й вона неодмінно настане.

Слава Україні!

*Пузанова Лейла Камранівна, учениця 11 класу
комунального закладу «Харківський ліцей № 153
Харківської міської ради»*

Учителька: Шевченко Оксана Мирославівна

Українська мова – це наша самобутня жива перлина. Є мільярд слів, щоб описати її. Вона пережила не одне століття, не одне потрясіння, не одну насмішку і не одну заборону. Для декого вона немов грім серед ясного неба, а для інших – райдуга після років негоди. Недругів лякає сама думка про існування гордого, талановитого народу, який створив мелодійну й багату

мову, самобутню культуру та зберіг ці скарби всупереч постійним заборонам. Тому так активно нищилося й знецінювалося все українське, нівелювалася наша національна ідентичність. Особливо згубними були наслідки таких дій для Сходу України.

Ще декілька років тому я чула рідну лише на уроках української мови. Як зараз пам'ятаю, 6 років тому, у 5 класі, у мене була вчителька, яка й поза уроками спілкувалась рідною, я навіть запитувала в неї: «А що, у побуті Ви теж розмовляєте українською?» І дуже була здивована ствердною відповіддю. Тоді мені здавалося неприродним та дивним, що хтось у Харкові спілкується чистою солов'їною. Але зараз інший час – піднесення та розквіту української мови. Усе більше людей переходять на державну, розуміючи важливість мови та повернення до свого коріння, тому відмовляються від чужого, бо своє краще.

Восени 2022 року я прийняла свідоме рішення перейти на українську мову, тим паче, що з початком війни ютуб та інші соцмережі стали українізованими. Але рушійною силою та точкою відліку, після чого я почала спілкуватися рідною мовою, стало звичайне повідомлення однокласниці про те, що відтепер розмовлятиме українською.

Я розмовляю рідною: у житті, у побуті, у школі, з друзями, однокласниками, з перехожими – з усіма!

Українська мова – це не просто спосіб спілкування, а кривий зв'язок з моїми вільнолюбними пращурами!

Зміст

<i>Дорогі читачі!</i>	3
<u>ХV Міжнародний мовно-літературний конкурс української та студентської молоді імені Тараса Шевченка – 2025</u>	6
Геній, чия творчість поза часом <i>Коваленко Іван</i>	13
Шевченко – майстер створення незвичайного світу <i>Борисова Марія</i>	14
Лист до воїна <i>Юфіт Софія</i>	16
Нас не зламати! <i>Стрельнікова Марія</i>	18
Шевченко мобілізує! <i>Гасанова Валерія</i>	20
Шлях поета <i>Гарасюта Дар'я</i>	21
Холодний яр сьогодення <i>Жук Олександра</i>	23
Вчений кіт усього українського Інтернету <i>Якубовська Анастасія</i>	25
Цінність слова Шевченка <i>Овчів Мурат</i>	27
Гама почуттів у рядках Шевченка як символ оптимізму і надії <i>Іванова Поліна</i>	28
Неповторна краса і глибина віршів Тараса Шевченка <i>Лисенко Дар'я</i>	29
Лист українському герою <i>Тімошова Аліна</i>	30
Лист українському воїну <i>Зінов'єва Дар'я</i>	32
Слово до поета <i>Синельник Вікторія</i>	33
Поки б'ються серця <i>Песчанський Єгор</i>	35

Слова – символи українського духу творах Шевченка <i>Півень Милана</i>	37
Шевченко «не старе», а «вічне» <i>Зірка Варвара</i>	40
Історію пишемо сьогодні <i>Євдокімова Аліса</i>	42
Тарас Шевченко. Відкриття <i>Шахвалі Тімур</i>	43
Тарас Шевченко – співець прометейзму <i>Апостол Софія</i>	45
Тарас Шевченко – пророк української нації <i>Тушева Катерина</i>	48
<u>XXIV Всеукраїнський конкурс учнівської творчості</u> <u>«Об'єднаймося ж, брати мої!»</u>	50
Тварини на захисті країни <i>Полбінцев Віталій</i>	53
«Журавчині журавлята» (документальний нарис про поетесу-піснярку Зою Іванову (Журавку) <i>Присіченко Кароліна</i>	66
Розстріляна пісня. Есе <i>Сухно Анна</i>	98
Мотанка: символи та історія в одному вузлик <i>Тушева Катерина</i>	115
«Джерело нашої слави» (Збірка віршів) <i>Крятова Анна</i>	131
Традиції коровайництва. Відродження мистецтва тістотворення на Зачепилівщині <i>Бовкун Катерина, Альошина Поліна</i>	163
Науковці Харківщини у культурному просторі України: синергія науки і мистецтва в розвитку суспільства <i>Бровко Анастасія</i>	173
Володимир Вакулєнко: незгасна зірка на українському небосхилі <i>Лазєбний Ігор</i>	201
Винні у любові до України. Олекса Слісаренко <i>Мулик Анастасія</i>	212
«Сила творчості: культурний фронт українських митців» <i>Сбитов Антон</i>	225

<i>Обласний фестиваль ораторського мистецтва</i>	249
<i>«Мова – це наша національна ознака, у мові – наша культура, сутність нашої свідомості (Іван Огієнко)»</i>	
<i>Соболь Іван</i>	253
<i>Москалець Аліса</i>	255
<i>Старченко Крістіна</i>	256
<i>Палісвець Інна</i>	258
<i>Чорнобай Марія</i>	260
<i>Зінченко Володимир</i>	261
<i>Курят Марія</i>	263
<i>Тумилович Марія</i>	265
<i>Нагорна Рената</i>	266
<i>Сідей Єва</i>	268
<i>Мацак Каріна</i>	269
<i>Зверєва Ксенія</i>	271
<i>Плешкань Аліна</i>	272
<i>Падалка Аріна</i>	273
<i>Мальована Ксенія</i>	275
<i>Шпачинська Віолетта</i>	276
<i>Маслянцева Катерина</i>	277
<i>Ходикіна Аріна</i>	279
<i>Мінальян Карина</i>	280
<i>Смолянюк Анна</i>	282
<i>Гарагатий Артем</i>	283
<i>Шарова Софія</i>	285
<i>Німко Софія</i>	287
<i>Маковєєва Єва</i>	288
<i>Пузанова Лейла</i>	289

Слобожанські перлини

*Альманах
дитячої
літературної
творчості
Випуск 24*

Відповідальна за випуск: *Клімова С.В.*

Комп'ютерна верстка та оригінал-макет:
Семисошенко С.В.

Дизайн: *Семисошенко С.В.*

Підписано до друку: 27.11.2025 р.

Електронне видання

Харківська академія неперервної освіти 61057,
м. Харків, вул. Григорія Сковороди, 24